

Raamatukogu

* Raamatukogu ja kohaliku omavalitsuse suhetest
Peeter Aas, Külli Ots, Eha Podgornova, Eha Palm,
Viivi Kallasaru, Ene Kütt ja Maire Rauk;

* Urve Sildre Lübecki õiguse trükiväljaannetest jm.

3 / 1998

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

3/1998

Toimetuse kolleegium:

A. NORBERG
A. NUUT
R. OLEVSOO
E. RANNAP
T. SOONE
K. TAMMARU
U. TÖNNOV
T. VALM
A. VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja TIINA VILBERG
Tehniline toimetaja TIJU TALI

Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanafotod: TEET MALSROOS
Esikaanel Raasiku raamatukogu.
Tagakaanel Kaberneeme
raamatukogu.

Address/Address:

EE0100 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetuse
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@venus.nlib.ee

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

AS TRÜKIEKSPERT VILJANDI, '98 T 2563

Hea kolleeg!

Mai algas päevitamisele kutsuva palavusega ning lõppes öökülmadega, vahepealsetest vihmahoogudest ja tormituultest rääkimata. Selle eriilmelisuse võib kokku võtta sõnasse *kevad*. Raamatukogu ja kohaliku omavalitsuse suhted on üle Eesti sama erinevad nagu mai ilmadki. Need sõltuvad valla suurusest, asukohast Eesti kaardil, majanduslikest võimalustest, raamatukogude arvust, kohalike võtmeisikute ja raamatukoguhoidjate isiksuseomadustest kui paljust muust – sageli esmapilgul märkamatumest pisiasjadest. Ühel pool antakse raamatukogule võimalus ise otsustada ja vastutada, teisel tegutsevad haldajad, küsimata raamatukoguhoidjalt tema arvamust. Hiljuti kuulsin üht oma kogu vastvalminud ruumidesse kolinud raamatukoguhoidjat kurtmas, et oleks temaga enne ehitamist nõu peetud, oleks raamatukogu saanud nii töötajaile kui lugejaile tunduvalt mugavam. See juhtum on loodetavasti erandlik.

Kuidas suhted tegelikus elus toimivad, sellest teemegi juttu nii ajakirja käesolevas kui järgmises numbris.

Loodan, et leiate enda jaoks nii mõndagi õpetlikku ja järeletegemist väärivat.

Soovin kõigile jõudu ja julgust nii enese kui raamatukogu eest seismisel!

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG		
Raamatukogu on demokraatia pesa	Peeter Aas	4
■ RAAMATUKOGU JA KOHALIK OMAVALITSUS		
Põlva valla raamatukogud tunnetavad oma vajalikkust	Külli Ots	6
Mõeldes raamatukoguhoidjale	Eha Podgornova	8
Järvamaa raamatukogud ja omavalitsus	Eha Palm, Viivi Kallasaru	10
Paldiski Linnaraamatukogu minevik ja olevik	Ene Kütt	12
Saare Maakonna Keskraamatukogu tähtpäevaks	Maire Rauk	14
■ TEADUSRAAMATUKOGU		
Käsikirjalistest kataloogidest elektronkataloogini: TÜRi kogud ja kataloogid	Ljudmila Dubjeva	19
■ ***		
Eesti rahvaraamatukogud 1997. aastal: statistika		20
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS		21
■ RAHVUSBIBLIOGRAAFIA		
Eesti jooksva rahvusbibliograafia koostamine	Ene Loddes	25
■ JUTUTUBA		
Pool sajandit bibliograafia radadel: intervjuu Virve Adamsoniga	Merike Kiipus	26
■ RAAMATULUGU		
RRi haruldasi raamatuid: Lübecki õiguse trükiväljaannetest	Urve Sildre	28
■ EESTI MÖTTELUGU		
Muusikast sünnib mõte	Tiiu Tosso	30
■ ARVUTIHARIDUS		
Kui sind pole WWWs, pole sind olemaski	Riin Olonen, Margus Mihhailov	32
■ PÄEVAKORRAL		
Raamatukoguhoidjate täiendõpe TPÜ infotöö õppekeskuses	Silvi Roomets	35
Raamatukoguhoidja kutsenõuetest: kommentaar kultuuriministri määrusele	Aili Normak	36
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING		37
■ SÕNUMID		
Nukitsa-auhinnad 1998	Ene Riet	39
Näitus Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses: Eno Raud – 70	Mait Talts	40
Kõik Leedu raamatust	Kalju Tammaru	41
Mälestame: Richard Antik		42
Eevi Kukk		42
■ SUMMARY		42

RAAMATUKOGU ON DEMOKRAATIA PESA

PEETER AAS

Põlva Maavalitsuse kultuuriosakonna juhataja

Eesti taasiseseisvumisega alanud muutused, mis peaksid meid viima ühiskonnakesksest elukorraldusest isiku- ehk elukesksesse ühiskonda, sunnivad uutmoodi mõistma ja arvestama ka kultuuri.

Kultuurist rääkides peetakse enamasti silmas laulmist, tantsimist, näitlemist ja muud sarnast. Raamatukogu ei peeta tihti aga üldse kultuuriasutuseks ja kehtib nõ. loogika, et ruumid ja raamatud on olemas, töötaja ka, laske käia – mida siin veel targutada. Hoopis harva nähakse kultuuris väärtushinnangute süsteemi, mis on aluseks kõigi eluvaldkondade arengule.

Põlva Maavalitsuse kultuuriosakond peab raamatukogusid kultuuri- ja teabeasutuse ülesannete täitjate kõrval ka haridus- ja sotsiaalkeskusteks. Demokraatlik ühiskond eeldab, et tema kodanikud on aktiivsed, algatus- ja vastutusvõimelised. See rajaneb aga demokraatia põhimõtete tundmisel ja omaksvõtul. Siinkohal on meie kultuuris ja hariduses auk, mis tuleb kiiresti täita. Oma võimalused või koguni kohustused on siin ka raamatukogudel.

Raamatukogudest kui tihtipeale ainsatest kohalikest kultuuriasutustest maal võiks saada demokraatialle mugav pesa.

Raamatukogudel on täita ka sotsiaalne funktsioon. Seda eriti maal. Raamatukogu on ju koht, kus on võimalik saada ja vahetada infot, õppida ning suhelda. Pidades kohaliku kultuuri- ja hariduspoliitika peamiseks eesmärgiks eelduste loomist inimese kui isiksuse arenguks, peaksid raamatukogud olema kohaliku kultuuripoliitika vundamendi osad. Seega ei tohiks raamatukogude saatus olla vaid seal töötavate inimeste mure, vaid kuuluma elanike ühisevajaduste ja -huvide hulka, mille rahuldamine on valdade ja linnade esmaülesanne.

Kui muutuste käigus kokkuvarisenud kohaliku kultuurikorralduse süsteem on alles nõrgukestele jalgadele tõusmas, siis rahvaraamatukogudel on läinud natuke paremini. Teise omavalitsustasandi ehk maavalitsuste kadumise ja nende peamiste ülesannete delegeerimisega valdadele ning linnadele muutus raamatukoguteenindus Põlva maal väga vähe. Käigust jäi ära vaid raamatukogubuss. Võrk toimib ja praeguseks on kohtades, mida varem teenindas buss, asutatud kaks uut raamatukogu. See ei tähenda veel, et rahvaraamatukogude võrk on optimaalne või selle lähedane ja raamatukoguteenused kõigile kättesaadavad. Nii on ligi 1300 elanikuga Ahja vallas vaid üks raamatukogu ja 1880 elanikuga Veriora vallas kaks raamatukogu, millest üks töötab vaid poole koorusega. Samas ei saa rahvaraamatukogu seaduses kehtestatud nõuet, et maal peab viiesaja elaniku kohta olema üks rahvaraamatukogu, võtta päris täht-tähelt. Kui tegu on väljakujunenud keskuse ümber normaalselt toimiva piirkonnaga, võiks teeninduspiirkond olla suurem. Lahendus on ilmselt selles, et 400–700 lugejaga raamatukogus peaks olema rohkem kui üks töötaja ning töökorraldus ja teenuste pakkumine paindlikumad. Seni olukord kahjuks selline üldiselt ei ole ja põhjused on nii objektiivsed kui subjektiivsed. Ühelt poolt on raamatukogude töötajad reeglina loomult tagasihoidlikud ja ei ole harjunud endast kõva häälega teada andma ning paremaid tingimusi ja kõrgemat palka nõudma. Teisalt on enamusele lugejatest ja ka kohalikele poliitikutele tuttav vaid raamatukogu töö väline, esmapilgul

nähtav külg. Töö olemusse on süvenenud vähesed ja pealegi valitseb maal enamasti olukord, kus igasugune regulaarne sissetulek on väärtus omaette ja seda kardetakse kaotada, rääkimata juba oma tööjõu eest tegeliku hinna nõudmisest.

Täiesti omaette probleemid on keskuste raamatukogude töö korraldamine ja eelarvete kokkupanek. Reeglina asuvad maakonna suuremate keskuste ümber rõngasvallad, mille paljud elanikud on mitmel põhjusel keskuste raamatukogu lugejad. Nende koduvallad aga neid teenindavate raamatukogude ülalpidamises ei osale. Lahenduseks oleks ilmselt vastava kohustuse sisseviimine kas kohaliku omavalitsuse korraldusse või rahvaraamatukogu seadusesse.

Raamatukogu näo ja hubasuse loovad ruumid. Põlvamaa raamatukogudes on viimastel aastatel selles osas toimunud nihe paremusele. Uued, spetsiaalselt raamatukoguks projekteeritud ja vanast kultuurimajast ümberehitatud ruumid sai Põlva Keskraamatukogu, päris uus raamatukogu avati Tilsis ja Rasinal. Parematesse tingimustesse on kolinud Võõpsu, Leevaku ja Kiuma raamatukogu. Lähemal ajal leiavad uue ja tänapäevase kodu Peri ja Vastse-Kuuste raamatukogu, samasugune rõõmus saatus ootab ees veel 6–7 raamatukogu. Nii, et paari lähema aasta jooksul saab üle poole maakonna raamatukogudest kaasaegsetesse ja arengut võimaldavatesse ruumidesse.

Kuigi kultuur ei ole valdkond, mida Põlvamaal eelistatult arendatakse, on raamatukogundus nii täna kui tulevikus pea kõige tähtsam kultuuri prioriteet. Kui omavalitsuste kulutused kultuurile on vähenenud, 1997. aastal võrreldes eelnenud aastaga 8,4 %lt 7 %ni eelarvest, siis raamatukogude rahastamine on püsinud keskmisel tasemel või isegi suurenenud. Ka senised vähesed kultuuriinvesteeringud on läinud just raamatukogudele. Ka raamatute ostuks ning ajalehtede ja ajakirjade tellimiseks eraldatakse ikka rohkem raha. Nii kulutasid maakonna raamatukogud komplekteerimisele 1996. aastal keskmiselt 32,3 ja 1997. aastal 48,9 krooni elaniku kohta, mis sisaldab ka riigi toetuse, mis mullu oli keskmiselt 20,3 krooni elaniku kohta.

On aga ka äärmusi. Vastse-Kuuste valla raamatukogude komplekteerimiskulud olid mullu ilma riigi toetuseta 49,4, Orava vallas 46,5 ja Mooste vallas 36 krooni elaniku kohta. Põlva linnas aga vaid 14,9 ja Laheda vallas 19,5 krooni elaniku kohta.

Kuigi raamatukogude eelarve suureneb ja eraldiste proportsioonid jäävad samaks, eraldab enamik omavalitsusi kogude komplekteerimiseks siiski liiga vähe raha. Koos riigi toetusega ei võimalda see osta isegi üht raamatut valla või linna elaniku kohta aastas. Kurb on, et rahvaraamatukogudele raamatute muretsemise toetamine ei

kuulu riigi kultuurielistuste hulka – käesoleval aastal jäi riigieelarveline toetus eelmise aasta tasemele.

Põlva Maakonna arengukava põhisuundades, mille on heaks kiitnud kõik maakonna omavalitsusjuhid ja maavanem ning maavalitsuse osakonnajuhatajad, on otseste eesmärkide hulgas toodud, et *raamatukogud tuleb muuta universaalseteks infokeskusteks, kus põhiteenuse kõrval (raamatu laenutus) on kättesaadav info ka teistel infokandjatel, kusjuures on kättesaadavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalikud andmebaasid, sealhulgas ka ettevõtlusele vajalik info. Keskuste raamatukogudesse luua ühendus Internetiga. Raamatukogud teevad koostööd ja on baasiks vabaharidusele.* See keerulisevõitu sõnastusega lõik on olukorra üsna põhjaliku analüüsi ja tõsise mõttevahetuse tulemus, mille käigus on raamatukogude problemaatika ning võimalused vähemalt omavalitsusjuhtidele natuke selgemaks saanud ja aidanud püstitada ühist eesmärki. Kokkuleppe järgmine punkt täpsustab, et *tuginedes omavalitsuste arengukavadele fikseeritakse maakonna kultuurieluste ja spordibaaside perspektiivne ning põhjendatud võrk ja selle rekonstrueerimise kava.* Viimaste koostamisel on mitmed omavalitsused leidnud, et raamatukogudele on seni teenimatult vähe tähelepanu pööratud.

Raamatukogude osa tunnetamine ühiskonnas on küllaltki loomulik, sest kasvõi Põlvamaal moodustavad ligi 14 000 maakonna raamatukogude lugejat peaaegu 40 % maakonna elanikest. Kuigi need arvud on ligikaudsed, kuna inimeste tegutsemispaigad ja ametlikud elukohad ei lange sageli kokku, näitavad nad siiski, et raamatukogudega on nii või teisiti seotud ligi pool maakonna elanikest.

Põlvamaa rahvaraamatukogude lugejate arv on võrreldes 1992. aastaga suurenenud veerandi jagu ehk 2700 inimese võrra. Raamatukogude lugejaskonna muutumine iseloomustab väga täpselt maakonna demograafilist arengut. Kui keskuste raamatukogude lugejate arv on suurenenud 30–60 % võrra, siis kaheksas hääbuvate ääremaade raamatukogus (32 võrreldavast), on see siiski vähenenud. Enam kui kahekordistunud on laenutuste arv ja see näitaja ei ole vähenenud üheski maakonna raamatukogus.

Kokkuvõtteks

Põlvamaa rahvaraamatukogudel on nii maakonna arengus kui kultuuripildis oma arvestatav koht. Samas nad alles muutuvad vaimseteks keskusteks ja näiteks infotehnoloogiast ei saa rahvaraamatukogudes veel tõsiselt rääkida. Seega ei tohi positsiooni säilitamiseks ja arendamiseks ka edaspidi ohje lödvemaks lasta. Oma ülesannete ja võimaluste tunnetamisele järgneb nüüd võimalda veelgi raskem – kavandatu elluviimine.

PÕLVA VALLA RAAMATUKOGUD TUNNETAVAD OMA VAJALIKKUST

KÜLLI OTS

Põlva Keskraamatukogu

Põlva vald ümbritseb samanimelist linna igast küljest. Vallasoppides leidub ka viis raamatukogu. Kuidas neil läheb? Kuuldavasti on nad üht-teist huvitavat teinud, on teksil ja tulevikukavadeski...

Kõigepealt seame sammud kuulsasse Mammaste külla. Vahest polegi tähtsusetu meenutada, et just siin asutati 1947. aastal Mandri-Eesti esimene kolhoos. Vallamaja asub endises üliedukas Põlva kolhoosi kontorihoones. **Haridus- ja kultuurinõunik Eve Sökk** kõneleb valla plaanist luua külakeskused. Keskuse juurde kuulub tingimata raamatukogu ja saal, kus saab ka veidi sporti teha. Õue ehiks spordiväljak, ja lipuvarras. Keskuste loomisel on veel üks õigustus – siinmailgi on kerkinud “maa ja linna ühinemise” küsimus. Praegu pole sellest küll täpsemalt midagi kuulda, kuna ääremaade inimesed ei tahagi nii väga ühineda. Kui see aga kunagi tõesti juhtub, on hea, kui kenad kooskäimise kohad juba ootamas, sest vaevalt jätkub ääremaadele siis enam tähelepanu.

Valla raamatukogudest on neli juba “riietatud” või parasjagu “riietamisel” uude kuube. Peril oleme kenal päikesepaistelisel aprillipäeval – ühel selle kevade esimestest. **Peri raamatukogu juhataja Janika Kraavi** on parasjasti Peri koolis. Siinses laenutus-

punktis on reede hommikuti käidud juba aastaid. Koolimaja asub kenas männitukas, kusagil lähedal toksib rähn. Kooli juures on koguni minilauluväljak. Eelmisel päeval, 23. aprillil avati lugejatele vastremonditud raamatukogu uksed. Ametlikult avatakse kogu maja ruumid aga 22. mail. Raamatukogu ja muuseum kolisid endisesse kolhoosi kontorihoonesse keskusest eemal asunud vanast majast. Raamatukogu on väga kena ja avar (peaaegu 100 m²) ja asub kahel tasapinnal. Aknast avaneb vaade orgu. Raamaturiiulid on paigutatud põnevalt. Lugemislaud ja diivan lisavad hubasust. Muuseumile eurostiil aga hästi ei sobi ja seda tuleb edaspidi kunstniku abiga kohendada. Tulevikus võiks matkarada Rosmalt Perile viia – Rosmal on säilinud tükike omaaegset ehedat külamiljööd. Niipea, kui Peril on tööd lõpetatud, asutakse tegutsema Taevaskojas, et sügisel avada ühise katuse all Taevaskoja raamatukogu ja algkool. (Endised ruumid tagastati omanikule.) Praegu on koolis vaid seitse last, aga loodetakse, et piirkond areneb ja lapsi sünnib juurde. Riik toetab ehitust, minnes vastuollu oma väikekoolide sulgemist soodustava poliitikaga. **Raamatukogu juhataja Ivi Raudsepa** sõnul on külas mitu uut maja valmis saanud ja asukaidki juurde tulnud.

Vanaküla raamatukogu asub esialgu paneelmaja korteris, ehk õnnestub laiendada pinda kõrvalkorterit arvel. **Raamatukogu juhataja Janek Ojaste** on meie maakonna raamatukoguhoidjate seas ainus meeshing. Janek kirjutab maakonnalehele vaimukaid spordikommentaare.

Himmaste raamatukogu, mis on ühtlasi vallaraamatukogu, kolib uutesse ruumidesse järgmisel suvel. Suures saalis hakatakse läbi viima ülevalla üritusi. **Raamatukogu juhataja Imbi Saava** kandideeris 1993. aastal üksikkandidaadina edukalt vallavolikokku. Ta oli haridus- ja kultuurikomisjoni liige. Praeguses koosseisus on ta volikogu esimees. Varem võis ta raamatukogude eest rohkem võidelda, nüüd tuleb raamatukogusid puudutavas olla aga erapooletum, kuigi tal on täielik pilt raamatukogude olukorrast ja vajadustest. Õnneks on paar viimast volikogu koosseisu olnud kultuurilembesed. Mitte ainult haridus- ja kultuurikomisjoni liikmed, vaid ka “eelarve omad” mõistavad, et maal on raamatukogu hädavajalik. Ka toetab **vallavanem Tarmo Tamm** kultuuri- ja haridusasutuste ajakohastamist.

Imbi Saava peab oma kolleege väga vastutulelikeks, hakkajateks ja töökateks. Kohtutakse kord kvartalis, vahel tuleb ette ka erakorralisi nõupidamisi. Näiteks möödunud aasta lõpul ajakirjanduse tellimise asjus. Tulemused? 1998. aasta eelarves on ajakirjanduse tellimiseks raamatukogudele 60 000 krooni (Himmaste 15 000, Taevaskoja 13 000, Vanaküla 10 000, Peri ja Kiuma 11 000). Raamatute hankimiseks andis vald elaniku kohta 35 krooni (kevadise seisuga on vallas 4440 elanikku). Himmaste raamatukogus oli lugejaid aprilli keskpaiku 305, möödunud aasta lõpus 366. Imbi õpetab koos abikaasaga ka Mammaste Lasteaed-Algkoolis lastele seltskonnatantse. Veel kuulub ta Jakob Hurda nimelise Põlva Rahvahariduse Seltsi juhatusse. Suurmees Hurt on nimelt Himmastest pärit ja raamatukogu uutesse ruumidesse kavandab

Imbi Saava Hurda-ekspositsiooni. Järgmisel aastal tähistatakse Jakob Hurda 160. sünniaastapäeva Himmastes suure külapeoga. Himmaste raamatukogus on arvuti, Peri saab selle järgmisel aastal. Edaspidi luuakse ka Interneti ühendus.

10. oktoobril 1997. aastal avati Kiuma raamatukogu uued ruumid. Maja jääb suurest teest paari kilomeetri kaugusele ja seda kena värvilist ehitust pole võimalik teistega segi ajada. **Maie Nõmm on ametis sama vastne** kui uued ruumidki. Pakkumine oli talle ootamatu, aga nüüd on ta väga rahul. Selles ametis juba igav ei hakka. Tegeled lugejaga, sirvid uudiskirjandust. Raamatuid ilmub

küll palju, kuid huvitavat on siiski vähe. Maal oodatakse rohkem eesti autorite teoseid. Kiuma kandi inimesed on ise ühele algupärandile ainet andnud. Nimelt Madis Kõivu ja Aivo Lõhmuse võrukeelsele näidendile "Põud ja vihm Põlva kihelkonnas nelätõistkümnenda aasta suvel". **42 aastat asus raamatukogu juhataja Hilda Soka kodus.** Kõik need aastad on ta olnud Kiuma kulturielu hing. Õnneks pole Hilda talle kingitud tugitooli mõnulema jäänud, temast on Maiele praegu suur tugi. Ajast-aega on Kiumal lasteüritusi korraldatud. Novembris tähistati raamatukogus Hilda Soka ja Astrid Lindgreni sünnipäeva koos. Kohal olid Pipi,

Karlsson ja Väikevend. Kahjuks jäi lumepuudusel vastlasõit ära. Praegu käib raamatukogus suviste Kiuma külapäevade ettevalmistamine, mis toimuvad juuli viimasel nädalavahetusel. Kuna-gise Kiuma kooli asemele (asutatud 1676) pannakse mälestuskivi, **Põlva fotograaf**, mitme fotoraamatu autor **Kalju Kuusik** on pildistanud voldiku tarbeks, arhiivides uurib küla ajalugu kohapealt pärit **saksa filoloogia üliõpilane Raile Aripmann**, välja pannakse külaskeem jne. Tallinnast aitab üritust korraldada samuti Kiuma päritolu **orkestrijuht Koit Kirber**.

Raamatukogu on tõepoolest külakeskus. Reedeti käib raamatukogus valla sotsiaaltöötaja. Juuakse kohvi ja arutatakse koos külarahvaga eluprobleeme. Raamatukogus on väiksed armsad toad, üks neist on mõeldud lastele. Lugesilaud. Mõnus suur diivan. Mööbel on uus ja täispuidust, selle ostmist toetas Kultuuriministeerium. Kööginurk elektripliidiga. Soojaveeboiler. Värviteler ja muusikakeskus. Ahjukütmise muret enam pole, majaümbruse eest tuleb küll ise hoolt kanda. Raamatukogus võib ka elavat muusikat kuulata, sest ümbruskonnas elab pillilapsi. Lugejate arv on suurenenud: 1997. aastal oli 190, käesoleva aasta aprillis juba 162 lugejat.

Põlva valla rahval on vedanud, sest raamatukogude vajalikkust on tunnetatud ja nende heaks ka väga palju tehtud.

Põlva valla raamatukoguhoidjad: istuvad vasakult Imbi Saava (Himmaste), Maie Nõmm (Kiuma), Ivi Raudsepp (Taevaskoja), seisavad Janek Ojaste (Vanakiila), Janika Kraav (Peri).

MÕELDES RAAMATUKOGUHOIDJALE

EHA PODGORNOVA

Raasiku raamatukogu juhataja

Raamatukoguhoidja – elukutse, amet või hobi?

Olen õnnelik inimene, sest võin need sõnad koondada ühe tähenduse alla. Armastan oma tööd ning näen selles väga suuri võimalusi enese ja kaasinimeste arengu toetamiseks. Olen raamatukogus töötanud üksteist aastat, neist üheksa juhatajana. Selle aja jooksul on töö täielikult muutunud. Kui enne Eesti taasiseseisvumist juhiti ja suunati põhiliselt keskraamatukogust, siis nüüd sõltuvad edasimineku ja töötulemused täielikult väikese raamatukogu töötajate endi võimekusest, oskustest ning arengutasemest. Raamatukogu üleminek vallavalitsuse alluvusse tõi kaasa uute lahenduste otsimise ning katsetamise võimaluse, sest olime jäänud oma tööülesannetega üksi. Keskkogu andis meile vabaduse ise otsustada, vald ei osanud meist esialgu midagi arvata. Suhtlemine teiste naaberraamatukogudega oli pinnapealne. Meile sobivaks olukorra lahenduseks pidasin ise just viimase tihendamist. Olin just lõpetanud Rahvakultuuri Arenduskeskuse õpiringide kursuse, ning rakendades kõik värskest omandatu, moodustasime Raasiku valla raamatukogutöötajate õpiringi, kuhu kuulusid ka koolide raamatukogutöötajad. Seadsime endale eesmärgid ja koostasime tegevuskava. Kahe aasta jooksul õppisime üksteist tundma, külastasime vastastikku raamatukogusid, abistasime tööülesannete täitmisel. Lisaks erialalistele käsitlesime ka üldharivaid teemasid. Koostasime uudisraamatute ülevaateid ja korraldasime rühmatöid. Aruküla raamatukogu juha-

taja moodustas nimetatud raamatukogu alusel vallaraamatukogu, mis on juhtiv vahelüli suhtlemisel kohaliku omavalitsusega ning tegeleb komplekteerimisega. See lahendus annab väga hea võimaluse kaitsta ühiselt oma õigusi. Ka muudes töölõikudes on ühtsus äärmiselt vajalik, sest ühe piirkonna raamatukogudena võitleme ju ühiste eesmärkide nimel, mille suunas koostööta ei ole võimalik pürgida.

Raasiku raamatukogu asus omnikule tagastatavas eramajas. Esialgsed võimalused raamatukogu ümberpaigutamiseks olid väga masendavad. Võib öelda, et lahendust polnudki. Võib-olla just tänu sellele kujunes lõpptulemus äärmiselt soodsaks. Piirsituatsioonis esiletulev mure ja südamevalu ei jää märkamata teistelgi. Õige asja eest seistes leiad alati toetajaid ja abistajaid. Palju tänusõnu tahaks siinkohal öelda toleaegele vallavanemale Toivo Veenrele ja Kultuuriministeriumi raamatukogude nõunikule Tiiu Valmile, kes tulid olukorda kohapeale uurima. Kui raha liigub õigel ajal õigesse kohta, siis võib teostuda esialgu võimatuna näiv. 11. septembril 1997. aastal avas Raasiku raamatukogu ukseid rahvamaja vastavalminud uues juurdeehituses. Projekti autor on arhitekt Ilmar Jalas. Meil on tegutsemiseks kahel korrusel 265 m² põrandapinda. Lisaks üldkasutatavale raamatukogusaalile on seal töökabinet, kahetasapinnaline arhiivhoidla ja kaminasaal. Kultuuriministeriumi toetusel muretsesime sisustuse ja vajaliku tehnika. Majanduslikud tingimused piirkonna elanike täna-

päevasemaks lugejateeninduseks on tagatud. Edasine sõltub juba meist endist.

Nägemaks raamatukogu paikonna arengukava ühe olulisema osana peab raamatukoguhoidja endale ettenägelikult paika panema töösuunad ja koostama vastava tegevuskava. Alati leidub inimesi, kes tulevad värske ideede ja mõtetega kaasa. Selleks peab aga ise näitama algatusvõimet. Mina toetan vabahariduse ideed. Kuulun Õpiringide Seltsi "Semud" ja püüan tegutseda kohapeal. Teist aastat käib koos õpiring "Mosaiik". Oleme valinud väga laia teemade ringi, et ühendada ringiliikmete isiklikke huvisid. Läbivad teemad on olnud inimene kui rahvusidentiteedi kandja ja hõimurahvaste sugupuuu uurimine. Kirjanduse kaudu on inimesel ju võimalik rääkida talle olulistest probleemidest. Selline õppimise vorm on vägagi arendav ning loob ringi liikmete vahel usalduse. Õpiringi algideest kasvasid välja ka lilleseade- ning näitering. Kõigi kolme ringi tegevusele olen saanud riigilt toetust. Õpiringist "Mosaiik" kasvas välja mõte pakkuda eneseharimise võimalust laiemalt. Eelmise aasta 3. detsembril asutasime Raasiku Rahvahariduse Seltsi, mille tegevuse eesmärk on pakkuda inimestele eluaegset enesetäiendamise võimalust ning samas tutvustada ja propageerida vabaharidusliikumist. Seltsi loomise algpõhjus oli toetada isiksuste identiteedi säilimist. Inimene peab olema seesmiselt tugev, sest ainult tugevana saab ta olla osake rahvustervikust. Aga selle mõistmiseks peab ta õppima terve elu. Käesoleva aasta läbivaks ürituseks

on pikk kursusettsükkel "Kõik algab meist endist". See üldhariv programm pakub mitmekülgseid teadmisi ajaloost, arhitektuurist, eetikast, kirjandusest jt. aladelt. Loengute kõrval toimuvad õppused. Projekti toetati ning praegu käib töö täie hooga. Kursus on tasuta. Inimeste huvi on suur ning innustame neid ka osalema programmi koostamisel. Lähemal ajal korraldab lilleseadering talve jooksul valminud tööde näituse. Püüame soodustada inimeste algatusvõimet ja osalemist kohaliku eluolu kujundamisel. Raamatukogutöö ja seltsitegevus käivad käsikäes. Raamatukogust kujundatakse eluaegne õpikeskkond. Minu jaoks on see töö loominguiline ning rahuldust pakkuv. Ka kohalik omavalitsus toetab meie tegevust. Kuid kahjuks tuleb tunnistada, et isegi väikeses kohas leidub inimesi, kes ei tunne ühiskonna arengukäiku ning tahavad koostöö arendamise asemel tegutseda isepäiselt üldisi paikkondlikke arengusuundi arvestamata. Põhjuseid analüüsides olen märganud, et väliselt küll muutunud, on inimene vaimselt veel üsna suletud ning piiratud. Tee avatud, edasipürgiva isiksuseni on veel pikk. Aga muutmise nimel ju meie, raamatukoguhoidjad töötamegi. Olen mõistnud, et ellujäämiseks on vajalik eluaegne õpilaseroll. Lugejale vajaliku info edastamine ei ole raamatukoguhoidjale sugugi kerge töö. Selleks peab olema väga tark inimene. Paraku ei ole seda aga meie ühiskond sügavuti teadvustanud. Kolme valla raamatukogud on saanud täienduskoolituseks naeruväärselt vähe raha. Kuid peab ise olema leidlik ja otsima erinevaid koolitusvõimalusi. Oluliseks pean osalemist raamatukoguvälistes tööühmades. Just need annavad kindlust välja käia ning põhjendada oma ideid. Praegune muutusterohke aeg nõuab arenemist, otsustamist ja vastutamist. Läbi raskuste saavutatud töötulemused annavad jõudu edasiminekuks. Rõõm ja rahulolu inimeste silmis on suurim tasu, mida võime oma töö eest saada. Jõudu, tarkust ja kordaminekuid kõigile kolleegidele.

Eesti Raamatukoguhoidjate VII Kongress

RAAMATUKOGUD AVATUD ÜHIUSKONNAS

22. ja 23. oktoobril 1998. a. Tartu Ülikooli Raamatukogus

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu korraldusel

22. OKTOOBER

10.00-11.00 Registreerimine

11.00-13.00 **I ÜHISISTUNG** (TÜRI konverentsisaalis)

Avasõna

Raamatukogud, informatsioon, ühiskond - koos või eraldi?
Tiiu Valm

Raamatukogu ja Tartu Ülikool. akad. Jaak Aaviksoo

Tervitused

Näituste tutvustamine

13.00-14.00 Lõuna

14.00-17.00 **SEKTSIOONIDE ISTUNGID**

Teadusraamatukogud (TÜRI konverentsisaalis)

* **Integreeritud raamatukogusüsteem INNOPAC: hetkeseis, probleemid, perspektiivid**

* **Kogude koordineeritud arendamine**

Kooliraamatukogud (Tartu Kunstigümnaasiumis)

* **Kooliraamatukogu arengust Eestis**

* **Kooliraamatukogu tulevikuperspektiivid**

Rahvaraamatukogud (Tartu Linna Keskraamatukogus)

* **Kogude arendamine ja koordineerimine**

19.00-21.00 Koosviibimine Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumi valges saalis Toomel

23. OKTOOBER

9.00-12.00 **SEKTSIOONIDE ISTUNGID**

Teadusraamatukogud (TÜRI konverentsisaalis)

* **Raamatukoguhoidja koolitus uues õpikeskkonnas**

* **Infoteenuste areng ja kvaliteet**

Kooliraamatukogud (Tartu Kunstigümnaasiumis)

* **Kooliraamatukogude finantseerimisest**

Rahvaraamatukogud (Tartu Linna Keskraamatukogus)

* **Rahvaraamatukogude infosüsteemid**

* **Raamatukogu üldsussuhted**

12.00-13.00 Lõuna

13.00-16.00 **II ÜHISISTUNG** (TÜRI konverentsisaalis)

Kokkuvõtted sektsioonide tööst: Rutt Enok, Urve Tõnnov, Krista Eskla

Miks õppiv Eesti ei mõista raamatukogusid? Peeter Olesk

Eesti raamatukogud uuenevas infokeskkonnas. Mihkel Reial

Raamatukoguhoidja roll õppivas ühiskonnas. Prof. Aira Lepik

16.30-18.00 Tutvumine Tartuga

19.00- Teatri- või kontserdikülastus

24. OKTOOBER

9.00 - 15.00 Väljasõit Kagu-Eestisse.

Tutvumine Põlva ja Võrumaa keskraamatukoguga

Täpsem informatsioon:

Korraldustoimkonna esinaine Malle Ermel, tel. 8-27-465705,

e-post: malle@utlib.ee, faks 8-27-465701

ERÜ büroo, tel. 8-22-450929, e-post: ela@nlib.ee, faks 8-2-6307429

JÄRVAMAA RAAMATUKOGUD JA OMAVALITSUS

EHA PALM

Järvamaa Keskraamatukogu

VIIVI KALLASARU

Koeru raamatukogu juhataja

Eesti taasiseseisvumine muutis meie elus palju. Alates 1991. aastast on rahvaraamatukogud kohalike omavalitsuste alluvuses. Tollase Järva abimaavanema sõnutsi pidi millestki ju valla loomine algama ja miks mitte raamatukogust.

Peagi sai valdadele aga selgeks, et raamatukogu hallata polegi lihtne. Alguses anti raamatukogudele palju lisatöid, arvates, et pole seal palju teha, ja vähendati töötajate arvu. Sellest ajast pole Paide ja Türi vallas ühtegi täiskohaga raamatukoguhoidjat. Ambla ja Koeru vallad vähendasid ka algul raamatukogude personali koosseisu, kuid hiljem olid sunnitud raamatukoguhoidjate kohad taastama. 1993. aastast hakkasid vallavalitsused aga tunnetama raamatukogude tähtsust. Nii on **Lehtse raamatukogu** saanud juurde ühe töökoha ja laiendanud ruume. **Kareda raamatukogu**, kus loodi avalik Interneti punkt, sai lisaks 0,5 ametikohta. Vald ostis raamatukogusse ka arvuti riistvara ja praegu on Kareda raamatukogu ainus Järvamaa külaraamatukogu, kus on alustatud programmi *Kirjasto 3000* juurutamist. Ka ruumid on Kareda raamatukogul uued. **Väätša raamatukogu** sai endale samuti arvuti. Seevastu valdades, kus on kolm või neli raamatukogu, pole asjad nii hästi, ehkki ka siin on erinevusi. Kui Ambla vald rakendas algselt kokkuvõttepoliitikat raamatukogude arvelt, siis 1997. a. elasid valla raamatukogud juba suhteliselt hästi. **Aravete raamatukogu** juhataja arvab, et viimased kaks aastat on materiaalne olukord olnud parem kui tema eelneva 15 tööaasta jooksul. **Ambla raamatukogu** on samuti jalad alla saanud.

Tänu agarale raamatukoguhoidjale **Airi Kirsimaale** tehti korralik remont ja laiendati ruume. Seevastu on sama valla **Käravete ja Reinevere raamatukogus** taas pävakorras personali koosseisu vähendamine, kaalutakse isegi, kas mitte raamatukogu sulgeda.

Türi vallas, kus asub neli raamatukogu, ei tööta ükski raamatukoguhoidja täiskohaga. Probleeme on Paide vallas, kuigi nüüd, pärast vallavalitsuse istungit, kuhu kutsuti ka valla raamatukogude ja Järvamaa Keskraamatukogu töötajad, hakkab asi ehk vähemalt komplekteerimise osas paranema. Mõned aastad tagasi otsustas vald, et kõige õigem isik valla raamatukogule raamatuid tellima on valla kultuuri- ja haridusnõunik. Kui raamatukoguhoidjateni ka jõudsid tellimisnimekirjad ja nad said oma sõna öelda, siis kultuuri- ja haridus-

nõunik tegi sinna ikkagi oma korrektuurid. Telliti üksnes Raamatulevi AS ja AS Teegi kaudu. Raha kokkuvõtmiseks otsustas vallavalitsus ühendada Sargvere kooli, raamatukogu ja rahvamaja, nimetades selle Sargvere Põhikooliks. Väga raske oli vallale selgeks teha, et kool ja raamatukogu kuuluvad eri ministeeriumide haldusse. Valla jaoks olid nii kool kui raamatukogu valla asutused, aga et raamatukoguraha sõltub ministeeriumi alluvusest – seda ei suudetud mõista.

Probleeme rahaga on olnud ka Oisu vallas. Kui eelmise aasta mais lahkus töölt **Oisu raamatukogu** töötaja, siis valla teise raamatukogu, **Taikse raamatukogu** töötaja pidi hakkama teenindama mõlemat raamatukogu. Selline olukord on ebanormaalne, sest Oisu on suur raamatukogu nii teeninduspiirkonnalt (1192 elanikku) kui ka kogu poolest (üle 13 000 teaviku eksemplari). Raamatukogutöötajatele aga makstakse vaid 1,2 ametikohta eest. Ometi on Oisus raamatukogu avatud viis päeva ja Taikses kolm päeva nädalas, st. kolm päeva nädalas teenindab raamatukogu lugejaid Oisus ja öhtul Taikses. Oisus oleks raamatukogule vaja uusi ruume, kuid seegi on aasta-aastalt edasi lükkunud, kuigi igal aastal on raamatukogu eelarvet üha enam koomale tõmmatud, et koguda raha uute ruumide sisustamiseks.

Vasakult Vao raamatukogu juhataja Ly Vihtol, Koeru raamatukogu juhataja Viivi Kallasaru, Ervita raamatukogu juhataja Svetlana Lehter piirkonna kultuuritöötajate päeval Järva-Jaanis 1998. a. jaanuaris.

1996. aastast alates raamatukogude suhete üle vallaga ei kurda, kuigi valla tegemistest loetakse suuremalt jaolt ikkagi vaid valla lehest ja koostööprojektidesse raamatukogusid reeglina ei kaasata, mõned üksikud erandid välja arvatud.

Üks meeldiv koostöönaide on Koeru vald, mille 2510 elanikuga territooriumil asuvad **Koeru, Vao** ja **Ervita külaraamatukogu**. Elanike paremaks teenindamiseks on Koeru ja Ervita raamatukogul laenutuspunktid (maakonnas on kokku vaid 6 laenutuspunkti), kust laenutatakse raamatuid kord kuus. Laenutuspunktides käimiseks on kasutada vallavalitsuse transport. Kõik raamatukogud asuvad korralikes ruumides, mida on remonditud vastavalt võimalustele. Kõige rohkem remondiraha on eraldatud Vao raamatukogule.

Raamatukogude töötajad on õnnelikud, et saavad koos vallavalitsusega ise koostada raamatukogu eelarve. Niisugust võimalust pole igal maakonna raamatukogul. Eelarve koostamisel lähtuvad Koeru valla raamatukogude töötajad raamatukogude vajadustest ja selgitavad vallavalitsuse majanduskomisjonile oma soove. Alati on raamatukogutöötajad ära kuulatud ning vastavalt võimalustele nende

soovidega arvestatud. Eelarves eraldatakse raha ruumide remondiks ja kaunistamiseks, inventari soetamiseks, majanduskuludeks, koolituseks, lähetuseks, raamatute ostmiseks, perioodika tellimiseks, kantseleikuludeks jt. vajadusteks.

Kuna raamatute ja perioodika hind pidevalt tõuseb, siis Koeru vallavalitsus on sellega arvestanud ja komplekteerimisraha aasta-aastalt suurendanud. Kui 1993. a. eraldati raamatute soetamiseks iga elaniku kohta 5 krooni, siis käesolevaks aastaks on see suurenenud 23 kroonile. Suurenenud on ka perioodika tellimissumma. Kuna raamatukogude lugejaskond ja külastatavus kasvab, on hinnatav Koeru vallavalitsuse õige suhtumine raha eraldamisel kogude täiendamiseks. Soovivad ju kõik raamatukoguhoidjad üha paremini teenindada, töötada kaunites ruumides, anda kõrgetasemelist infot. Selleks peavad raamatukogutöötajad end pidevalt täiendama ja koolitama. Koeru valla raamatukoguhoidjad on tänulikud oma vallavalitsusele, kes on võimaldanud neil käia mitmetel kursustel, seminaridel, ekskursioonidel, võtta osa kultuuritöötajate päevadest, tutvuda raamatukogudega meil ja mujal, saada erialaseid kogemusi ja neid kohapeal rakendada.

Kõige tähtsam on inimese töö hindamine ja väärtustamine. Aga selleks, et valla juhtkond raamatukogutöötajaid ja nende tegemisi paremini mõistaks ja hinnata oskaks, on Koeru valla raamatukogutöötajad vallale kõike tutvustanud, selgitanud oma töö spetsiifikat, ühe või teise eseme või ürituse vajalikkust. Alati on leitud ühine keel ja raamatukogudele sobiv lahendus.

Koos on tähistatud mitmesuguseid tähtpäevi: Järvamaa ja valla päevi, kirjanduspäevi, K. Lepiku 75. sünnipäeva, raamatuklubi "Vaimuvalgus" tähtpäevi, Vao raamatukogu 70. aastapäeva jm.

Traditsiooniks on kujunenud valla raamatukogude endiste ja praeguste töötajate kokkutulek raamatukogukuul igal aastal eri raamatukogus, mis sai alguse Koerust. Üritusest on alati osa võtnud valla sotsiaalnounik, kes on raamatukogutöötajaid lilledega meeles pidanud.

Selleski vallas on olnud probleeme, mis aga praeguseks on lahendatud. 1993. a. oktoobris koondati igas raamatukogus 0,5 ametikohta, põhjenduseks rahapuudus. Pärast selgitustööd taastati valla volikogu otsusega 1995. a. 1. aprillist raamatukogude töökohad endisel kujul. Rõõmustav on see, et vallavalitsus oskas hinnata raamatukogude tähtsust ja töötulemusi ning leidis võimaluse neid rahastada. Kuna vallavalitsus on raamatukogusid igati toetanud, siis on raamatukogutöötajad ka ise hoidnud end kursis valla probleemidega ja aidanud neid kohapeal lahendada. Igas raamatukogus on valla infoleht "Koeru Kaja", mis ilmub kord kuus ja kajastab valla elu-olu.

Ka vallavalitsuse raamatupidajatega on raamatukogudel hea koostöö. Suuremad ostud kooskõlastatakse eelnevalt ja arved tasutakse koheselt. Järvamaa Kultuurifondiga on sõlmitud leping raamatute ostmiseks ja raha tähtajaks tasumiseks, mida vallavalitsus ka täidab.

Vallavalitsuse praeguse koostöösuheldes on raamatukoguhoidjad alati tundnud mõistvat suhtumist, kaasaelamist oma rõõmudele ja muredele, saanud abi, toetust ja tunnustust. Loodevastavasti jätkub see ka tulevikus.

Koeru valla raamatukogude endiste ja praeguste töötajate kokkutulek 1995. a. raamatukogukuul Koeru raamatukogus. Külastateks on endine Väike-Maarja raamatukogu juhataja, luuletaja Erich Meerja ja Tallinnast Juta Jõgi.

PALDISKI LINNARAAMATUKOGU MINEVIK JA OLEVİK

ENE KÜTT

raamatukogu juhataja

8. aprillil 1998. aastal toimus Paldiskis vabariikliku seminari "Rahvaraamatukogu ja suhted omavalitsusega" esimene tööpäev.

Paldiskisse kogunemise esma-põhjuseks oli võimalus oma silmaga näha viiskümmend aastat suletud linna. Seminaril osalejad kohtusid Paldiski linnapea Jaan Mölderiga ja külastasid alates 1972. aastast keldris tegutsevat raamatukogu.

Paldiski linna ja raamatukogu tänased probleemid on ajaloolise taustaga. 1939. aastal sai väikesest, vaiksest, rohelisest mereäärsest väikelinnast Molotov-Ribbentropi kokkuleppe kohaselt vene sõjaväebaas. Kohalik elanikkond saadeti kahe nädala jooksul koos isikliku varaga linnast välja. Vana-Paldiski elu oli lõppenud. 1941–1944 oli lühike nn. Saksa aeg. Kui Saksa väed linnast lahkusid, põletasid nad sõjaeelse hoonestuse maha. Järgnes pikk nõukogude aeg. 1968. aastal valminud tuumaallveelaevnike õppekeskuse, nn. Pentagoni tõttu suleti linn kõigile peale eriloaga sõjaväelaste. Vähesed allesjäänud eestlased lahkusid Tallinnasse, vene kooli eesti klasse kaotati. Eestikeelne kirjandus jagati tasuta teistele Harjumaa raamatukogudele.

1994. aastal algas Paldiskis uuesti eesti aeg. Esialgu oli Paldiski Keila linnaosa, alates 2. oktoobrist 1996 aga iseseisev linn.

Paldiski Linna Avalik Raamatukogu alustas tegevust 1923. aas-

tal. Linnavalitsuse ruumides asus kolm raamatukappi, kust linna-sekretär oma teiste kohustuste kõrval kaks korda kuus soovijaile raamatuid laenutas. Korraga laenutati kaks raamatut kuuks ajaks. Tagatist ei nõutud, teenustasu ei võetud. 1941. aastal sai raamatukogu kannatada, kuid tegutses Saksa okupatsioon ajal siiski edasi. "Suurlinna ajastul", mil Paldiskis elas kuni 15 000 elanikku, oli seal linnaraamatukogu kõrval veel 8 väiksemat raamatukogu – mõeldud peamiselt sõjaväelaste erialaseks enesetäiendamiseks. 1994. aastal algas ka linnaraamatukogus uus aeg, kuid kahjuks mitte areng paremuse suunas. Linna üldise küttesüsteemi avariiseisundi tõttu oli raamatukogukelder külm ja kütmata. Töötajate arv vähenes kolmelt üheni.

Sisulisi muudatusi hakati tegema 1996. aasta teisel poolel, kui raamatukogu sai uue juhataja. Linna elama asunud eestlased leidsid kohe tee raamatukogusse, tekkis taas vajadus eestikeelse lugemisvara järele. 1994. aastast annetakse eestikeelset kirjandust. Nagu kõik teised sai ka Paldiski Linnaraamatukogu väliseesti kirjandust. 1996. aastal jõudsid raamatukogusse Peeter Oleski vahendusel Kalju Lepiku erakogu dubletid. Harju Maakonnaraamatukogu vahendatud riikliku raamatusoetamisrahaga – linna elanike arv oli 7 600 – komplekteeriti eesti- ja venekeelset uudiskirjandust.

1996. aastaks kahanes Paldiski linna elanikkond umbes 4000 elanikuni, kellest 32 % on Eesti Vabariigi kodanikud. Esialgu, linna praegusel arenguetapil, on see ilmselt optimaalne arv. Töökohti on linnas tuhande ringis, mis tähendab, et osa inimesi käib töö väljapool Paldiskit, peamiselt Keilas ja Tallinnas. Paldiski on migrantide linn, põliselanikke on siin mõni üksik. Paldiski linn on küllalt vaene, palju on sotsiaalprobleeme. Paljudel venekeelsetel elanikel pole tööd, vajaka jääb nii riigikeele- kui ka tööskestest.

Jaan Mölder, Paldiski linnapea 1996. aastast ütleb: "Paldiskisse ja Paldiski poolsaarde ei saa suhtuda veel ka lähema viie aasta jooksul kui

täiesti tavapärasesse Eesti kohalikku omavalitsusse. Kui ülejäänud enam kui 250 Eesti kohalikku omavalitsust, mis on suutnud Eestis ennast arendada ja luua mingeid põhivarasid, mingeid struktuure, mingit poliitilist alust kõikide nende aastate, aastakümnete jooksul, siis Paldiskis tuli sisuliselt luua see kõik mitte aastate ja kuudega, vaid nädalate ja päevadega.”*

Paldiski perspektiiv Eesti tuleviku ja majanduse seisukohast peitub Paldiski sadamates. Paldiski on loonud sõprussidemed naaberriikide linnadega. Norrtälje (Rootsi) huvi Paldiski vastu on tõepoolest suur. Head suhted on meil Soome Kirkkonummi vallaga, samuti mitme omavalitsusega Saksamaal Schwerini ringkonnas.

Paldiskis tegutsevad ka kaks kooli, muusikakool, kaks lasteaeda, huvikeskus, muuseum. Linnavalitsuse kultuuri- ja haridusnõunik Aili Mölder püüab energiliselt kõigi nende asutuste majandus- ja tööprobleeme lahendada. Koostamisel on Paldiski linna kultuuri ja hariduse arengukava.

Raamatukogule üritatakse leida uusi, maapealseid ruume. 1996. aastal valmis raamatukogu renoveerimise projekt ühte endisesse linna võõrastemajja. Kahjuks ei õnnestunud seda ellu viia. 1998. aastaks on tänu Hasartmängumaksu Nõukogule laekunud raamatukoguruumide ehituse alustamiseks 200 000 krooni. Linnavalitsuse ehitusnõunik kavandab ruume. Raamatukogu vajab kirjanduse komplekteerimiseks lisaraha. Kuigi linna eelarve on vähenenud, on lubatud raamatukogu ka selles osas toetada. 1998. aasta teise poole eesti- ja venekeelse perioodika tellimiseks leidis linnavalitsus raha.

Teatavasti kehtib põhimõte – tee ennast nähtavaks. Seepärast tuleb tekkinud probleemid kõigepealt enesele teadvustada ja siis otsida võimalikke lahendusi.

Raamatukogu on linna eesti- ja venekeelse elanikkonna poolt hinnatud infokeskus, suhtlemise ja vaba aja sisustamise koht. Selle vajalikkuses ei kahtle küllap enam linnavalitsuski.

* Paldiski linna areng – tänapäev ja tulevik: 10. september 1996: konverentsimaterjalide kogumik. Tallinn. 1997, lk. 39.

Vabariigi aastapäeva eel, 23. veebruaril toimus Riigikogu hoones Riigikogu ajalugu ja tegevust tutvustava albumi esitlus. Albumi koostas ja kirjastas Riigikogu Kantselei tellimisel Eesti Rahvusraamatukogu. Rohkelt pildimaterjali sisaldav väljaanne annab ulatusliku ülevaate parlamentarismi arengust Eestis, Riigikogu tegevusest põhiseadusliku institutsioonina ning Riigikogu hoone arhitektuurist. Album on esimene omataoline Eestis.

Riigikogu esimees Toomas Savi tänas nii autoreid kui koostajaid ja andis üle oma autogrammiga kinkeksamplariid. Meeles peeti ka rahvaraamatukogusid.

Riigikogu : [album] / Koost. ja toim. Rita Hillermaa, Krõõt Liivak; tlk. Hiie Tamm; kujund. Rein Seppius; fotod: Tiit Veermäe. – Tallinn : Riigikogu Kantselei; Eesti Rahvusraamatukogu, 1998. – 96 lk.: ill.

Sisu: Saateks / Toomas Savi; Parlamentarism Eestis / Toomas Karjahärm; Riigikogu põhiseadusliku institutsioonina / Aaro Mõttus; Riigikogu Kantselei / Madli Leikop; Parlamendiraamatukogu / Ene Loddes; Riigikogu hoone kui arhitektuuriteos / Mart Kalm; Lisad: Eesti Vabariigi seadusandlikud kogud; Eesti Vabariigi seadusandlike kogude esimehed ja aseesimehed; Riigikogu valimistulemused; Summaries.

Rita Hillermaa

20. veebruaril taasavati Eesti Rahvusraamatukogus Rootsi saal. Saali avasid Rootsi suursaadik Katarina Brodin ja RRI peadirektori asendaja Tiit Valm.

SAARE MAAKONNA KESKRAAMATUKOGU TÄHTPÄEVAKS

MAIRE RAUK

pearaamatukoguhoidja

21.-23. oktoobrini 1997. aastal tähistas Saare Maakonna Keskraamatukogu oma 90. sünnipäeva ajalookonverentsi ning mitme kirjandusliku üritusega nii lastele kui täiskasvanutele. Raamatute näitismüügi korraldas Tallinna raamatukauplus *Euro Publications*.

Saare Maakonna Keskraamatukogu eelkäijaks võib lugeda 1907. a. tegevust alustanud Kuressaare Eesti Seltsi Hariduse Osakonna raamatukogu, mis oli avatud kõigile lugemishuvilistele ja sisaldas suurima eestikeelsete raamatute kogu tollases Kuressaares. Kuressaare Eesti Seltsi Hariduse Osakonna raamatukoguga (edaspidi KES HO raamatukogu) on liidetud hiljem teisi Kuressaares tegutsenud seltside ja eraisikute raamatukogusid.

Kuressaare Eesti Seltsi (KES) asutasid 1886. aastal eestimeelsed mehed A. Luts, T. Liiv jt. 1894. aastal soikus seltsi tegevus sisemiste lahkkelide tõttu. Uus tõus KESi tegevuses algas 1907. aastal. 4. oktoobril toimus peakoosolek, kus ühinesid Saaremaa Karskuse Selts ning Laulu ja Mängu Selts "Lyra". Seda protsessi toetas Saaremaa Rahvahariduse Selts, kes liitus ka ise uue KESiga, eksisteerides edasi Hariduse Osakonnana. Uue ühinenud KESi suurt ülemaakondlikku tähtsust ja mõju tõendas tihe haruseltside võrk.

Kuressaare Eesti Seltsi Hariduse Osakonna raamatukogu 1907–1917

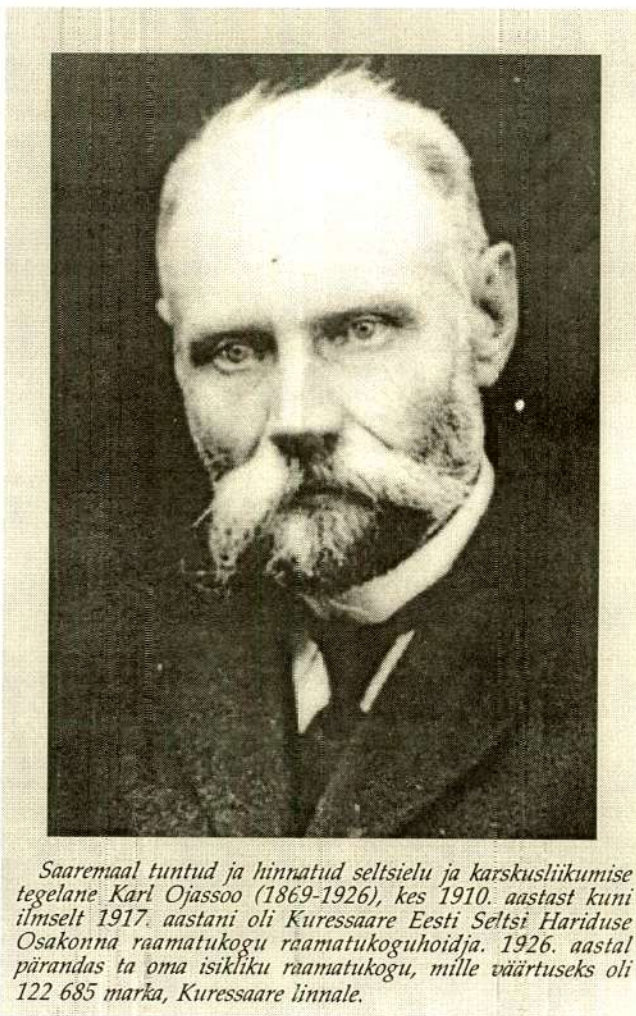
Hariduse Osakond oli seltsi põhikirja ja kodukorra järgi küllalt autonoomne. Tal oli oma liikmeskond, juhatus ning kassa. Üsna suurt toetust saadi peaseltsilt. HO eesmärgiks oli hoolitseda

Saaremaa elanikkonnale hariduse andmise eest, asutada raamatukogusid, korraldada kursusi täiskasvanutele, soodustada eesti keele õpetamist Kuressaare õppeasutustes jne.

Loa raamatukogu asutamiseks sai HO augustis 1907. Juba septembris kutsuti ajalehe "Saaremaa" vahendusel huvilisi lugema. 21. oktoobril palus HO peaseltsilt luba saada raamatukogu täielikult oma hoole alla.

1907. aastal asus KES HO raamatukogu seltsi tarvis üüritud ruumides nn. Eichfussi majas Pikk 8. Raamatuid laenutati kolmapäeviti ja laupäeviti kl. 21–22. Raamatukogu kasutamise maks poolaastas oli seltsi liikmetele 30 kop., võõrastele 75 kop.; kuumaks 20 kop. Lisaks tuli maksta tagatist: seltsi liikmed 50 kop. ja teised lugejad 1 rubla. Olgu siinkohal lisatud, et keskmiseks raamatuhinnaks oli tollal 20–50 kop. Raamatukogu loodi ja täiendati enamasti annetustest.

1908. aastal üüris KES nn. Rosentreu (Rosentrei) maja üle-

Saaremaal tuntud ja hinnatud seltsielu ja karskusliikumise tegelane Karl Ojassoo (1869–1926), kes 1910. aastast kuni ilmselt 1917. aastani oli Kuressaare Eesti Seltsi Hariduse Osakonna raamatukogu raamatukoguhoidja. 1926. aastal pärandas ta oma isikliku raamatukogu, mille väärtuseks oli 122 685 marka, Kuressaare linnale.

mise korruse aadressil Pikk 30. Seltsi uutest ruumides leidis koha ka raamatukogu.

1909. aastast tegutses ka lugemislaud. Raamatute laenamine oli seltsi liikmetele ja õpilastele tasuta, teistele lugejatele väikese tasu eest.

1910. aastast (tõenäoliselt aastani 1917) oli KES HO raamatukoguhoidjaks Karl Ojassoo. Tolleaegsed ajalehed on mitmel korral KES HO raamatukogust kirjutades maininud tema erilist hoolt raamatukogu hoidmisel.

1911. aastal toimus suursündmus KESi ajaloos: selts ostis M. Mierzejevskile kuulunud maja Kubermangu 15. 2. oktoobril peeti maja avapidu. Uude majja kolis ka KES HO raamatukogu. 1913. aastast asus raamatukogu seltsimaja teisel korrusel ning lugemistuba viidi üle väikesesse saali.

Järgnevalt mõned arvanded KES HO raamatukogu algusaastate kohta:

	raamatuid	lugejaid	laenutus
1908	220		
1909	300		
1910	427		
1911	537*	143	1338
1912	778	211	2503

* neist 462 eestikeelset, 75 vene- ja saksakeelset

1914. aasta suvel puhkenud I maailmasõda mõjus halvavalt kultuurielule. Majanduslikesse raskustesse sattusid ka KES ning KES HO raamatukogu. 1917. aastal jõudsid sõjasündmused Kuressaarde. Oktoobris 1917 hävitasid KES HO raamatukogu Saksa sõjaväelased. Piiskop H. B. Rahamägi meenutas: "Juhtusin neil päevil Kuressaarde. Nägin ja kuulsin, kuidas sõdurid, kes eesti keelest aru ei saanud, veel vähem eesti raamatuid hinnata võisid, neid puruks kiskusid, tulle viskasid, laiali pildusid."

Uus algus 1919. aastal

6. augustil 1919 saatsid Kuressaare linnavolikogu ESdTP rühma liikmed J. Simtmann, H. Sannik jt. linnapeale A. Lepikule kirja, milles väljendasid muret avaliku raamatukogu puudumise pärast

Kuressaares. Nad põhjendasid raamatukogu vajalikkust, töid esialgseteks kuludeks vajamineva summa ning tegid ettepaneku avada 1. septembril mõnes linnale kuulavas majas raamatukogu ja lugemistuba kõigile linnaelanikele tasuta kasutamiseks. 15. septembril saadi vastus: "Linnavalitsus leiab, et raamatukogu ja lugemistuba oleksid väga tarvilikud. Raamatud on praegu nii kallid, et kasvav noorsugu mitte ei jõua uut paremat ilukirjandust osta, mille tõttu ta esteetiline ja kultuuriline aremine takistatud saab. Seda puudust aitaks kõigile kättesaadav raamatukogu ja lugemistuba kõrvaldada. Linnavalitsus toetab põhjusemõttelikult sarnase sümptilise asutuse avamist, kuid leiab et praegused kitsad rahalised olud seda mitte ei luba teostada." Samal päeval toimus linnavolikogu koosolek, kus arutati raamatukogu asutamise küsimust. Volikogu liige M. Neps tegi ettepaneku, et linna oma raamatukogu rajamise asemel võiks toetada hoopis KES HO raamatukogu taastamist. Sotsiaaldemokraatide rühm ei olnud sellega nõus. Nende arvamus oli: "Selts on rahvusline selts, linna raamatukogu peaks aga täiesti erapooletu olema."

12. novembril 1919 avas ukseid linnavalitsuse asutatud ja toetatud lugemistuba. See asus Kubermangu 3 endise Salong-klubi ruumides ja oli avatud äripäevadel. Lugeda sai kõiki eesti ajalehti. Lugemistoa korraldaja oli neiu A. Chrapowsky.

1919. aasta lõpus alustas uuesti tegevust KES HO. 1. oktoobril toimus KESi majas koosolek, kus arutati raamatukogu taastamise küsimust. Selleks loodi vastav komisjon. Rahalist abi paluti maakonna- ja linnavalitsuselt. 2000 marka toetust saadi vaid maakonnavalitsuselt.

5. novembril 1919 ilmus ajalehes "Saaremaa" pikk artikkel, milles kutsuti Kuressaare elanikke, eriti noori appi KESi raamatukogu taastamisele, paluti annetada ja müüa kõiksugu raamatuid. 1920. aasta 21. jaanuaril avaldas "Meie Maa" oma veergudel samuti üles-

kutse. Mõni mõte sellest artiklist: "Loogem enesele raamatukogu, noored! Minge linna, minge külla. Käige majast majja ja otsige läbi kõik pööningud ja ahjutagused urkad. Sõnnikuhunnikuski leidub pärliteri, teie oskate neid kasutada, muidu hävinevad need seal."

Märtsis 1920 teatas KES HO, et endine Etrucky kooli raamatukogu on nüüdsest HO oma. 26.–27. märtsini 1920 toimunud linnavolikogu koosolek otsustas linna lugemislaua KES HO omaga ühendada ning maksta seltsi raamatukogule 5000 marka toetust.

Raamatuid hakati KES HO raamatukogust koju laenutama kas 9. või 10. augustist 1920. (Ajaleht "Saaremaa" väidab selle kuu päeva olevat 10. augusti, "Meie Maa" aga 9. augusti.) Raamatukogu ja lugemislauad asusid seltsimajas. Laenutati tasuta. Kogu sisaldas ligi 2000 raamatut, millest suurem osa olid eestikeelsed.

1921. aastal oli raamatukogul 243 lugejat. (Kuressaare elanike arv oli tollal 4300 inimest.) 1921. aasta oktoobris andis maakonnavalitsus oma hoole all oleva raamatukogu, so. endise Saksa Seltsi ja Saaremaa Muinasaja Uurimise Seltsi kogud KES HO kasutada. KES HO raamatukogu 2000 raamatule lisandusid 3000-köiteline Saksa Seltsi ja 2000-köiteline Muinasaja Uurimise Seltsi kogu.

Kõige põhjalikum KES HO raamatukogu säilinud tööaruanne on 1922. aasta tegevuse kohta. Raamatuid laenutati 2 nädalaks 2 raamatut korraga. Lugemisraha ei pidanud maksma, tasuda tuli vaid väike tagatissumma. Raamatukogu lugejais märjiti Kuressaare 3364 elanikust 216, neist 146 mehed ning meestest 90 alla 15 aastased. Aruandes toodi raamatute jaotus sisu järgi, arv kogus ning tulud ja kulud. Aruande koostas Meeta Viidas.

1923. aasta suvel tegi KES linnavalitsusele ettepaneku viia raamatukogu ja lugemislauad suvitushooajaks linnaparki varem Vennaste Seltsi raamatukogule kuulunud hoonesse, mille linn oli ostnud 1922. aastal. Kahjuks ei olnud see linna pingelise eelarve tõttu 1923. aastal veel võimalik.

27. oktoobril 1924 esitas KES Kuressaare linnavalitsusele aruande raamatukogu ja lugemislaua suvisest tegevusest. Lugejaid teenindati pargis 1. juunist 15. septembrini. Raamatuid laenata ja lehti lugeda said huvilised tasuta iga päev kella 10–13 ning 15–18. Raamatukogus oli üle 1300 eksemplari eesti-, 80 vene- ja umbes 400 saksakeelset raamatut. Lugemislauas leidsid kõik Eestis ilmuvad eesti-, saksa- ja venekeelsed ajalehed ning loetavamad eestikeelsed ajakirjad, välismaistest lehtedest “Berliner Dageblatt”, “Helsinki Sanomat” ja “Jaunas Sinas”. Lugemislauas käis hooaja jooksul 5444 lugejat ja laenutati 2363 raamatut. Ka järgmistel suvedel olid raamatukogu ja lugemislaua pargis lugemishuviliste kuressaarlaste ning suvitajate päralt.

1924. aastal likvideerus viimastel aastatel õige loiult tegutsenud KES HO. HO raamatukogu anti üle peaseltsile.

1926. aasta KESi raamatukogu aruanne teatas, et raamatukogu sisaldas 1819 köidet, tal oli 193 lugejat ning laenutusi tehti aasta jooksul 1339. 1926. aasta jooksul suutis raamatukogu juurde muretseda vaid mõne raamatu, mistõttu vähenes lugejate arv.

1926. aasta 12. jaanuari “Meie Maa” tundis samuti muret raamatukogu käekäigu pärast. KESi raamatukogu ning lugemislaua kasutasid senini kõik elanikud, kuid 1926. aastal suleti lugemislaua väljastpoolt seltsi olevatele inimestele. Sulgemise põhjustas ajalehe andmetel see, et linnavalitsus keeldus toetamast Eesti Seltsi lugemislaua. “Meie Maa” avaldas kahetsust sellise teguviisi üle ning arvas, et Kuressaare Linnavalitsus ei tohiks oma sissetulekute poolest olla halvemas olukorras kui mandri väikelinnad, kes olid avanud raamatukogusid ning lugemislaua.

1926. aasta lõpus hakkas Kuressaare Linnavalitsus tegema tõsisemaid ettevalmistusi linna avaliku raamatukogu asutamiseks. Uuemat kirjandust telliti Tartust Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastuselt EKS Saaremaa usaldusmehe B. Steinbergi vahendusel.

31. detsembril suri seltsielu- ja karskustegelane, kunagine KES HO raamatukogu raamatukoguhoidja Karl Ojassoo. Suusõnalise testamendi järgi pärandas ta oma raamatukogu, mille väärtuseks oli 122 685 marka (mõnedes allikates on väärtuseks toodud 150 000 marka), Kuressaare linnale. Täna-

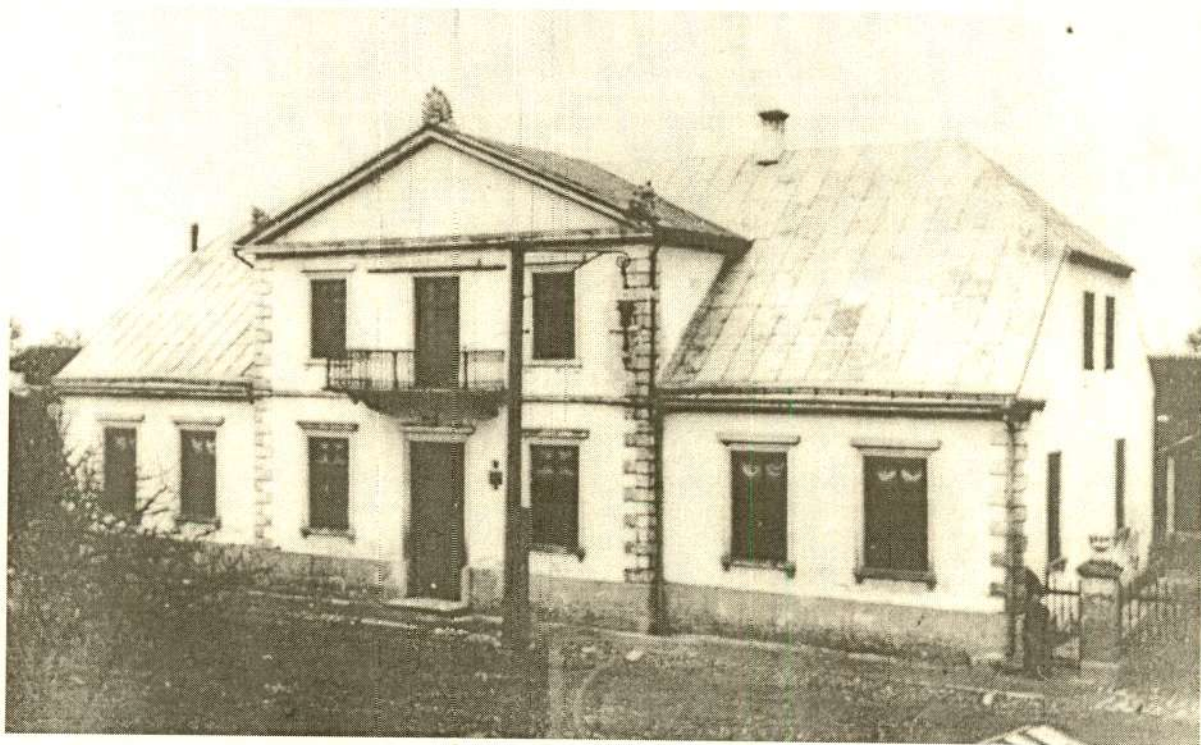
seks on Saare Maakonna Keskraamatukogus säilinud tema kogust vaid 8 raamatut.

16. juunil 1927 toimus linnavalikukogu koosolek, kus vaieldi tuliselt raamatukogust raamatute väljaandmise tingimuste üle. Lõpuks otsustati, et väljaantavate raamatute eest tuleb tagatiseks nõuda kautsjon või garantii 250 marka. Lugemise eest tuleb võtta 3 marka nädalas raamatu pealt. (Raamatud maksid 1927. aastal 20–200 marka.) Raamatukogu oli avatud neljapäeviti ja reedeti kell 19–20.

Paar päeva hiljem teatas “Saaremaa”, et linnaraamatukogu korraldamisega ollakse niikaugel, et soovijaile laenutatakse juba raamatuid. Raamatukogu asus raekoja alumisel korrusel. Algselt oli kogus 300 raamatut. 1927. aasta detsembris saadi juurde 180 eksemplari.

1927. aastal jätkus ka KESi raamatukogu tegevus. 1928. aastal muretseti KESi raamatukokku juurde 133 raamatut. Kogu sisaldas aasta lõpuks 1468 raamatut. Aasta jooksul tehti 924 laenutust. Raamatukogu võis külastada teisipäeviti ja reedeti kell 18–19.

Nii tegutses aastatel 1927–1935 Kuressaares paralleelselt kaks eestlastele mõeldud raamatukogu. (Kolmas avalik raamatukogu –

Kuressaare Eesti Seltsi maja, kus aastatel 1911–1935 asus meie raamatukogu eelkäija.

Saksa Avalik Raamatukogu – teenindas lugejaid 1923–1939.) Kokkuleppel linnavalitsusega viis KES suvekuudel oma raamatukogu linnaparki. Linnavalitsuse raamatukogust saadi kasutamiseks paremat ja uuemat kirjandust. Avatud oli ka lugemislaud. Haridusministeerium pidas KESi ja linnavalitsuse raamatukogu võrdseiks, sest nende toetusraha oli alati ühesuurune.

Kahjuks ei ole säilinud andmeid tollal Kuressaare raamatukogudes töötanud isikute kohta. Võimalik et 20ndate aastate lõpus oli linnavalitsuse raamatukogu juhataja Hermann Sannik. Ühel säilinud 1929. aastal Eesti Kirjanduse Seltsile Tartusse läkitatud kirjal on tema allkiri ning ametinimetus – Kuressaare linna raamatukogu juhataja. (H. Sannik oli ka 1928. aasta suvel ametisse astunud uue linnaapea Aleksander Alliku üks nõunikke.) Aastatel 1930–1931 aga maksti linnavalitsuse otsuse põhjal linnavalitsuse kantseleiametnikele M. Keile ja M. Rebasele väikest lisatasu ületunnitöö eest raamatukogu korraldamisel.

Igal juhul oli Hermann Sannik linna raamatukogu käekäigust huvitatud. 23. veebruaril 1931 esitas linnanõunik H. Sannik linnavalitsusele läbivaatamiseks ja volikogule esitamiseks raamatukogu tarvitamise määruste kava. (Seni sellised määrused puudusid.) Avalikkude raamatukogude seaduse alusel koostas määrused ilmselt H. Sannik.

Hoolekogu võttis määrused vastu ning need hakkasid kehtima 1. aprillist 1931. Vähemalt üks eksemplar sellest väikese formaadiga brošüürist “Kuressaare linna avaliku raamatukogu tarvitamise määrused” on säilinud RRis.

Määrused sisaldasid seisukohti, mis kuuluvad ka praegu raamatukogu kasutamise eeskirjadesse: trahv ületatud tähtaja eest, raamatute järjekorda panemine jne. Laenajaid kohustati raamatuid hoidma korralikult ja puhtaina. § 34 nõue: “Juhtub laenaja kodus nakkushaigus, peab ta sellest teatama raamatu tagasitoomisel, et võimalik oleks raamatut puhas-

tada haigusidudest. Raamatukogul oli õigus keelduda laenu tamast raamatuid neile, kes vastavat määrust rikkusid või tagastasid rikutud raamatu.

1931. a. algul annetas Hollandi konsul V. Lange oma raamatukogu Kuressaare linnale. See kogu koosnes 5000 saksa-, prantsuse- ja venekeelsest köitest. Nüüd oli linnavalitsuse raamatukogus 7000 raamatut. 1997. aastal sai Saare Maakonna Keskraamatukogu Saaremaa Muuseumi vahendusel RRist tagasi ligi 80 V. Lange raamatukokku kuulunud raamatut.

Kuressaare Avalik Raamatukogu

1935. aastal jõudis linnavalitsus järeldusele, et kahe raamatukogu korralikult uuema kirjandusega varustamine ning kahe kogu haldamine on väga kulukas. Tehti ettepanek kogud ühendada. KESi juhatus oli põhimõtteliselt ühine misega nõus.

1935. aasta 30. augustil teatas “Meie Maa”, et Kuressaare linna ja KESi avalikku raamatukogude ühinemise põhilauseid on välja töötatud ja poolte esindajate poolt alla kirjutatud.

Need olid järgmised:

1. KES annab oma praegu oleva raamatukogu tasuta Kuressaare linnavalitsuse käsutusse tingimusel, et praegu tegutsevad mõlemad raamatukogud ühineksid ühiseks avalikuks raamatukoguks nime all Kuressaare Avalik Raamatukogu.

2. Näitekirjandus mõlemast raamatukogust antakse üle KESile, kelle valdamisele jääb teatri raamatukogu.

3. Ühes raamatutega annab KES linnavalitsusele üle tasuta 2 raamatukappi, olemasolevad raamatukogu jaoks valmistatud kartoteegikastid ja kaartide planketid. Raamatud antakse üle nimekirja järgi, millest 1 eksemplar jääb KESile.

Kuressaare linna eelarve järgi KESi raamatukogule määratud toetus jäi ühendatud raamatukogule, kes sai edaspidi ka kõik määratavad riiklikud ja omavalitsuse toetused. Kuressaare

Avalik Raamatukogu moodustas linnavolikogu ja linnavalitsuse kontrolli all oleva iseseisva asutuse, mida valitses vastav raamatukogu nõukogu linnavolikogu poolt kinnitatud põhikirja alusel. Nõukogu koosnes kahest linnavalitsuse, KESi ja Saaremaa koolivalitsuse esindajast ning raamatukogu juhatajast.

Nõukogu liikmed määras esitatud kandidaatide hulgast linnavalitsus, samuti raamatukogu juhataja, kelle kandidaadid esitas nõukogu.

Ühendatud raamatukogule andis kasutada linn raekoja alumisel korrusel kaks ruumi. Avalikku lugemislauda pidas üleval KES oma seltsimajas, mida linn toetas nende ajakirjade tellimisega, mis anti üle Kuressaare Avalikule Raamatukogule. Otsustati, et kui ühendatud raamatukogu oma tegevuse lõpetab või tarvilikuks peetakse raamatukogu lahutada, on KESil õigus saada oma raamatud tasuta tagasi.

6. septembri linnavolikogu koosolekul võeti vastu 1935./36. aasta lisaelarve, millega määrati 100 kr. uute raamatute muretsemiseks linna raamatukogusse.

Niisiis alustati detsembris ühendatud raamatukogu korraldamist ja jaanuari algul 1936 alustas raamatukogu tegevust. Kogu suurus oli 11 000 köidet (mõnel pool toodud 12 200 köidet).

1936. aasta 15. jaanuaril teatas “Meie Maa”, et Kuressaare Avalik Raamatukogu on hr. Kuljuse ja teiste korraldusel eeskujulikult korda seatud. Paraku ei ole tolleaegne ajakirjandus täpsustanud hr. Kuljuse isikut – ei ole teada tema eesnime ega ka seda, kes ta oli ning kuidas ta oli raamatukoguga seotud. “Meie Maa” esitas küll raamatukogu nõukogu koosseisu, kuhu kuulusid J. Perens, A. Kärner, A. Leemet ja E. Gerban. Nõukogu poolt valitud raamatukogu juhataja nime ei ole aga veel õnnestunud selgitada.

Uue raamatukogu korraldusest saab teavet eelpool mainitud artiklist. Osa raamatuid paigutati uuele lahtisele riiulile, osa asetsesid suurtes lukustatud kappides liikide ja numbrite järgi.

Kuressaare Avalik Raamatukogu jätkas endist lossipargis laenutamise traditsiooni, viimati tehti seda 1939. a.

1936.–1937. aastal sai Kuressaare Avalik Raamatukogu kaks raamatusaadetist Oskar Kallaselt, peamiselt üldhariva sisuga teaduslikku laadi raamatuid. Annetatud raamatute nimekirja säilitatakse Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Kultuuriloolises Arhiivis.

Kuressaare linnavalitsus tellis linna raamatukogule kirjandust Eesti Kirjanduse Seltsilt, ilmselt ka mujalt, kuid säilinud on vaid linnavalitsuse kirjavahetus EKSiiga.

Raamatukogu juhataja teenistumääruse § 16 järgi (RT 1934, 102, 799) nõuti linna raamatukogu juhatajalt I järgu kutset. 1938. aastal Kuressaare linna raamatukogu juhatajana töötanud Veera Kanel oli vaid II järgu kutsetunnistus. Haridusministeerium soovitas tema asendamist vastavat kutset omava isikuga (HMi kiri 2. detsembrist 1938). Raamatukogu tööd kontrollinud inspektor juhtis tähelepanu juhataja nõrgale tööle. Lugejaiks oli vaid 9,9 % Kuressaare elanikest (linnade keskmine 15,8 %), raamatuid laenutati 100 elaniku kohta 174,2 köidet aastas (linnade keskmine 360). Kuna Kuressaare oli väikelinn (elanike arv alla 5000), palus maakonnavalitsuse juhataja H. Otsstavel ministeeriumilt luba V. Kane töötamiseks kuni 1. jaanuarini 1940, mis ka anti.

8.–14. juunini 1939. aastal korraldas Saaremaa koolivalitsus Kuressaare Gümnaasiumi ruumides raamatukogunduse kursused, mille eesmärk oli raamatu-

kogujuhatajate kutseoskusi täiendada. Osaleda võisid juhatajana töötavad isikud, nende asetäitjad ning ka teised soovijad. Lektoriteks kutsuti raamatukogunduse tundjad ja vilunud oma ala õppejõud – A. Kurvits, Tallinna Keskraamatukogu juhataja A. Sibul, koolide peainspektor J. Aavik, Tartu Ülikooli raamatukogu juhataja F. Puksoo, vabaharidustöö nõunik A. Leinjärv ja kohaliku gümnaasiumi õpetaja E. Järvalt. Osavõtuks registreeris 40 inimest, kellest 23 olid algkooliõpetajad. Eksameid sooritas 30 inimest. II astme kutsetunnistus anti 28 inimesele, kahe osavõtja teadmised osutusid puudulikeks. (Maaraamatukogude juhatajad pidid omama I või II järgu raamatukoguhoidja kutset.)

1939. aasta juunis vahetas Kuressaare linnavalitsus Riigi Keskarhiiviga raamatuid. Kuressaare linn sai raamatukogu täiendamiseks nõutavat ja loetavat ilukirjandust. Riigiarhiivile anti üle teaduslikku kirjandust lossi raamatukogust. Lossi raamatud olid pärit endistest Saaremaa rüütelkonna, *Verein zur Kunde Ösel'si*, *Deutsche Vereint'i* ja teistest raamatukogudest.

1938/39 oli Kuressaare raamatukogude lugejahölve 11,9 % linna elanikest (Eesti keskmine 16,2 %). Laenamissagedus ühe lugeja kohta oli Kuressaares 33,8 (Eesti keskmine 22,5).

Järgnevalt statistikat tolleaegsete Kuressaare avalike raamatukogude – KESi raamatukogu, Linnavalitsuse raamatukogu ja Saksa Avaliku Raamatukogu 1927.–1939. aasta tegevuse kohta.

aastad	raamatukogude arv Kuressaares	raamatute arv kogudes kokku	raamatuid ühe kogu kohta keskmiselt	raamatuid 100 elaniku kohta
1927/28	3	1939	646	57
1928/29	3	2550	850	74
1929/30	3	3116	1039	74
1931/32	3	6663	2221	153
1933/34	3	10 893	3631	243
1934/35	3	11 257	3738	250
1935/36	2	11 449	5725	250
1936/37	2	11 517	5759	257
1937/38	2	11 418	5709	255
1938/39	2	8328	4164	186

7. novembrist 1941 pärit linnavalitsuse ametnike nimekirja tõi ära tollal raamatukogus töötanud isikute nimed:

Meripuu, Liidia Ado t. – juhataja; sünd. 22. 09. 1906; eluk. S.-Sadama 41. Ilmselt on siin tege mist trükiveega. Tõenäoliselt oli juhataja perekonnanimi siiski Maripuu.

Trei, Maria – koristaja; sünd. 20. 12. 1884; eluk. Uus 11.

1943. aasta sügisel määras linna pea Vladimir Kallas (Kuressaare linna pea 21. 09. 1941 – 1. 04. 1943) linna raamatukogu juhatajaks alates 1. novembrist 1943 Marta Nuuti. Tema palk oli 40 Rm kuus. (Linna prügivedaja teenis 120 Rm kuus, linnavalitsuse teenistuses olev laohoidja 60 Rm kuus. Teistel linnavalitsuse ametnikel olid kõigil kõrgemad palgad.)

Eelpool kirjas olev materjal ja olulisem Saare Maakonna Keskraamatukogu järgnevate aastate kohta on ilmunud ajavahemikus 21. oktoober–1. november 1997 kohalikus ajalehes "Oma Saar".

***

Anu Vahter sündis 1969. a. Raplas, kuid alates 1971. a. on elanud Saaremaal. Lõpetas 1987. aastal Kingissepa 1. keskkooli (praegu Saaremaa Ühisgümnaasium). Pärast keskkooli jätkas õpinguid Tallinna Pedagoogilises Instituudis raamatukogunduse ja bibliograafia erialal, mille lõpetas 1991. aastal. Sama aasta augustist töötas **Saare Maakonna Keskraamatukogus** vanemraamatukoguhoidjana, **käesoleva aasta märtsikuust selle raamatukogu direktor**. Abielus, kaks tütart.

KÄSIKIRJALISTEST KATALOOGIDEST ELEKTRONKATALOOGINI: TÜRi KOGUD JA KATALOOGID

LJUDMILA DUBJEVA

(algus RK 2/98)

Juba 19. sajandil ilmnenud kataloogisüsteemi arenguhooni võib jälgida ka 20. sajandil. Käesoleva sajandi 20ndate aastate alguses rajati uuendatud kataloogisüsteem, milles osaliselt kasutati ja jätkati eelmise perioodi katalooge /10/. Edasi tehti tööd tähestikuliste sedelkataloogidega. Raamatukogu kõige vanema, süstemaatilise kohakataloogi pidamine katkestati 1918. aastal, muudatusi selles ei tehtud ja see on säilinud tervikliku kultuurimälestisena. Kõrvale jäeti ka 1870-ndaist aastaist pärinev süstemaatiline kaartkataloog. Sellest eraldati *Estica (Baltica)* osa, mis oli kasutusel eraldi kataloogina, kuni aastatel 1928–1932 moodustati eraldi *Estica* sõnastikkataloog, kus kasutati kaarte juba rahvusvaheliste standardmõõtmega. Arvestades muudatusi raamatukogu kogudes rajati uusi sõnastikkatalooge. Eestikeelse kirjanduse, *Estica (Baltica)* ja käsikogu said eraldi sõnastikkataloogi kaartkataloogi kujul, mis ühendas märksõna- ja tähestikulist kataloogi ja kus leidis suuresti rakendust ühe kataloogi teatud kogule vastavuse põhimõtte. Ka arhiivkogu trükised peegeldati ainult ühes kataloogis – tähestikulises sedelkataloogis. 1940. aastal ilmunud perioodika trükikataloog /11/ kajastas seevastu mitut kogu (perioodika, arhiiv- ja memoriaalkogud ning ülikooli allasutuste kogud), nagu ka kateedriramatukogude koondkataloog. Siiski näeme, et kataloogisüsteemi aren-

gu sellel etapil eelistati lugejakataloogides ühe kogu ühes kataloogis avamise põhimõtet, kuigi need pole oma ülesehituselt kogude paigutussüsteemiga seotud.

Pärast Teist maailmasõda toimunud kataloogisüsteemi ümberkorraldamine TÜRis, mis oli seotud ka kogude ümberkujundamisega, tõi kaasa murrangulisi muutusi /12/. Püsima jäid 19. sajandil rajatud tähestikulised sedelkataloogid, endiselt kasutati ka olemasolevaid trükitud raamatkatalooge. Sõnastikkatalooge enam ei koostatud, neid asendasid eraldi tähestikulised ja märksõnakataloogid. Viimased aga asendati omakorda kümnendliigitussüsteemi alusel loodud süstemaatilise kaartkataloogiga. Raamatukogu pikaajalise ajaloo vältel kujunenud kataloogisüsteemis kehtestati teavikute ilmumisajast lähtuvad ranged kronoloogilised piirid. Lugejate keeruliste infovajaduste rahuldamiseks loodi ka arvukalt uusi katalooge, nii et kataloogisüsteemi juhendis, kus oli 1988. aastaks fikseeritud 117 kataloogi, ligi 80 % neist pärinevad just sellest perioodist /13/. Need on eesti- ja võõrkeelse kirjanduse peakataloog, tähestikulised ja süstemaatilised lugejakataloogid, õppekogu ja erialakogude, erinevate käsikogude ja mitmed KHO kataloogid. Oma arengus täienes kataloogisüsteem kataloogidega, mis avavad kogusid järjest uutest külgedest. Järjest suuremat rakendamist leidis ühes kataloogis mitme kogu kajas-

tamine. 1972. aastast rakendatava keskkataloogimise põhimõtte järgi kajastatakse teaviku leidumus kõigis TÜRi kogudes ja filiaalides. Tendents, mille järgi teatud kataloog kajastab teatud kogu ainult üht valitud osa, ilmnes tagasihoidlikumalt, peamiselt mõnes erikataloogis ja käsikogude kataloogides.

TÜRi kataloogisüsteemi arendes ja täienes on varsti juba kaheksa-aastase ajaloo vältel uued loodavad kataloogid end nõ. lahti rebinud konkreetsetest kogudest. Iga üksiku kogu kasutamise ja hooldamise abivahendite asemele on tekkinud infootsisüsteemid, mis ei ole seotud teatud koguga, selle paigutuse ega kronoloogiliste piiridega, vaid peavad rahuldama eelkõige järjest keerulisemaks muutuva infootsingu vajadusi.

Seda kataloogisüsteemi arengut kroonib üleminek elektronkataloogile, milles saab peegeldada kogu raamatukogu vara olenevate teaviku laadist, asukohast, ilmumisaastast või infokandja materjalist, CDst hällitruukiseni (õigemini kronoloogiliselt võetuna vastupidi, kuigi CDsid kajastatakse elektronkataloogis jooksvalt, hällitruukiste kajastamine seisab aga konverteerimise taga).

Seoses selle muutusega võiks välja tuua mõningad ülesanded, mis kerkivad elektronkataloogile üleminekul ja põhinevad kataloogisüsteemi arengu ajaloolisel kogemusel.

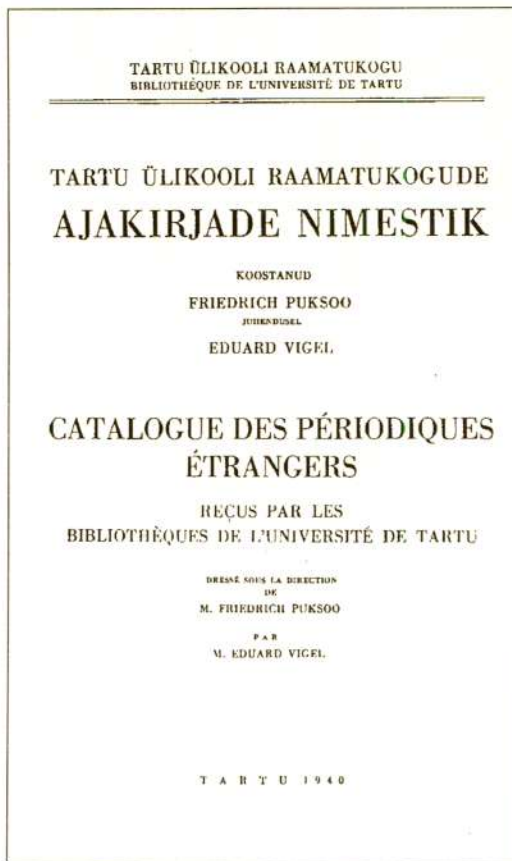
Üleminek elektronkataloogile toob varem või hiljem endaga kaasa traditsiooniliste kataloogide koostamise lõpetamise. Jälgides aga kataloogisüsteemi ajaloolist arengut, võime konstateerida, et need traditsioonilised infootsisüsteemid, mida ei ole lõhutatud ehk oluliselt ümberkujundatud, säilitavad tähtsuse läbi sajandite ja on kasutusel suuremal (näit. sedelkataloogid) või väiksemal (näit. süstemaatiline kohakataloog) määral tänapäevani. Sest teatud kataloog kajastab kõige paremini just oma ajastut ja on sellisena nii kaas-aegsete kui tulevaste uurijate, eelkõige just teaduse ajaloo uurijate teenistuses. Olles oma ajastu

peegliks muutub kataloog selle mälestiseks ning asendamatuks teaduse ja ühiskonna ajaloo allikaks. Kataloogisüsteemi uue arenguetapi lävel peab sellega arvestama, et lühiajaliste eesmärkide nimel vanasse kataloogisüsteemi muudatuste sisseviimisel ei tohi lõhkuda nende terviklikke traditsioonilisi infootsisüsteeme, mis infoajastul muutuvad – lausa silmnähtavalt – ajaloomälestisteks.

Kataloogisüsteemi ajaloost näeme, et kataloogide järjekordne ümberkujundamine võib kaasa tuua nende kasutamise seotud probleeme, mille lahendamine ei ole alati kerge. Selle vältimiseks automatiseeritud infootsisüsteemidele ülemineku perioodil peaks fikseerima nende kataloogide seis, mille koostamine lõpetatakse (ja maksimaalselt kättesaadavad andmed nende kohta) kas olemasolevates kataloogijuhendites või selleks väljatöötatud ainedokumentides. See on tähtis ka seepärast, et tunnistused tohututest olemuslikest muudatustest informatsioonis ja kommunikatsioonis osutavad nende muudatuste laienemisele ka kõikidele info- ja kommunikatsioonikanalitele /14/. Peatselt võib see ohtu seada ka infotarbijate traditsiooniliste infootsisüsteemide kasutamise oskused. Seepärast

tuleb taolist laadi arhiveerimisdokumentatsiooni abil hõlbustada hilisemate kasutajate ja uurijate arusaamist traditsioonilistest infootsisüsteemidest – nende eripärast, sealse informatsiooni kasutamise võimalustest. Hiljem ju ei pruugi infotarbijal traditsiooniliste infootsisüsteemide kasutamise kogemust kujuneda, vajadus aga säilib kasutajal – kogude täieliku elektronkataloogis kajastamiseni, teaduse ajaloo uurijal – ka hiljem.

Kaasaja infootsisüsteemide areng aga toob omakorda endaga kaasa mitmesugused jooksva informatsiooni kajastamise ja akumulereerimise ja kogude retrospektiivse avamise probleemid. Nende lahendamine ühiste ajalooliste infootsisüsteemide arengut arvestades loob eeldusi infoühiskonna kujunemise ajaloo uurimiseks.

10. Riives, H. Kataloogimine ja kataloogid // Raamatukogu töid. 1990. Vihik 8. (TRÜ Toim.; 910). Lk. 73–87.

11. Tartu Ülikooli raamatukogude ajakirjade nimestik. Trt., 1940. 676 lk.

12. Riives, H. Kataloogid ja kirjanduse töötlemine // Teadusliku raamatukogu töid. 1977. Vihik 5. (TRÜ Toim.; 423). Lk. 57–61.

13. TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988. 36 lk.

14. Ermel, M. Raamatukogud infoajastul // Tartu Ülikooli Raamatukogu töid. 1997. Vihik 10. Lk. 122.

EESTI RAHVARAAMATUKOGUD 1997. AASTAL

	Raamatu- kogude arv	Teavikud 01. 01. 1998	Registree- ritud lugejaid	Laenutusi	Külastusi	Raamatu- koguhooldjaid
1. Keskraamatukogu	20	3 070 892	155 140	5 569 597	1 940 788	492
2. Linnaraamatukogud	67	2 212 581	90 394	3 579 072	1 193 551	183
3. Lasteraamatukogud	10	254 650	14 498	372 029	171 435	32
4. Vallaraamatukogud	18	300 378	10 914	368 065	130 307	34
5. Külaraamatukogud	465	4 599 900	126 402	4 401 382	1 508 509	510
6. Üldkasutatavad rahvaraamatukogud kokku	580	10 438 401	397 348	14 290 145	4 944 590	1251
7. Muud raamatukogud	22	182 791	9801	259 055	77 969	18
8. RAHVARAAMATU- KOGUD KOKKU	602	10 621 192	407 149	14 549 200	5 022 559	1269

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1998/3

Koostanud: ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

287. **Dansk** Biblioteks Center : an introduction. - [Ballerup, 1997]. - 24 p. - RR.

288. **Intellectual** freedom manual. - 5th ed. - Chicago etc., 1996. - XLVII, 393 p. - RR.

289. **Measuring** quality : international guidelines for performance measurement in academic libraries. - München [etc.], 1996. - 171 p. - (IFLA publications ; 76) - Osa teksti pr., sks., vene ja hisp. k. - RR.

290. The **Serials** Librarian. Vol. 31, N 1/2, Pioneering new serials frontiers : from petroglyphs to cyberserials, part II : proceedings of the North American Serials Interest Group (NASIG), Inc. 11th Annual Conference June 20-23, 1996 University of New Mexico, Albuquerque. - New York, 1997. - P. 191-407. - RR.

291. **Краеведческая** работа современных библиотек : Сб. науч. трудов. - СПб., 1997. - 247 с. - RR.

*

292. **Barth, R.** Libraries in Switzerland // ERLC : The LIBER Quart. - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 612-622. - RR.

293. **Bunyan, S., Lambert, J. S., Willson, J.** CAMILE : Concerted Action on Management Informations for Libraries in Europe // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 1. - P. 17-19. - RR.

294. **Ekholm, K.** Euroopan kirjatalous etsii uusia muotoja // Kirjastolehti. - 1998. - Vsk. 90, N 3. - S. 96-97. - ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÛ.

295. **Ford, B. J.** Go global : ten ways to play your role on the world stage // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 2. - P. 78-79. - TTÜ.

296. **Heinonen, S.** Etäläsnaolo yleisty tietoyhteiskunnassa // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 2. - S. 11-13. - ERÜ, RR.

297. **Liedes, J.** International copyright : new perspectives evolution in the system // ERLC : The LIBER Quart. - 1997. - Vol. 7, N 2. - P. 351-385. - RR.

298. **Line, M. B.** The case for retaining printed LIS journals // IFLA J. - 1998. - Vol. 24, N 1. - P. 15-19. - EAR, ERÜ, RR, TÛ.

299. **New** proposal for Directive on harmonising aspects of copyright // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 1. - P. 2. - RR.

300. **Payne, V. J., Burke, M. A.** A cost-effectiveness study of ownership versus access // The Serials Librarian. - 1997. - Vol. 32, N 3/4. - P. 139-152. - RR.

301. **Position** on user rights in electronic publications // ERLC : The LIBER Quart. - 1997. - Vol. 7, N 2. - P. 386-395. - RR.

302. **Richey, D.** Censored, forbidden and underground Czech novelists : a selective review // The Acquisitions Librarian. - 1998. - N 19. - P. 69-91. - RR.

303. **Vitiello, G.** The Council of Europe : electronic publishing, books and archives // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 1. - P. 16-18. - RR.

TEATMEKIRJANDUS

304. **Большие** и малые библиотеки России : справочник. - М., 1996. - Ч. 6 : 2-полугодие 1996. - 1996. - 318 с. - RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

305. **Clavis** Germanico - Lithvana : rankraštinis XVII amžiaus vokiečių-lietuvių kalbų žodynas keturios dalys = Handschriftliches deutsch-litauisches Wörterbuch des 17. Jahrhunderts in vier Teilen = Manuscript German-Lithuanian dictionary of the 17th century in four parts. - Vilnius, 1995-. - (Bibliotheca Baltica. Lithuania). D. 3 : M-S. - 1997. - 528 p., D. 4 : T-Z. - 1997. - 620 p. - EAR.

306. **Garber, K.** Auf den Spuren verschollener Königsberger Handschriften und Bücher : eine Bibliotheksreise nach Königsberg, Vilnius und Sankt Petersburg. - Hamburg, 1993. - 22 S. - Separat vj.: Altpreuussische Geschlechterkunde, 1993, Jg. 41, Bd. 23. - TÛ.

307. **Mažvydas, M.** Katekizmas : Fotografitinis ir transponutas tekstai. - Vilnius, 1997. - 175 p. - EAR.

*

308. **Reenpää, H.** Zachris Topelius bibliofiilisenä kohteena // Bibliophilos. - 1998. - Vsk. 57, N 1. - S. 4-7. - RR.

309. **Laine, T.** Unohdetut 1600-luvun julkaisut // Bibliophilos. - 1998. - Vsk. 57, N 1. - S. 10-12. - RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

310. **Annual** report 1996 : National Library of Estonia. - [Tallinn], 1997. - 36 p. - RR.

311. **Haus** der Bucher - elektronisches Archiv. - Leipzig etc., 1997. - 48 S. - RR.

312. **House** of books - digital archives. - Leipzig etc., 1997. - 48 p. - RR.

313. **Nordic** children's libraries : IFLA'97. - [S.l.] 1997. - 24 p. - EAR.

314. **Tuominen, K.** Children, libraries and information technology : results of user need analyses. - Helsinki, 1997. - 90 p. - RR.

315. **Всесоюзная** государственная библиотека иностранной литературы им. М. И. Рудомино, 1922-1997. - М. - 1997. - 125 с. - RR.

316. **Национальные** библиотеки республик Русской Федерации в осуществлении государственной национальной культурной политики : реф. выступлений на Всерос. науч. практ. конф., Саранск, 18-20 апр. 1995 г. - СПб., 1997. - 56 с. - RR.

317. **Проблемы** национальных библиотек и региональных библиотечных центров : сб. науч. трудов. - СПб., 1997. - Вып. 4. - 1997. - 218, [1] с. - RR.

*

318. **Häkli, E.** Teaching libraries - changing libraries // ERLC : The LIBER Quart. - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 423-426. - RR.

319. **Mittler, E.** The teaching library // ERLC : The LIBER Quart. - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 573-582. - RR.

320. **Siddiqui, M. A.** Academic libraries in Saudi Arabia : a survey report // *The Reference Librarian*. - 1998. - N 60. - P. 159-177. - RR.

321. **Smethurst, M.** European national libraries : a review of the year's activities // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 2. - P. 303-350. - RR.

322. **Stam, D. H.** "Can the research library teach?" : a North America perspective on the teaching library // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 427-436. - RR.

323. **Vogel, B.** Bailing out prison libraries // *Libr. J.* - 1997. - Vol. 122, N 19. - P. 35-37. - RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

324. **Bruhn, S.** The road to equity and excellence : an Australian experience in establishing staff training in library services for people with disabilities // *Resource Sharing and Information Networks*. - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 79-87. - RR.

325. **Brunvand, A.** Know thyself : a librarian uses the library // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 2. - P. 80-81. - TTÜ.

326. **Butler, S. J.** Common-sense ergonomics : (Or, what you don't do can hurt you!) // *Computers in Libr.* - 1997. - Vol. 17, N 8. - P. 35-37. - RR.

327. **Carson, R.** Counting on technology : [LJ's 46th annual survey shows salaries lag, but will technology help?] // *Libr. J.* - 1997. - Vol. 122, N 17. - P. 27-33. - RR.

328. **Fox, P.** The role of the librarian in the teaching library // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 583-594. - RR.

329. **Kirkpatrick, T. E.** The training of academic library staff on information technology within the libraries of the Minnesota State Colleges and Universities System // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 1. - P. 51-59. - TTÜ.

330. **Newman, J.** Academic librarians as scholars : publishing is your moral obligation // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 1. - P. 19-20. - TTÜ.

331. **Olsom, G. N.** Fiction acquisition/fiction management : education and training // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 19. - P. 1-9. - RR.

332. **Pollack, M., Brown, K.** Learning and transitions in the careers of librarians // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 1. - P. 33-41. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

333. **Rusch-Feja, D.** Librarian education for utilizing new technologies including networked information sources // *Resource Sharing and Information Networks*. - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 31-47. - RR.

334. **Shontz, P. K., Bullington, J. S.** Tips for new librarians : what to know in the first year of a tenure-track position // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 2. - P. 85-88. - TTÜ.

335. **Weller, A. C.** Changing roles of health sciences librarians in the electronic environment : providing instructional programs, improving access, and advancing scientific communication // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 1. - P. 11-14. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

336. **Wleklinski, J.** Leaving the library : an information professionals Odyssey // *Searcher*. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 6-10. - TÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

337. **Walker, S.** When systems fail : does your library have a back-up plan? // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 2. - P. 83-84. - TTÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

338. **Biblarz, D.** The role of collection development in a teaching library // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 2. - P. 397-422. - RR.

339. **Cikatricisova, V.** The influence of teaching on collection development // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 437-446. - RR.

340. **Davis, B.** Using local marketing characteristics to customize the Conspectus for fiction assessment // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 19. - P. 29-44. - RR.

341. **Saricks, J. G.** Providing the fiction your patrons want : managing fiction in a medium-sized public library // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 19. - P. 11-28. - RR.

342. **Zauha, M.** Options for fiction provision in academic libraries : book lease plans // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 19. - P. 45-54. - RR.

KIRJELDAMINE

343. **The Serials Librarian**. Vol. 32, N 1/2, Serials cataloging at the turn of the century. - New York, 1997. - 198 p. - RR.

344. **USMARC** format for bibliographic data : including guidelines for content designation. - Washington, 1994. - 469 p. - TÜ.

LIIGITAMINE

345. **USMARC** format for classification data : including guidelines for content designation. - Washington, 1991. - 212 p. - TÜ.

KATALOOGID

345. **Vanatrükised** ja haruldased raamatud XV-XIX sajandist : bibliograafiad ja trükikataloogid Eesti raamatukogudes. - Tallinn, 1997. - 95 lk. - RR.

346. **Välisperioodika** koondkataloog 1996-1997. - Tallinn, 1997. - 228 lk. - RR.

*

347. **Dodds, D., Cook, A.** The National Art Library, ARLIS/UK and Ireland and the union list of art, architecture and design serials // *The Serials Librarian*. - 1997. - Vol. 32, N 3/4. - P. 127-137. - RR.

KOGUD

348. **Czepurnyi, T.** The Technical Information Library in Hannover and its collection of East European technical literature // *The Serials Librarian*. - 1997. - Vol. 32, N 3/4. - P. 153-163. - RR.

349. **Hannigan, M.** PC made easy : upgrading computer collections // *Libr. J.* - 1997. - Vol. 122, N 17. - P. 35-38. - RR.

KOGUDE HOID

350. **Feather, J.** Preservation policies in European research libraries // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 557-572. - RR.

351. **Larsen, S. B.** Teaching preservation management in large research libraries // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 518-528. - RR.

352. **Lyall, J.** National Preservation Programmes : "Such stuff as dreams are made on" // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 1. - P. 42-48. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

LUGEJATEENINDUS

353. **Balas, J.** Delivering documents by publishing on the Web // *Computers in Libr.* - 1997. - Vol. 17, N 9. - P. 34-35, 38. - RR.

354. **Carpenter, J., Trohopoulos, I.** Extending European information access through mobile library services : some first results // *Resource Sharing and Information Networks.* - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 49-58. - RR.

355. **Eenmaa, I.** Serving parliamentarians by serving the nation : the establishment of parliamentary library and information services by the national libraries in the Baltic states // *Resource Sharing and Information Networks.* - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 95-101. - RR.

356. **Hormia-Poutanen, K., Helminen, P.** Käyttäjäkoulutusta verkossa : paperimuodosta multimediaan // *Signum.* - 1998. - Vsk. 31, N 2. - S. 30-31. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

357. **Lappalainen-Happonen, S. L.** Yhteistoiminnallisen oppimisen soveltamisesta tiedonhallintataitojen ja kirjastonkäytön opetukseen // *Signum.* - 1998. - Vsk. 31, N 2. - S. 26-29. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

358. **Turunen, T.** Elektroninen oppimisympäristö - työseminaari Opiskelijakirjastossa // *Signum.* - 1998. - Vsk. 31, N 2. - S. 32-34. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

359. **Wahlde, B. von.** Access vs. ownership : a SUNY University Center Libraries study of the economics of document delivery // *Resource Sharing and Information Networks.* - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 19-30. - RR.

360. **Ward, S. M.** Document delivery : evaluating the options // *Computers in Libr.* - 1997. - Vol. 17, N 9. - P. 26-30. - RR.

LUGEMINE

361. **Kaplowitz, J., Contini, J.** Computer-assisted instruction : is it an option for bibliographic instruction in large undergraduate survey classes? // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 1. - P. 19-27. - TTÜ.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

362. **Современные пользователи автоматизированных информационно-библиографических систем : проблемы обслуживания и обучения : материалы науч.-практ. конф. , 25-26 марта 1997 г. - СПб., 1997. - 108 с. - RR.**

*

363. **Bales Foote, J., Harrison, M. M., Watson, M.** Electronic library resources : navigating the maze // *Resource Sharing and Information Networks.* - 1997. - Vol. 12, N 2. - P. 5-17. - RR.

364. **Dickstein, R., Greenfield, L., Rosen, J.** Using the World Wide Web at the reference desk // *Computers in Libr.* - 1997. - Vol. 17, N 8. - P. 61-65. - RR.

365. **Gericke, E. M.** Serving the unserved in the year 2000 // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 1. - P. 20-28. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

366. **Hsieh-Yee, I.** The retrieval power of selected search engines : how well do they address general reference questions and subject questions? // *The Reference Librarian.* - 1998. - N 60. - P. 27-47. - RR.

367. **Hsieh-Yee, I.** Search tactics of Web users in searching for texts, graphics, known items and subjects : a search simulation study // *The Reference Librarian.* - 1998. - N 60. - P. 61-83. - RR.

368. **Jianxiang, Z.** Legal literature in the P. R. China : an introduction // *The Reference Librarian.* - 1998. - N 60. - P. 145-157. - RR.

369. **Palmquist, R. A., Kim, K. S.** Modeling the users of information systems : some theories and methods // *The Reference Librarian.* - 1998. - N 60. - P. 3-25. - RR.

370. **Richardson, J. V. Jr.** Question Master : an evaluation of a web-based decision-support system for use in reference environments // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 1. - P. 29-37. - TTÜ.

371. **Rowlinson, C.** New methods of student text provision : SCOPE and eLib Programme // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 447-456. - RR.

372. **Suhonen, I. L.** Kansallisbibliografia, monikäytöinen monumentti // *Signum.* - 1998. - Vsk. 31, N 2. - S. 23-25. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

373. **Wheatley, A., Armstrong, C. J.** Metadata, recall, and abstracts : can abstracts ever be reliable indicators of document value? // *ASLIB Proc.* - 1997. - Vol. 49, N 8. - P. 206-213. - TTÜ.

374. **Yu, L.** Geographic information systems in library reference services : development and challenge // *The Reference Librarian.* - 1998. - N 60. - P. 87-110. - RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

375. **Pirttilä, A.** Competitor information and competitive knowledge management in a large, industrial organization. - Lappeenranta, 1997. - 175, [22] s. - (Tieteellisiä julkaisuja / Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu). - TTÜ.

376. **Salminen, R. T.** Role of references in international industrial marketing : a theory-building case study about supplier's processes of utilizing references. - Lappeenranta, 1997. - 375, [13] s. - (Tieteellisiä julkaisuja / Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu). - TTÜ.

*

377. **Eisenschitz, T.** Information and the law // *ASLIB Proc.* - 1997. - Vol. 49, N 8. - P. 201-205. - TTÜ.

378. **Kircz, J. G.** Modularity : the next form of scientific information presentation? // *J. of Documentation.* - 1998. - Vol. 54, N 2. - P. 210-235. - TTÜ.

379. **Nicholas, D. a. o.** The Internet : it's early days, but there are some surprises // *ASLIB Proc.* - 1997. - Vol. 49, N 8. - P. 214-216. - TTÜ.

380. **Wang, P., Soergel, D.** A cognitive model of document use during a research project : study 1. Document selection // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* - 1998. - Vol. 49, N 2. - P. 115-133. - TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

381. **Ballard, T.** Innopac : a reference guide to the system. - Medford, NJ, 1995. - XIV, 198 p. - RR.

382. **Garlock, K. L., Piontek, S.** Building the service-based library Web site : a step-by-step guide to design and options. - Chicago etc., 1996. - V, 101 p. - RR.

*

383. **Halttunen, K.** Internet-tiedonhaun uusia tuulia // *Kirjastolehti.* - 1998. - Vsk. 90, N 3. - S. 84-85. - ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

384. **Mäkinen, H.** Käyttöliittymää ei arvosteta kirjastojen internet-sivuilla // *Kirjastolehti.* - 1998. - Vsk. 90, N 3. - S. 80-81. - ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

385. **Verho, S.** Atk-kehityksen kärki // *Kirjastolehti.* - 1998. - Vsk. 90, N 3. - S. 87-89. - ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

386. **Brandt, D. S.** The multiple personalities of delivering training via the Web // *Computers in Libr.* - 1997. - Vol. 17, N 8. - P. 51-53. - RR.

387. **Buntrock, R.** Sci-tech information for the common (wo)man // *Searcher.* - 1997. - Vol. 5, N 6. - P. 22-26. - TÜ.

388. **Collier, M.** Developing an integrated digital university library : the Montfort/IBM Shared Research Project // *ERLC : The LIBER Quart.* - 1997. - Vol. 7, N 3-4. - P. 595-605. - RR.

389. **Cooper, E. A.** Library guides on the Web : traditional tenets and internal issues // Computers in Libr. - 1997. - Vol. 17, N 9. - P. 52-56. - RR.

390. **Ebbinghouse, C.** Taming the wicked, wicked net : acceptable use and the Internet // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 12, 16-25. - TÜ.

391. **ESIS** extension to Central and Eastern Europe // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 1. - P. 16. - RR.

392. **Feldman, S.** Revolution under way? : ruminations from the National Online Meeting // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 40-47. - TÜ.

393. **Hodges, D.** A digital library infrastructure for the National Library // National Libr. News. - 1998. - Vol. 30, N 2. - P. 10-12. - RR.

394. **Kassel, A.** Here they come! : database producers on the Web // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 26-35. - TÜ.

395. **Kautzman, A. M.** All art is not created equal : Cezanne vs. Escher // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 58-62. - TÜ.

396. **Kautzman, A. M.** Rounding up the ROMs : selected CD-ROM guides and directories // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 6. - P. 14-21. - TÜ.

397. **Mansfield, M.** Ohio's OPLIN : the future of library service? // Libr. J. - 1997. - Vol. 122, N 16. - P. 44-47. - RR.

398. **Morgan, E. L.** Creating user-friendly electronic information systems // Computers in Libr. - 1997. - Vol. 17, N 8. - P. 31-33. - RR.

399. **Pikowsky, R. A.** Electronic journals as a potential solution to escalating serials costs // The Serials Librarian. - 1997. - Vol. 32, N 3/4. - P. 31-56. - RR.

400. **Prior, A.** Managing electronic serials : the development of a subscription agent's service // The Serials Librarian. - 1997. - Vol. 32, N 3/4. - P. 57-65. - RR.

401. **Raeder, A.** Promoting your Web site // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 63-66. - TÜ.

402. **Rosenberg, J.** Road-testing LEXIS-NEXIS new search aid software // Searcher. - 1997. - Vol. 5, N 7. - P. 48-57. - TÜ.

403. **Using** transaction log analysis to improve OPAC retrieval results // Coll. and Res. Libr. - 1998. - Vol. 59, N 1. - P. 39-50. - TTÜ.

HOONED JA SISUSTUS

404. **Books** and buildings : Danish research library architecture in the 1990s. - København, 1997. - 156 p. - RR.

*

405. **Klimanskis, C.** Winners of the 1997 awards of excellence for library architecture // Computers in Libr. - 1997. - Vol. 17, N 8. - P. 43-46. - RR.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

406. **Library** trends. Vol. 46, N 2, Fall 1996, The role of professional associations. - Champaign, IL, 1997. - p. 229-425. - RR.

407. **Parliamentary** libraries and information services of Asia and the Pacific : papers presented for the 62nd IFLA conference, Beijing, China, August 25-31, 1996. - München, 1997. - 106 p. - (IFLA publications ; 83). - RR.

PERSONAALIA

408. Helene **Johani** : personaalnimestik : valik elukäigu daatumeist. - Tallinn, 1998. - 52, [3] lk. - RR.

409. **Puksoo, F.** Raamatuharrastusest ja Jaan Roosist kui bibliofiilist : Jaan Roosi 50. sünnipäeva puhul. - [Tallinn], 1997. - 14, [2] lk. - Ümbertrükk 1939. a. väljaandest. - RR.

RAAMATUKOGUDESSE SAABUNUD PERIOODIKA SEISUGA 1. mai 98.

1. The Acquisitions Librarian. - USA. - RR.

2. ASLIB Proceedings. - Inglismaa. - TTÜ.

3. Bibliophilos. - Soome. - RR.

4. Bibliotek i tidskrifter. - Rootsi. - RR.

5. Biblioteksbladet (BBL). - Rootsi. - RR.

6. Bibliotheksdienst. - Saksamaa. - RR, TTÜ.

7. The Cape Librarian. - LAV. - RR.

8. Collection Management. - USA. - TTÜ.

9. College & Research Libraries. - USA. - TTÜ

10. College & Research Libraries News. - USA. - TTÜ.

11. Current Awareness Abstracts of Library and Information Management Literature. - Inglismaa. - TTÜ.

12. Čtenar. - Tšehhi. - RR.

13. Dialog mit Bibliotheken. - Saksamaa. - RR.

14. Helsingin Yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - Soome. - EAR, RR.

15. IATUL News. - Rootsi. - TTÜ.

16. IFLA Journal. - Saksamaa. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

17. Informaatiotutkimus. - Soome. - TTÜ.

18. Information Bulletin. - USA. - EAR.

19. Information Europe : EBLIDA Magazine. - Holland. - RR.

20. Information Outlook. - USA. - TÜ.

21. Journal of Academic Librarianship. - TTÜ.

22. Journal of the American Society for Information Science. - USA. - TTÜ.

23. Journal of Documentation. - Inglismaa. - TTÜ.

24. Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply. - USA. - TTÜ.

25. Journal of Librarianship and Information Science. - Inglismaa. - RR, TTÜ.

26. Kirjastolehti. - Soome. - EAR, ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

27. The Library : the Transactions of the Bibliographical Society. - Inglismaa. - TÜ.

28. Library Acquisitions : Practice & Theory. - USA. - EAR, RR, TÜ.

29. Library and Information Science Abstracts (LISA). - Inglismaa. - RR.

30. Library Hi Tech. - USA. - EAR.

31. The Library of Congress : Information Bulletin. - USA. - EAR, RR, TÜ.

32. The Library Quarterly. - USA. - EAR.

33. Library Resources and Technical Services. - TÜ.

34. Library Review. - Inglismaa. - TTÜ.

35. Library Software Review. - USA. - TÜ.

36. Libri. - Taani. - TÜ.

37. Managing Information. - Inglismaa. - TTÜ.

38. National Diet Library : Newsletter. - Jaapan. - RR.

39. National Library News. - Kanada. - RR.

40. Newsletter of the IFLA Section of Document Delivery and Interlending. - Rootsi. - RR.

41. Online Computer Library Center (OCLC) Newsletter. - USA. - RR, TÜ.

42. Onnimanni. - ELT, RR.

43. Publisher's Weekly. - USA. - TÜ.

44. The Reference Librarian. - USA. - RR, TTÜ.

45. Resource Sharing & Information Networks. - USA. - TTÜ.

46. Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material. - Taani. - EAR.

47. Scandinavian Public Library Quarterly. - Norra. - ERÜ, RR.

48. School Libraries Worldwide. - USA. - ELT.

49. Schulebibliothek Aktuell. - Saksamaa. - ELT.

50. Signum. - Soome. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

51. Tarp knygu. - Leedu. - RR.

52. Tietopalvelu. - Soome. - ERÜ, RR.

53. Tudományos is Műszaki Tájékoztató. - Ungari. - EAR.

54. UNAL Info. - Prantsusmaa. - TTÜ.

55. UNISIST Newsletter. - Prantsusmaa. - TTÜ.

54. Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. - Saksamaa. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

55. Библиотека. - Venemaa. - RR.

56. Библиотековедение. - Venemaa. - TTÜ, TÜ.

57. Книжное дело. - Venemaa. - TÜ.

58. Научные и технические библиотеки. - Venemaa. - EAR, TTÜ, TÜ.

EESTI JOOKSVA RAHVUSBIBLIOGRAAFIA KOOSTAMINE

20. mail 1998. aastal toimus Kultuuriministeeriumis Teadus- ja Erialaraamatukogude Direktorite Nõukogu nõupidamine, kus arutati eesti jooksva rahvusbibliograafia koostamise aluste ja väljaannete üle. Kohal olid RRI, EARi, TPÜRi, TTÜRi, ESRi, EHRI, EPMÜRi, EMARi ja EKARi esindajad. Pärast tõsist keskustelu kinnitas Direktorite Nõukogu eesti jooksva rahvusbibliograafia alused ja väljaanded.

1. Eesti jooksva rahvusbibliograafia koostamine

Eesti rahvusbibliograafia registreerib sundeksemplari seaduse alusel Eestis kõigis keeltes ja väljaspool Eestit ilmunud eestikeelsed teavikud. Rahvusbibliograafia osa moodustab *Estonica* - eesti autorite ning Eestit ja eestlasi väljaspool Eestit ilmunud võõrkeelsed trükised.

Rahvusteavikute bibliograafilised andmed talletatakse elektroonilises andmebaasis, mille loomise ja vahendamise eest vastutab RRI. Rahvusteavikutest ei kajastata rahvusbibliograafia trükiväljaannetes graafilisi trükiseid (postkaarte, kalendreid, plakateid, tarbegräafikat, reproduktsioone) ja pisitrükiseid.

2. Eesti jooksva rahvusbibliograafia väljaanded

Eesti jooksev rahvusbibliograafia ilmub seeriana "Eesti rahvusbibliograafia". See jaguneb allseeriateks, mis saavad eraldi ISSN tunnuse, aasta-väljaanded lisaks ka ISBN tunnuse.

2.1. Raamatud

2.1.1. Kuuväljaanne

* Sisaldab Eestis kõigis keeltes ja väljaspool Eestit ilmunud eestikeelsed raamatud ja brošüürid, jätkväljaannetena ilmuvad monograafiad, nii trükitud, elektroonilised kui mittemuusikalised auvised. Samuti registreeritakse sundeksemplari alusel pimedatele ja vaegnägijatele mõeldud teavikud. See ei hõlma piiratud lugejaskonna (ametkondlikud juhised, aruanded jmt.) ja ajutise iseloomuga väljaandeid, separaate, standardeid, patente, pisitrükiseid ja reklaamväljaandeid.

* Liigituse aluseks on UDK, kirje vastab rahvusvahelisele kirjestandardile ISBD(M) rahvusbibliograafia tasandil; aastat läbib numeraatsioon.

* Väljaandel on eesti- ja ingliskeelne eessõna ning see koosneb UDK liigitustabelist, nimestikust, vigaste ISBNide registrist, nime-loendist ja seeriaregistrist.

2.1.2. Aastaväljaanne

* Koondab aasta materjali, sisaldab täiendavalt *Estonica*'t ja registreerib kaartteavikud.

* Esimene osa on süstemaatiline, teine alfabeetiline.

* Väljaandel on eesti- ja ingliskeelne eessõna ning see koosneb UDK liigitustabelist, ISBNi omavate kirjastajate loetelust, süstemaatilistest nimestikust (lühikirjed), nimede ja pealkirjade ühtsest alfabeetilisest registrist ning seeriaregistrist.

2.2. Perioodika

Aastaväljaanne

* Sisaldab Eestis kõigis keeltes ja väljaspool Eestit ilmunud eestikeelsete perioodiliste ja jätkväljaannete aastakomplektid. Registreerib nii trükised kui elektroonilised väljaanded. Ei sisalda perioodiliselt ilmuvaids ristsõnu, jt. pisitrükiseid.

* Esimene osa on alfabeetiline (kõik väljaanded), teine geograafiline (ajalehed ja väikelehed) ja kolmas süstemaatiline (ajakirjad, jätkväljaanded ja erialased ajalehed). Liigituse aluseks on UDK, kirje vastab rahvusvahelisele kirjestandardile ISBD(S) rahvusbibliograafia tasandil.

* Väljaandel on eesti- ja ingliskeelne eessõna ning see koosneb UDK liigitustabelist, alfabeetilisest nimestikust (sisaldab ka viiteid varasematele pealkirjadele), geograafilisest ajalehtede ja väikelehtede ning süstemaatilistest ajakirjade, jätkväljaannete ja erialaste ajalehtede nimestikust, ISSN ning kollektiivautorite ja nimede registrist.

2.3. Ametlikud väljaanded

Aastaväljaanne

* Sisaldab Eesti Vabariigi riigiasutuste kulul või korraldusel välja antud trükised, kuid ei registreeri konfidentsiaalseid dokumente, reklaamväljaandeid ja ajutise iseloomuga trükiseid.

* Kirjed esitatakse riigiasutuste kaupa, asutuse piires alfabeetiliselt, esmalt perioodilised, siis ülejäänud väljaanded. Kirje vastab rahvusvahelisele kirjestandardile ISBD(M) rahvusbibliograafia tasandil.

* Väljaandel on eesti- ja ingliskeelne sisukord ja saatesõna ning see koosneb nimestikust, eesti- ja ingliskeelsest riigiastuste loendist.

2.4. Noodid. Muusikalised auvised

Aastaväljaanne

* Esimene osa registreerib Eestis välja antud ja väljaspool Eestit ilmunud eesti heliloojate heliteoste trükitud üksiknoodid ja noodikogumikud, teine - muusikalised auvised (eesti autorite, interpretide ning esitajate helikassetid, heliplaadid, videod).

* Esimene osa on süstemaatiline alfabeetiline (aluseks eriliigitusskeem), kirje vastab rahvusvahelisele kirjestandardile ISBD(PM) rahvusbibliograafia tasandil. Teine osa on alfabeetiline, kirje vastab rahvusvahelisele kirjestandardile ISBD(NBM) rahvusbibliograafia tasandil.

* Väljaandel on eesti- ja ingliskeelne eessõna ning see koosneb nimestikust, nimeloendist, laulupealkirjade ja teksti esimeste sõnade loendist, ISMN, auviste pealkirjade, väljaannete ning märksõnaloendist.

Ajakirjade, jätkväljaannete ja kogumike artiklid (ka *Estonica*) registreeritakse elektroonilises andmebaasis, mille koostamisest võtab osa enamik ELNET Konsortsiumisse kuuluvaid teadusraamatukogusid. Trükis seda ei avaldata. Raamatukogud, kellel ei ole Interneti ühendust ja seega võimalik nimetatud andmebaasis otsida, saavad tellida sellest väljatrükke kõigist konsortsiumi raamatukogudest. RRIis koostatav igakuine bibliograafia "Artiklid" ilmub vähemalt 1998. a. lõpuni. Uus süsteem rakendub alles siis, kui ühisandmebaasi koostamine kulgeb sujuvalt ja tõrgeteta.

Ajaleheartikleid bibliografeerivad kõik raamatukogud arvestades oma spetsialiseerumist ning lugejate vajadusi.

Ene Loddes

RRI teenindusdirektor

POOL SAJANDIT BIBLIOGRAAFIA RADADEL

Selle aasta küünlakuu kahekümnendal päeval tähistasime haruldast juubelit – Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonna vanembibliograafil VIRVE ADAMSONIL täitus 50 aastat tööstaazi selles osakonnas. Nagu juubelite puhul kombeks, on paslik tagasi vaadata möödanikule.

29. septembril 1921 ilmus "Postimehes" järgmine kuulutus: "Bibliograafia Asutus tarvitab haritud jõudusid kestvaks bibliografeerimistöök. Samal päeval sündisid ka Sina otsekui kutsutud ja seatud bibliograafia jaoks. Kuidas üldse sattusid Kirjandusmuuseumi bibliograafiaosakonda?"

See on tõesti üks naljakas kokkusaatus. Bibliograafi kohta pakkus mulle Leida Kõrb (Laidvee), kes oli saksa filoloog nagu minagi. Kohtasin teda juhuslikult tänaval ning ta päris, kus ma töötan. Tol korral olin ajutiselt kaupluses "Mäng ja Kool" raamatupidaja, kuid see amet mulle ei meeldinud. Laidvee soovitas minna Kirjandusmuuseumi direktori Alice Habermanni jutule. Nii ma tegin. Habermann palus kirjutada eluloo ja täita vastava ankeedi ning küsis ainult, kas ma saan kohe tulla. Järgmisel päeval polnud direktorit kohal ning kaadriala töötaja teatas, et ma ei saa seda kohta, kuna tööle võetavat hoopiski noor meesterahvas, kes on ühtlasi ka luuletaja. Läksin siis oma endisse töökohta tagasi, kus imestati, mis asutus see niisugune on. Hiljem siiski segadus likvideeriti ning mind paluti muuseumisse tööle tulla.

Kas uuele töötajale esitati ka kindlaid kutsealaseid nõudmisi? Millised olid Sinu esimesed tööd osakonnas?

Midagi erilist ei nõutud. Esimeseks tööks oli indekse järgi kaartide järjestamine ning kartoteeki liitmine. Kästi jälgida ainult numbreid, sisu ei olnud oluline. Hiljem muidugi sain aru, et oli suur viga vaadata ainult indekseid. Kui kõik kartoteekidesse liitjad oleksid jälginud ka kaartide sisu, siis oleksid mitmed meetodilised vead juba Eesti Bibliograafia Asutise päevil selgunud ning praegu me ei leiaks vanas kartoteegis tederähti taevatähtede liigis. Peagi tuli mul hakata tegelema ajalehelõigendite koguga. Ajalehelõikeid telliti vastavalt büroolt, mis asus kaupluse "Akadeemiline Raamat" juures. Mina pidin lõigendeid originaalidega võrdlema, täiendama ja teemade järgi mappidesse jagama. See töö kestis 1957. aastani. Siis tuli hakata ka teenindama.

Millal Sa bibliografeerima hakkasid?

Seda tööd alustasin pärast lõigendite korrastamist. Esialgu toimus bibliografeerimine piirialade ja erialabibliograafia seisukohalt. Kui osakonna plaani võeti töölikirjanduse läbitöötamine, siis pidin tegelema sellega. Kaks aastat koostasime Partei Ajaloo Instituudile refereerivat bibliograafiat, millest meile ei jäänud mingit materjali.

Kas Sa "Päevalehte" ja "Postimeest" bibliografeerisid?

Oi-ei, absoluutselt mitte. "Päevalehega" tegelesid Mauer ja Madise. Nemad likvideerisid Urgarti pärandit (300 000 korrastamata kaarti). Nad täiendasid ja indekseerisid kogu materjali üle ning kaardid liideti kartoteekidesse 1957. aastaks. Seda tööd tehti tükati, sest aeg-ajalt heideti meile ette, et pole vaja üldse tegelda kodanliku ajakirjandusega. Vahepeal oligi alustatud töölisajakirjanduse sisu avamist, mis lõpetati 1978. aastal, kuid juba 1974. aastal alustati taas "Päeva-

lehe" seni bibliografeerimata aastakäikude läbitöötamist. Minu ülesandeks oli metoodika korraldamine, redigeerimine ning osalt ka bibliografeerimine. Alles viimastel aastatel on olnud mu tööks ainult bibliografeerimine.

Oled paaril viimasel aastal tegelenud saksaage "Postimehe" (1942–1943) bibliografeerimisega (0,5 kohaga). Kuidas Sulle see töö meeldib?

See töö meeldib mulle väga, eriti seetõttu, et selle perioodi "Postimees" kajastab aega, mida ma ise noore inimesena olen kaasa elanud. Palju on teada-tuntut, palju mitte. Mõnigi artikkel on selline, et annab nuputada tema liigitamisel, õige indeksi määramisel. Leian, et "Postimehe" aastakäikude läbitöötamisel on hüpe sellesse perioodi õigustatud, kuna sisaldab ajaloo ja kultuuriloo uurimiseks praegu vajalikku materjali – kronoloogiliselt jõuaks selle perioodi juurde alles uue sajandi alguses, sest praegu on paralleelselt käsil alles 30ndate aastate alguse "Postimehe" sisu avamine.

1961. a. organiseeris Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu I eesti raamatuteaduse konverentsi. Kuidas avalikkus sellele reageeris? Kas BOI oli konverentsist ka otsest kasu?

August Palmi initsiatiivil toimunud konverents leidis elavat osavõttu. Bibliograafiaosakond oli probleemi ees – kas eelistada erialabibliograafiate või eesti ajakirjanduse sisu üldise bibliograafia koostamist. Konverents ja avalikkus pooldasid üldist bibliograafiat. Nii võetigi osakonna tööplaani jälle üldise analüütilise bibliograafia koostamine ja hakati tegema ettevalmistusi, kõigepealt kohandama metoodikat – see vajas hädasti korrigeerimist.

BOs on koostatud ka personaalbibliograafiaid (Kreutzwald, Koidula, Jakobson). Kui vajalik on üldse personaalnimestike koostamine?

Nimetatud bibliograafianimestikud on austustvääriv ja vajalik

töö. Nende koostamiseks kulus ligi 30 aastat. Selle aja jooksul oluaks võimalik lõpetada "Päevalehe" bibliografeerimine varem või alustada "Postimehega", tööjõudu oli ju vähe. Aga mõlemad tööd olid vajalikud, raske öelda kumba tulnuks eelistada. Personaalnimestike koostamine on üldiselt vajalik küll, kui tööjõudu jätkub, sest neid on võimalik igal pool kasutada, kuid nad peaksid olema kättesaadavad siis, kui teema on veel aktuaalne, kui uurija vajab infot. Meilt nõutakse viimastel aastatel näiteks Tuglase, Alveri ja Krossi, väga harva aga Kreutzwaldi, Koidula või Jakobsoni bibliograafianimestikku. Paljudel uurijatel on muidugi need raamatud olemas, sest varem olid raamatud odavad ja tiraažid suured.

Oled töötanud BOs erinevate juhatajate alluvuses (H. Laidvee, A. Palm, I. Hamburg, M. Kahu) ja olid ka ise kaua aega juhataja. Kas nii pisikeses kollektiivis kui meil (5 töökohta) on seda ametit üldse vaja?

On küll, olgu siis ametinimetuseks juhataja või peabibliograaf. Nagu igal alal on vajalik isik, kes organiseerib, juhendab ja kontrollib tööd, nii on see ka bibliograafiatöös.

Kas BO kartoteegid on alati olnud uurijatele kättesaadavad?

Nõukogude ajal, kuni Stalini surmani kehtis meil päris pikk nimestik isikuist, kelle kohta andmete andmine isikukartoteegist oli rangelt keelatud. Direktori ja erifondi töötaja kinnitatud eriloal võisime anda keelustatud isikute kohta teavet. 1949. a. täienes nimestik veelgi – seal loetleti ka kodanlikeks natsionalistiks tunnistatud. Hiljem hakati keeluluseid vähehaaval rehabiliteerima ning nimestik tasapisi lühenes. Rangel keeluperioodil viidi 1918.–1940ndate aastate süstemaatiline kartoteek hoopis arhiivraamatukogu erifondi ruumi. Nõukogude ajakirjandusest tehtud lõigendite mapidki ei jäänud puutumata – seal tuli kustutada kodanlike natsionalistide nimed. Sellega sai päris nalja.

Kontrolli kartusel tuli keelatud nimed kriipsutada tindiga maha. Tegime seda kogu öö, hommikul selgus, et läbi kuivanud tindi oli kõik selgesti loetav. Nüüd võeti kasutusele terariistad – žiletiga tuli lõigata keelatud nimi välja. Ometi ei jõudnud me kõiki mappe töödelda, kuuldus, et kontroll on juba liikvel. Asusime tookord õue majas, kus oli köök muuseumitöötajate ühistoitolustuseks ja selle kõrval sahvver – sinna kapsapeade ja kaalikate hulka pistime veel puutumata mapid. Kontroll käis ära, jäi rahule ning mapid rändasid tagasi oma õigele kohale.

Eesti Kirjandusmuuseum on riigi teadus- ja arendusasutus. BO põhitöö – eesti ajakirjanduse sisu retrospektiivse bibliograafia koostamine (kuni 1944) on aegade jooksul olnud ka muuseumi teadustöö osa. Kuidas suhtud bibliograafiasse kui teadusesse?

Peaaegu ütlesin, et mina olen olnud kogu aja praktik, mitte teoreetik. Bibliograafia on ju informatsiooniallikas ja see informatsiooniallikas ise ei ole sugugi teadus. Süvauring ja selle tulemused on teadus, bibliograafia aga annab uurimistööks vajalikke andmeid. See informatsiooniallikas esineb mitmel kujul – ta on kaartkartoteegi, trükinimestiku, ajalehelõigendite ja kaasajal ka arvutiandmebaasina.

Oled osakonna ainus diplomeeritud bibliograaf. Kas igapäevases bibliografeerimistöös on vajalik erialane kõrgharidus?

Erialane kõrgharidus on väga hea. Aga saab väga hästi hakkama ka ilma selleta, kui on kõrgharidus üldse ning lai silmaring, üldkultuurilised teadmised ja täpsust töös. Töö metoodika võib olla ja ongi erinev – see tuleb omandada tegevuse käigus vastavalt konkreetsele töö nõudmistele. Näiteks meie ja Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia osakonnal oli ühtne metoodika, mujal aga mitmeti erinev.

Küsitles Merike Kiipus

LÜBECKI ÕIGUSE TRÜKIVÄLJAANNETEST

RRi HARULDASI RAAMATUID

URVE SILDRE

RR

Tänavu möödub 750 aastat päevast, mil Taani kuningas Erik Adraraha (1241 – 1250) andis välja privileegi, kus Tallinna kodanikele lubatakse “kõik õigused, mis on Lübecki kodanikel”. 1248. aasta 15. mail välja antud ürik, mille originaal pole kahjuks säilinud ning mille tekst on tuntud hilisema ärakirja järgi, on esimene teadaolev kirjalik kinnitus Lübecki õiguse kasutamisest Tallinnas.

Keskaegse linna elukorralduse aluseks oli territoriaalne linnaõigus. Saksamaal ja tema mõju all olevates linnades kohaldati Hamburgi, Lübecki, Magdeburgi ja teiste Saksa linnade õigusi. Näiteks Riias kehtis Hamburgi õigus, see kandus ka mõnesse Eesti linna. Lübecki õiguse levikuala oli saksa linnade õigustest üks suuremaid, hõlmates umbes sada, valdavalt Läänemere rannikualade linna Kielist Tallinnani. Vana-Liivimaal kehtis Lübecki õigus Tallinnas, Rakveres ja Narvas, 17. sajandist ka Haapsalus. Tallinnas kehtis Lübecki õigus 1865. aastani, mil kehtestati Balti eraõigus. 1877. aastal aga jõustus Baltimaadel Vene üldine linnaseadus.

Vanim säilinud Tallinnale antud Lübecki õiguse koodeks pärineb aastast 1257. Nimetatud ladinakeelne ja veel neli saksakeelset (13.–16. s.) Lübecki õiguse käsikirja on hoiul Tallinna Linnaarhiivis. Neli on kirjutatud pärgamendile, ajaliselt viimane, 1511. aastast aga paberile. Tallinnas on alles arvukalt koodekseid, aga Lüübekis endas ei ole säilinud ühtegi käsikirjalist Lübecki õiguse koodeksit /1/.

Kuni 16. sajandi teise pooleni puudus Lübecki õiguse standardtekst, käsikirjad erinesid üksteisest nii sõnastuselt kui mahult. 1586. aastal ilmus Lübecki õigus esmakordselt trükis. Esimene trükiväljaanne oli õiguse uus, täiendatud ja süstematiseeritud redaktsioon. Järgnevad trükid ilmusid aastatel 1608, 1613, 1643, 1657, 1680, 1708, 1724, 1728 ja 1829. Trükitud seaduseraamatud on saksakeelsed, kindla ülesehitusega, mis eri trükkides jäid muutumatuks, täienes vaid hilisemate õigusnormidega.

RRis on olemas Lübecki õiguse viies ja kuues trükk aastatest 1657 ja 1680. Mõlemad Lübeckis ilmunud väljaanded on küllalt sarnased nii sisult kui välimuselt, erinedes vaid lisade osas. Pealkiri on neil täiesti identne: *Dero Käyserlichen Freyen und des Heiligen Römischen Reiches Stadt Lübeck, Statuta und Stadt-Recht* (“Keiserliku Vabalinna ja Püha Rooma Riigilinna Lübecki statuudid ja linnaõigus”). Lübeck sai vaba riigilinna õigused 1226. aastal. Mõlemal väljaandel peaks olema kaks tiitellehte – graveeritud ja tavaline. Varasema trüki pärgamentkõites eksemplaril on graveeritud tiitelleht kaduma läinud, kuid järgmises trükis kasutati sama gravüüri. Saksa 17. sajandi graveerija Wolfgang Hartmann on tiitellehe jaotanud mitmeks osaks. Lehe ülanurkades näeme usku ja õigust kujutavaid allegoorilisi naisekujusid. Vasakul seisab riigiõuna ja skeptrit käes hoidev Saksa-Rooma keiser Friedrich I Barbarossa (Punahabe;

1152–1190), kes võttis 1181. a. Lübecki ametlikult keiserlikuks omandiks ja oma kaitse alla, mis mõjus soodsalt linna arengule. Keisrit meenutatakse ka raamatu eessõnas. Tiitellehe vasakul poolel on kujutatud raamatu väljaandmise ajal valitsenud keiser Ferdinand III (1637–1657). Graveeritud tiitellehelt leiame ka Lübecki vapi ja panoraami.

Lübecki õiguse trükivariant koosneb kuuest osast, mis on jaotatud peatükkideks ja need omakorda artikliteks. Osad ei ole pealkirjastatud, küll aga on peatükkidel lisaks saksakeelsetele ladinakeelsed pealkirjad. Esimese osa esimene peatükk on näiteks bürgermeistritest ja raehärradest, teine kodanikest ja elanikest. Teine osa käsitleb peamiselt paranudasju. Omandiõigusel on seaduseraamatus üldse oluline koht. Tähtis on ajavahemik aasta ja üks päev – see kordub mitmes artiklis. Näiteks kui mees on kadunud aasta ja ühe päeva, on naisel vabadus uuesti abielluda, sama ajavahemiku jooksul peavad pärijad tõestama oma õigust kadunu varale jne. Õigus reguleeris ka linnaehitust ja heakorda.

RRi harulduste kogus oleva 1680. aasta väljaande tiitellehelt leiame Pärnu kaupmeeste gildi vanema Diedrich Johann Burmeistri (1735–1791) sissekirjutuse aastast 1758. Tema isa Daniel, kes oli samuti kaupmees, tuli Pärnusse just Lübeckist /2/. Hiljem kuulus raamat Pärnu Muinasuurimise Seltsile, mida näitab seltsi raamatukogu tempel: *Bibl.d.alterth.forsch.Gesellsch.zu Pernau*. See põhiliselt baltisaksa haritlasi koondav selts asutati 1896. aastal ning likvideeriti 1939. aastal, kui sakslased asusid ümber Saksamaale. 1951. aastal pidi Pärnu muuseum, kellele seltsi varad olid üle antud, vanast teaduslikust raamatukogust loovutama suure osa tollasele Riiklikule Raamatukogule.

1642. aastal ilmus esmakordselt saksa juristi, õigusteaduste professori, Wismaris asunud Rootsi kuningliku kammerkohtu (tribunali) viitsepresidendi David Meviuse (1609–1670) Lübecki õiguse

kommenteeritud väljaanne. RRis on selle kolmas (Frankfurt am Main, 1679) ja neljas trükk (Frankfurt; Leipzig, 1700). Mahukas foлиоformaadis *Commentarii in jus Lubecense libri quinque* sisaldab saksakeelse koodeksi teksti ning selle ladinakeelsed kommentaarid. Viimased hõlmavad suurema osa tuhandeleheküljelisest raamatust. Mõlemal trükil on kaks tiitellehte nagu eelpool kirjeldatud Lübecki õiguse väljaanneltelgi. Graveeritud tiitelleht on kommentaaride kolmandal ja neljandal väljaandel sama, autoriks Jacob von Sandrart (1630–1708). Laiemalt on tuntud tema onu Joachim

von Sandrart, saksa maalikunstnik, graafik ja kunstiteadlane. Tiitellehel kujutatakse kohtupidamise stseeni, õigusjumalannat Justiciat mõõga ja kaaludega ning rahu, usku, vabadust, lihtsust ja süütust sümboliseerivaid naisfiguure vastava atribuutikaga.

Kommentaari kolmanda trüki eksemplar inventeeriti RRI harulduste kogusse 1951. aastal koos suure hulga teiste pärast sõda Riiklikusse Raamatukogusse kokku kantud haruldustega. Tiitellehelt on lugeda, et raamatu ostis keegi H. J. L. Schlemm Schultzi oksjonilt Hannoveris 1745. aastal nelja riigitaalri eest. Eksemplaris

on veel mõned hilisemad omanike sissekirjutused (M. J. Heise; R. Martens), kelle kohta ei ole õnnestunud andmeid leida.

1700. aastal ilmunud neljandat trükki on RRis koguni kaks eksemplari. Mõlemad on kuulunud kohalikele baltisakslastele. Ühe neist omandas Riigiraamatukogu 1939. aastal. Selle eeslehel on sissekirjutus: *A. Wetterstrand. Revaliae 1769*. Raamat on kuulunud Andreas Wetterstrandile (1741–1811), kes oli Tallinna magistraadis õigusküsimustega tegelev sündik ning aastatel 1803–1811 üks Tallinna bürgermeistritest. Teine, tugevasti kahjustatud eksemplar on pärit Riigiraamatukogu dublettide kogust. Raamatu tiitellehele on kirjutatud *J. F. Riesemann*. Sama nime leiame veel mitmest RRI haruldaste kogu raamatust. Tegemist on Johann Friedrich Riesemanniga Tallinnast, kellest teame, et ta õppis Königsbergi ülikoolis alates 1760. aastast üheaegselt A. Wetterstrandiga, kes oli seal õpinguid alustanud 1758. aastal /3/. Arvata võib, et mõlemad noormehed õppisid õigusteadust, millele viitab juba antud spetsiifilise juriidilise trükise omanine ning Wetterstrandi edasine tegevus.

Lõpuks ühest Eestis välja antud Lübecki õigust sisaldavast allikmaterjalide kogumikust. See on ajaloolase, õigusteadlase, Tallinna rae sündikus ja raehärra Friedrich Georg von Bunge (1802–1897) koostatud kaheköiteline *Die Quellen des Revaler Stadtrechts* (Dorpat, 1844–1847, 2 Bde), mis sisaldab Tallinnas säilitatavate käsikirjade tekste, Lübecki õiguse esmatrüki teksti, hilisemad lisad ning hulgaliselt muud materjali just Tallinnas kehtivate seaduste kohta. RRis olevad köited on kuulunud juristile ja Tallinna raehärrale 1876. aastast Arthur Ploschkusele (1843–1881).

Viited

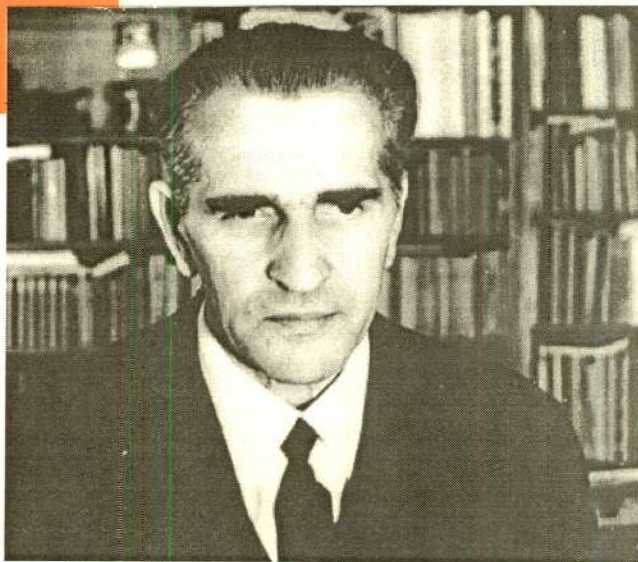
1. Kala, T. Lübecki õigus ja Tallinn. Tallinn, 1998. Lk. 39.
2. Laakmann, H. Das Bürgerbuch von Pernau I, 1615–1797. Tartu; Pärnu, 1936. S. 566, 762.
3. Eckardt, J. Livland im achtzehnten Jahrhundert. Leipzig, 1876. S. 558.

MUUSIKAST SÜNNIB MÕTE

TIIU TOSSO

*Karl Leichter. Keset muusikat
Koost. Maris Kirme. – Tartu:
Ilmamaa, 1997. – 544 lk. – (Eesti
mõttelugu. 14).*

“Inimvaim on lakkamatult uut otsiv, avasüli avarusi haarav. Mujalt mittedaadava ta leiab kunstis, suurte kunstiteoste tühjaksammutamatus rikkusis, paljude loovvaimude piiramatus mõtte, tunde ja tahtemaailma peegeldusis.” (Karl Leichter)

Karl Leichter kui muusikateadlase kirjanduslikus tegevuses peegeldub oluline osa eesti muusikakultuuri arengust. Veelgi suurem on tema panus eesti muusikateadusliku mõtte kujunemisele. K. Leichter kirjutised on selge ideelis-esteetilise suunitlusega. Oma tõekspidamistest pole ta taganenud ka kõige keerulisemates kultuuriloolistes tingimustes.

Leichter uurimuslikke töid iseloomustab täpsus, põhjalikkus ja konkreetsus. Kunagi ei suru ta lugejale peale oma järeldusi või arvamusi. Tema stiiliks on faktide keel, mis jätab soovijale ruumi edasimõtlemiseks ja/või -uurimiseks.

Karl Leichter kui kriitiku ja uurija olemus mahub suurepäraselt Robert Schumanni mõttekildu: “Austa vana, aga ole vastuvõtlik uuele.”

Seekordne artiklite kogumik erineb mõneti sarjas “Eesti mõttelugu” seni ilmunuist, kuna sisaldab vähe esseelikke kirjutisi. Tegemist ei ole kergestiloetava publitsistikaga, pigem köidavad lugejat sügavuti kulgevad ja väga loogiliselt seostatud mõttearendused. See on raamat muusikast. Autoriks mees, kes ei ole tundmatu vanema ja keskmise põlve lugejale ega tohi seda olla ka noorematele.

Käesolev väljaanne on jätkuks 1982. a. ilmunud kogumikule “Valik artikleid”, mille koostajaks oli tookord Johannes Jürisson.

Karl Leichter sündis 13. oktoobril 1902. aastal Virumaal oma

vanemate kõige noorema, üheksanda lapsena.

Koolitee algas Aluvere küla-koolis, jätkus Rakvere algkoolis ja gümnaasiumis. 1923. aastal sai Leichterist filosoofiatudeng Tartu Ülikoolis.

Kiindumus muusikasse viis ta samal ajal ka Tartu Kõrgemasse Muusikakooli muusikateooria, klaveri-, ning kompositsiooniklassi (mida juhatas helilooja Heino Eller). Lõpudiplomid käes (Muusikakool 1929, Tartu Ülikool 1931), astus Leichter magistratuuri, valides uurimisteemaks Richard Wagneri ühiskunstiteose filosoofilis-estetiilised alused. See oli Eestis esimene puhtalt muusika-estetiika valdkonda kuuluv uurimus, mis jäi pikaks ajaks ka ainukeseks. Filosoofiamagistri kraad omistati Leichterile 1934. aastal.

Järgnes töö Eesti Rahva Muuseumi juurde kuulavas rahvamuusika arhiivis. 1930–1934 oli Leichter “Postimehe” muusikarvustaja. Edasine Karl Leichter elukäik jäi seotuks Tallinnaga. Kultuurkapitalilt saadud stipendiumi toel oli tal vahepeal võimalik end täiendada Euroopa ülikoolides.

Kahtlemata oli Karl Leichterist 1930ndate aastate lõpuks kujunenud eesti muusikakultuuri üks erudeeritumaid ja autoriteetsemaid suunajaid ning edendajaid ja seda ennekõike just kirjasõnas. Sel perioodil alustas Leichter aktiivset ja väga produktiivset tegevust Tallinna Konservatooriumi õppejõuna. Tema, unikaalse erudiidi kanda olid nii muusika- ja kunstiaja-

loo kui esteetika kursused. Pedagoogitegevuse peamiseks teljeks jäi elu lõpuni eesti muusikateadlaste koolkonna loomine ja arendamine vaatamata kõigile absurdsetele takistustele ja repressioonidele.

Muusikaajaloo kateedri juhataja, lugupeetud professor Karl Leichter kuulutati 1949. aastal kodanlikuks natsionalistiks ning vallandati Tallinna Konservatooriumist kurikuulsa ÜK(b)P 8. pleenumi otsuse alusel, mis võttis loomeõiguse paljudelt eesti kultuuritegelastelt. Järgnesid tohutud tahtejõudu nõudvad aastad, mil tuli elatist teenida nii teetöölise kui autoremondilukksepana, unustamata siiski oma elu peamist missiooni. 1951. a. oktoobris võttis K. Leichter elu õnneliku juhuse läbi veidi soodsama pöörde. Helene Johani, hea noorpõlvettuttav, võttis ta oma riisikol tööle ENSV Riikliku Avaliku Raamatukogu abitööliseks. Siin kataloogis ta noote ja tegi muud kasulikku kuni 1955. a. juunini. Enese väljendamine ajakirjanduses, raadios, auditooriumi ees oli Leichterile neil aastail täielikult keelatud. Kuid tema isiklik arhiiv ja raamatukogu on nüüdki suurepäraseks infoallikaks erinevate huvidega muusikateadlastele. Tundub, et just neil raskeil aastail süvenes Leichter eesti muusika ja rahva ajaloo problemaatikasse.

Kui saabus aeg, mil ilmsid uued avaldamisvõimalused, hakkas tema sulest ridamisi ilmuma muusika- ja kultuuriajaloo artikleid. 1956. aastal taastati Leichterit Tallinna Riiklikus Konservatooriumis. Pedagoogitöö jätkus kuni pensionileminekuni 1968. aastal.

Eesti muusika ajaloo kõrval huvitasid Leichterit alati ka uued ilmingud maailma muusikaajaloos. Konservatooriumis olid eriti hinnatud tema loengud 20. sajandi muusikast. K. Leichter oli julge mees, kes 1950ndate aastate teisel poolel hakkas visa järjekindlusega avama seni suletud uksi läänemaailma uuemasse muusikasse.

1970. aastal ilmus Karl Leichterit 20. sajandi muusikat käsitlev raamat "Kaasaja muusikast", mis nagu kõik tema teisedki uurimused on kirjutatud arenguloolisest aspektist lähtuvalt. Seetõttu peetakse Leichterit kreedoks olla eelkõige sillarajaja kaugete aegade ja tänapäeva, mineviku ja oleviku vahele.

"Bach kujundas täiuslikuks eelnenud ajal kujunenud tehnika ja väljendusvõimalused, kuid samal ajal kehasub täiuslikus kujus ta muusikas tema ajastu eetos, elutunne ja püüdluste vaim. /.../ Tema muusika on puhtalt vaimse ülevaimu väljendus."

Karl Leichterit muusikakirjanduslikus tegevuses võib täheldada kaht erineva rõhuasetusega ajajärku. Esimene neist hõlmab aastaid 1930–1943. Ülekaalus on ajakirjanduses avaldatud poleemiliskriitilised, rahvamuusika ja esteetika probleeme avavad kirjutised. Keskseks uurimuseks on magistritöö Wagnerist. Selles on Leichterit käsitletud äärmiselt huvitavat teemat, andes Wagneri puhul väga olulise, nn. ühiskunstatise mõiste analüüsile lisaks ülevaate tema esteetilisest vaadetest laiemalt. Töö puudutab ka mitme teise tuntud mõtleja – Hegeli, Lessingi, Herderi, Croce jt. – mõtteavaldusi. Antud uurimus on ainus muusika-esteeetika valdkonda kuuluv monograafia eesti muusikateaduses.

Kõnealusel ajavahemikul avaldas Leichter ka palju kontserdi- ja teatriarvustusi. 1930ndate aastate noorte ja andekate muusikute

(Olav Roots jt.) energilisel tegutsemisel hakati Tartus korrapäraselt korraldama kammermuusikakontserte. Sageli astusid üles ka külalisesinejad. Kõik need muusikasündmused leidsid asjatundlikku kajastamist K. Leichterit poolt, kes soovis, et kammerkonsertid aitaksid suurendada publikuhvi ka sümfoonilise muusika vastu.

Leichterit kontserdi- ja teatriarvustuste poolest olid kõige viljakamad aastad 1940–1943. Kunagi varem ega hiljem ei ole Eestis mängitud nii palju meie oma heliloojate kammer- ja sümfoonilist muusikat.

Leichter oli kultuurikülluse innustaja ja kajastaja. Ta suutis oma arvustustes köitvaks jääda ka siis, kui õhtu õhtu järel tuli pärast kontserti haarata sulg, et järgmisel hommikul võiks muusikahuviline ajalehest saada sündmusest infot.

K. Leichter on puudutanud muusikakriitika probleeme ka teoreetilises külgest. Oma artiklis "Arvustusest" heidab ta eesti muusikakriitikele ette üldsõnalisust, analüüsita hinnanguid ning nõuab kriitikalte eelkõige hästi põhjendatud seisukohavõtte. Nii selle kui ka teiste Leichterit rõhutatud printsiipide tundmine ja järgimine tuleks kasuks ka tänapäeva arvustajale.

1944–1945 sügistalvine kontserdihoogaeg algas sootuks uues olukorras. Tallinn ja teised Eesti linnad olid varemets. Rusudes seisis ka "Estonia". Uut punast terrorilainet kartvad haritlased põgenesid läände. Kodumaine helikunst kaotas oma liidrid Eduard Tubin, Olav Rootsi, Zelia ja Hubert Aumere, Karin ja Carmen Prii jt. Teine suurem "harvendus" meie muusikute ridades leidis aset 1947–1949, kui toimus kurikuulus jaht formalistidele ja natsionalistidele. Nagu öeldud, tabasid repressioonid ka Leichterit. See oli loomingu igakülgse pärssimise ja ka otsese füüsilise "puhastuse" poolest kõige süngem aeg eesti kultuuriloos. Vaatamata mitme võimeka muusiku (Ernesaks, Lukk, Lepnurm ja Alumäe) Venemaal tagasijõudmisele kujunes järgnev aeg loomesaavutuste poolest kahvatuks. Kontserdipaigad olid ülejutatud vene ja nõukogude

muusikast. Külalisesinejad tulid eranditult idast. Muu maailm hakkas eesti kultuuri jaoks avanema alles 1950ndate aastate lõpust. Et keerulistel aegadel mingilgi moel tegutseda, tuli teha mõõndusi, ka Karl Leichteril. Kui autor ise mõnikord nõukogude kultuuripoliitika kaanonid "unustas", siis toimetustes tehti ikka nõuetekohased parandused ja täiendused. Mis siis imestada, kui mõnes tema kirjutises üht-teist praegu võõrastamapanevat kohtab.

Jäänud 1968. a. pensionile, süvenes Leichter taas eesti muusika ajaloo probleemidesse. Ta töötas ümber ja täiendas mitut varem kirjutatud artiklit. Palju tuli teha ka seda, mis avalikkuse ette ei jõudnud, näiteks retsenseerida üliõpilaste ja aspirantide töid. Sageli pöördusid kirjutused K. Leichterit poole palvega avaldada arvamust mõne käsikirja kohta.

Oma elutöö lõpul oli Leichter tagasihoidlik katalüsaator, kes aitas teistel edasi minna. Luigelauluks jäi uurimus "Seitse sajandit eestlaste lauluteel" (Tallinn, 1991), mis käsitleb koorilaulu tekke- ja arengulugu 12. sajandist esimese üldlaulupeoni. Soov näidata J. W. Jannseni tööd õiges valguses oligi üks peamistest põhjustest, miks Leichter asus veel vanas eas seda raamatut kirjutama.

Teose ilmumist autor ise enam ei näinud. Karl Leichter suri 7. märtsil 1987. a. ja tema põrm puhkab Metsakalmistul. Oma elutööga pani K. Leichter aluse eesti muusikateadusele ja muusikateadlaste koolkonnale, suure eruditsiooniga inimesena oli aga väga peenetundeline, rahu ja usaldust sisendav.

"Muusika toob nagu konkreetset esile selle, mis muidu pesitseb meie olemuse müstilises sügavuses, muusika juhib meid maailma, milles midagi pole tajutavat ning mis tajutavaks ja tunnetatavaks saab alles muusika kaudu. Seetõttu nimetatakse muusikat ka kaugete unistuste kunstiks, mis on inimkonna arenemiskäigul aastatuhandete vältel pidevalt pesitunud ning üha uuesti vormunud alateadvuslike ihade ja tunglemistete realiseerija. Suur kunstnik on selle alateadvusliku protsessi mõistetavaks tegija..."

KUI SIND POLE WWWs, POLE SIND OLEMASKI

RIIN OLONEN, MARGUS MIHHAILOV

RR

... on viimasel ajal massimeedias aina tihedamini kuulda/lugeda olev mõte. Internetis alles suhteliselt uus nähtus WWW (raken- dus Internetis alles 1990ndate algul) on saanud tänaseks Inter- neti rakenduseks number üks, mis on plahvatuslikult suurendanud Interneti levikut ja kasutamist maailmas. Informatsiooni üles- panek WWWsse võrdub paljude inimeste jaoks selle avaldamisega trükis, esitamisega televisioonis

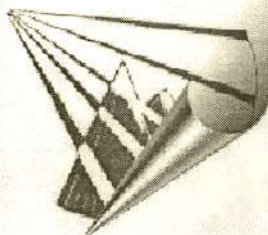
või raadios. Veel enamgi. Tänu WWWle on Internetist saanud tõeline digitaalne meedia, kuna seal on võimalik nõ. üles riputada materjale, mis on kõigile võrgu- kasutajaile hõlpsasti kättesaadava- vad. Paljudele on ta kujunenud lausa nn. küberkoduks.

Mis siis peitub selle kuulsa tähekolmiku – WWW – taga ja kuidas seal informatsiooni aval- damine toimub?

WWW ehk World Wide Web (sageli ka **W3**) kujutab endast lühidalt öeldes ülemaailmset hajusat, klient-server arhitektuuril põhi- nevat hüpermeediakeskkonda.

Hajus tähendab, et WWWs avaldatud informatsioon paikneb eri arvutites hajusalt üle maailma.

Arvuteid, mis pakuvad seda informatsiooni eritarkvara va- hendusel kõigile võrgusolijatele, nimetatakse **WWW serveriteks**. Selle informatsiooni lugemiseks ja kasutamiseks, samuti WWW kesk- konnas liikumiseks e. surfamiseks e. navigeerimiseks on kasutajal vaja **klienditarkvara**. Need on eriprogrammid, mida enamasti nimetatakse WWW lehitseteks, sageli ka lappajateks, sirvijateks või brauseriteks (tuleneb inglise- keelsest sõnast WWW *browser*). Vastavaid, nii teksti- kui graafi- kapõhiseid programme võib osta või otse võrgust hankida. Teksti- põhiste WWW lehitsetest kasu- tatakse kõige enam programmi *lynx* (vt. RK nr. 3. 1996), graafika- põhiste võiks nimetada kahe

Olympos Software Inc.

KODULEHEKÜLJED INTERNETIS

vastavalt Teie soovile

soodsalt, kvaliteetselt ja kiirelt.

Projektijuht
Margus Mihhailov
2 6307 181
gsm: 255 22659
e-mail: miku@nlib.ee

hetkel turul liidripositsiooni oma-va ja omavahel tugevalt konkureeriva firma tooteid : firmalt *Netscape Communications* programm *Netscape Navigator* (uusim versioon *Netscape Communicator*) ja firmalt *Microsoft* programm *Internet Explorer* (uusim versioon *IE 4.0*).

Hüpermeediakeskkonna lahtiseletamist tuleb alustada hüperteksti mõiste avamisest, mis on WWW põhimõisteid.

Hüpertekstiks nimetatakse niisugust elektroonilist teksti, milles on viited teistele tekstidele. Nimetatud viited e. viidad e. lingid (ingl. k. *link*) on ülejäänud tekstist tavaliselt juba silmaga eristatavad (kas teist värvi, helenduvad, alla joonitud või muul moel esile toodud), tundlikud hiireklõpsatusele või klahvi *Enter* vajutusele. Kui klõpsata hiirega lingil, avaneb arvutiekraanil dokument, millele antud link viitas ja mis võib pärineda nii kohalikust kui ka väga kaugest arvutist (näiteks Uus-Meremaalt). Link e. viit võib olla nii üksiksõna, fraas, terviklause kui pilt. Viidatud dokument võib aga olla nii tekst, pilt, helind, video kui kõik loetletud korraga.

Siit ka termin – hüpermeediakeskkond, mitte ainult hüpertekstkeskkond. Hüpermeedium on multimeedia elementidega (st. mittetekstilise informatsiooniga) rikastatud hüpertekst.

WWWs kõigile kasutamiseks mõeldud dokumente (hüpermeediumobjekte) nimetatakse **WWW lehekülgedeks**. Ja kui asutus või eraisik paneb WWW keskkonnas üles informatsiooni enda kohta, nimetatakse seda dokumenti tema koduleheküljeks (ingl. k. *homepage*). (Joonis 1.)

Internetis surfamine ei tähendagi muud, kui liikumist ühelt hüpertekstdokumendilt järgmisele. Loomulikult ei ole see veel süstemaatiline **infootsing**. Kuna Internetis WWW keskkonnas avaldatud materjalide hulk suureneb iga sekundiga ja selle sisu üle puudub otsene kontroll (igal võrgu kasutajal on võimalus sinna üles panna just seda, mida hetkel soovib), siis võib Internetis surfajale vastu tulvav infohulk näida suhteliselt kaootiline.

Otsingu hõlbustamiseks on Internetis koostatud spetsiaalsed otsisüsteemid (ingl. k. *search engines*), mis võimaldavad otsida infor-

matsiooni etteantud märksõnade põhjal. Enamik otsisüsteeme kujutavad endast hüglaslikku WWW lehekülgede kataloogi, mis sisaldab viiteid lehekülgedele ning neil paiknevaid olulisemaid märksõnu, mis kogutakse lehekülgede pealkirjadest ja sageli ka tekstist.

Informatsiooni võib otsida võrgust ka nn. temaatiliste kataloogide e. sirvivahendite abil (ingl. k. *subject trees & hierarchies*). Neis on informatsioon WWW lehekülgede kohta jaotatud temaatilistesse rubriikidesse. Laiemad rubriigid jagunevad kitsamateks alamrubriikideks, need omakorda veel kitsamateks alamrubriikideks jne. Mõõda rubriike liikudes on võimalik jõuda viidetenäi välja.

Valiku erinevatest otsi- ja sirvivahenditest ning nende aadressid leiata RKst nr. 4, 1996.

Niisuguseks kavalaks viitamiseks WWWs mõeldi välja eraldi adresseerimissüsteem, mille kohaselt igal WWW leheküljel on unikaalne aadress e. URL (*Unified Resource Locator*). Selle alusel leiab süsteem dokumendi üles suvalisest paigast maailmas. URL koosneb järgmistest osadest:

Joonis 1.

Eesti Rahvusraamatukogu *Siukard*

National Library of Estonia *In English*

1918-1998
EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
NATIONAL LIBRARY OF ESTONIA
80. aastapäev

Tõnismägi 2
Tallinn EE0100
telefon 6 307 611
faks 6 311 410
E-post: nlb@nlb.ee
URL: <http://www.nlib.ee/>

Avatud:
E - R 10 - 20
L 11 - 18
P suletud

Juulis, augustis avatud
E - R 12 - 19
L - P suletud

3.-16. augustini suletud

RRi logo

RRi signatuur AU, WAV

KÕIK ETTEPANEKUD JA KOMMENTAARID ON TERETULNUD !
✉ **Urve Pals**, avalike suhete osakonna juhtivtoimetaja: infoleht@nlb.ee

Viimati muudetud 06.03.1998
Kadi Põssik webmaster: www.nlib.ee

Document: Done

<protokolli tähis>//arvuti aadress
Internetis[:<pordi number>] /
[<faili tee> / [faili nimi]]
Nt. <http://www.nlib.ee>
[http://www.nlib.ee/tekstid/
index.html](http://www.nlib.ee/tekstid/index.html)

Protokolli tähis näitab, millise meetodiga dokumendi poole pöördatakse. Võimalikud pöördusmeetodid on *http*, *file*, *ftp*, *telnet*, *mailto* jne. (vt. lähemalt RK nr. 3, 1996). Arvuti aadress kirjutatakse juba Internetis kehtivate reeglite järgi. Nagu eri laevadel on maabumiseks erinevad kaid, on ka serverites eri protokollide jaoks erinevad nn. kaid, mida nimetatakse väratiteks ehk portideks (ingl. k. *port*). Protokoll HTTP (*Hyper Text Transmission Protocol*), mida kasutatakse WWW serverite poole pöördumiseks, tarvitab üldjuhul porti number 80. Seda ei ole tavaliselt vaja aadressi märkida, kuid on ka erandeid. Pordi number märgitakse vahetult arvuti aadressi järele ja vahele pannakse koolon. Failitee ja -nimi ilmselt lahtiseletamist ei vaja. Vahel võib failitee sisaldada märke "~", "%", "?" jne. (Nt. märk "~"

kataloogi nime ees viitab arvutikasutaja isiklikule leheküljele.)

Dokumendi avaldamiseks ehk oma kodulehekülje tegemiseks Internetis WWW keskkonnas tuleb ta paigutada HTML (*Hyper-Text Markup Language*) vormingus WWW serverisse.

HTML on märgistuskeel, mille alusmärgistik on ASCII (*American National Standard Code for Information Interchange*) kooditabelis, mis sisaldab 127 juht- ja kirjamärki. HTML dokumente võib kirjutada põhimõtteliselt iga tekstiredaktori abil, sest enamik kooditabeleid sisaldab ASCII tabelit. Kasutatavast programmist oleneb vaid WWW lehekülje koostamiseks vajalike teadmiste hulk HTML-ist. HTML keele elementideks on mitmesugused märgised (ingl. k. *tag*), mille abil hüpertekst WWW lehitsejale arusaadaval viisil esitatakse. Eraldi märgised on teksti laadi ja välimuse (nt. pealkirjad ja rõhutused) esitamiseks, diakriitiliste märkide, graafika-, heli- ja videoelementide lisamiseks ning teistele dokumentidele osutavate viitade e. linkide loomiseks. (Joonis 2.)

Kui soovitud dokument on HTML vormingus korrektselt salvestatud (faili laiend kas *.htm* või *.html*), tuleb ta paigutada (nagu juba eelnevalt mainitud) mingisse WWW serverisse. Kui oma serverit pole, piisab ka pinna üürimisest mõnes olemasolevas serveris. Turul on piisavalt firmasid, kes pakuvad teenusena serveriruumi dokumentide nõ. üles riputamiseks, teevad salvestatud informatsioonist varukoopiad ning annavad nii tehnilist kui sisulist konsultatsiooni. Paljud firmad pakuvad ka WWW lehekülgede kujundamist. Kuigi esialgu võib tunduda, et oma kodulehekülje loomine ja kujundamine on suhteliselt lihtne, annab professionaalne lähenemine isetegevusega võrreldes hoopis parema kvaliteediga tulemuse. Ka HTML keele süvendatud omandamine võtab üsna palju aega. Eks ollakse ju harjunud, et ajalehtede, radio või televisiooni kaudu levivat reklaami kujundavad just sellele alale spetsialiseerunud firmad. Nii on arukam lasta ennast Internetis tutvustada samuti spetsialistidel. Ega reklaam Internetis väga palju reklaamist tavameedias erinegi.

Joonis 2.

```
Source of: http://www.nlib.ee/ - Netscape
<HTML>
<HEAD>
  <TITLE>EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU</TITLE>
</HEAD>
<BODY BACKGROUND="paper.jpg" TEXT="#000000" LINK="#551A9B" VLINK="#5870FF" ALINK="#EE0000">

<CENTER><TABLE WIDTH=100% BORDER=0>
<TR>
<TD WIDTH=40% ALIGN=center>
<A HREF="tekstid/index.html" TARGET="_top"><FONT SIZE=5 FACE="Fujiyama" COLOR="#0000C9"><B>Eesti
<BR><FONT SIZE=2><I> Sisukord </I></A></TD>

<TD WIDTH=20% ALIGN=center><IMG SRC="juube12.gif" ALT="RR1 logo"><BR>
<B><A HREF="http://ew80.www.ee/rr_juube1.html"><FONT SIZE=2>80. aastap&auml;l;ev</FONT></A></B></TD>

<TD WIDTH=40% ALIGN=center>
<A HREF="i index.html" TARGET="_top"><FONT SIZE=5 FACE="Fujiyama" COLOR="#0000C9"><B>National Lib
<BR><FONT SIZE=2><I> In English </I></A></TD>
</TR></TABLE>

<HR SIZE=1 WIDTH=600>

<TABLE WIDTH=100% BORDER=0>
<TR>
<TD WIDTH=20% ALIGN=right VALIGN="top">
<FONT SIZE=2>
<P><BR><P><P><BR>
<P>T&otilde;nism&auml;l;gi 2
<BR>Tallinn EE0100
<BR>telefon 6 307 611
<BR>faks 6 311 410
<BR>E-post: <A HREF="mailto:nlib@nlib.ee">nlib@nlib.ee</A>
<BR>URL: http://www.nlib.ee/</FONT>

<P><BR><P>
```

RAAMATUKOGU- HOIDJATE TÄIENDÕPE TPÜ INFOTÖÖ ÕPPEKESKUSES

TPÜ infotöö õppekeskuses pakutav täiendõpe on suunatud põhiliselt kahele sihtrühmale:

- raamatukogundusliku erihariduseta raamatukoguhoidjad, infotöötajad, õpetajad jt., kes töötavad või soovivad tööle asuda raamatukokku või infoasutusse. Need töötajad vajavad mitmekülgset raamatukogutöö alast õpet, alustades raamatukogunduse ja informatsiooninduse põhialustest ning lõpetades automatiseerimise ja arvutikasutamise teooria ja praktikaga;

- varem erialase hariduse omandanud raamatukoguhoidjad ja infotöötajad, kes soovivad tundma õppida kiiresti muutuvat infotehnoloogiat ja võimalusi, mida see pakub raamatukogule infootsingul või sisetöök. Raamatukoguhoidja rolli tähtsustades suurenevad tema kutsenõuded ja -oskused peamiselt suhtluspsühholoogia valdkonnas.

Käesolevast aastast korraldab infotöö õppekeskus pikemaids kursusi erihariduseta raamatukoguhoidjatele. Nelja kuu jooksul (jaanuar – aprill, à nädal) toimus kursus kutse taotlejaile Tallinnas.

Täiendatud õppekavaga, 20päevane kursus on kavas ka 1999. a. nelja esimese kuu jooksul, millele järgneb kutseksam. Kursusetasu on umbes 1500 krooni.

26.–30. oktoobrini ja 23.–27. novembrini 1998 peetakse lühem kursus kutseksamiks valmistujatele ka Tartus. Eksam toimub 27. novembril.

Kursused on eraldi teadus-, rahva- ja kooliraamatukogude töötajatele. Kutseksami sooritajalt nõutakse:

- vähemalt aastast tööstaaži raamatukoguhoidja kutset nõudval ametikohal,
- ametikoha nõuetele vastavat haridustaset, kuigi puudub raamatukogunduslik eriharidus,
- eestikeele oskust ametikohale vastaval tasemel.

Kahe nädala jooksul kuulatakse loenguid ja tehakse praktilisi töid järgmistel teemadel:

- raamatukogunduse ja informatsiooninduse alused
- raamatukogude juhtimine,
- raamatukogu kogud, kataloogid ja kataloogimine ning raamatukoguteenindus,
- infoallikad ja infootsing,
- eesti raamatukogunduse, bibliograafia ja raamatu ajalugu.

Auditoorse töö maht on 76 akadeemilist tundi. Kursus maksab 800 krooni. Soovist kursustel osaleda palume teatada kirjalikult, saates täidetud registreerimislehe posti või faksiga.

Oktoobrist algab laste- ja kooliraamatukoguhoidjate kaheaastane täiendõpe. Osaleda võib ka üksikutes moodulites, milles osalemise kohta esitatakse vastav tõend.

Õppetöö toimub 10 mooduli alusel, millest iga lõpeb arvestusega. Õpingud hõlmavad raamatukogutöö praktikat ning lõputöö kirjutamist ja kaitsmist. Auditoorse töö maht on 460 akadeemilist tundi. Ühel õppeaastal toimub õppetöö viie mooduli alusel.

Kursuste ajakava on järgmine:

1998. a. oktoober – I moodul, detsember – II moodul, edasi kokkuleppel.

Õpingud toimuvad järgmiste moodulite alusel:

- I Ühiskonna arengu üldprobleemid
- II Raamatukogu- ja infoteeninduse alused, haridussüsteem
- III Psühholoogia
- IV Kooliraamatukogu õppeprotsessi osana
- V Raamatukogu kogud
- VI Kataloogid ja kataloogimine
- VII Raamatukoguteenindus
- VIII Infoallikad ja infootsing
- IX Kirjasõna ja raamatukultuur
- X Arvutid kooliraamatukogus

Ühe mooduli läbimine maksab esialgselt 300-800 krooni. Täpne hind peaks selguma septembriks.

Eestikeelsele täiendõppele üldjoontes sarnase õppekavaga alustab 1999. aastast Tallinnas ja Narvas tööd venekeelne rühm, milles võib osaleda kas moodulite kaupa või täismahus.

Kursustele registreerimiseks tuleb saata õppekeskusesse kirjalik avaldus, mille alusel saadetakse osaleda soovijale arve.

Registreerimislehele palume kanda osavõtja ees- ja perekonnanimi, töökoht, aadress, kontakttelefon, kursuse nimetus, aeg, asutus, kellele saata arve, ja ühiselamusoo.

Täiendavat informatsiooni saab: tel. (2) 6 409 480
Aadress: TPÜ infotöö õppekeskus,
Narva mnt. 29, Tallinn.

Infotöö õppekeskuse juhataja dots. Silvi Roomets

RAAMATUKOGUHOIDJA KUTSENÕUETEST

Teadus-, rahva- ja kooliraamatukogude raamatukoguhoidjate kutseenõuded on kinnitatud kultuuriministri määrusega nr. 74, 2. detsembrist 1997.

Need töötas välja Kultuuriministeri juurde nõuandva organina moodustatud raamatukoguhoidjate koolituse nõukogu, mille tegevuse üheks eesmärgiks see on vastavalt tema põhimäärusele.

Tööd alustati 1994. aastal Evi Rannapi juhtimisel. Aastatel 1995–1997 koguti korduvalt raamatukogude arvamusi valminud kavandi kohta ja toimus rida nõukogu arutelusid.

Esitatud küsimused puudutasid peamiselt nõuete otstarvet ja reguleeritavat valdkonda. Evi Rannap rõhutab kutseenõuete vajalikkust raamatukoguhoidja kutse prestiiži ja säilimise seisukohalt. Tema järglane koolitusnõukogu esinaine kohal Marje Aasmetsa märgib, et nende kaudu saab määratleda ja avada raamatukoguhoidja kutse eripära.

Kutsenõuetes esitatakse eri tüüpi raamatukogude üldnõuded

- raamatukoguhoidjate haridusele,
- eriala- ja üldteadmistele,
- kitsamatele kutseoskustele.

Kutse- ja kvalifikatsiooninõuete ning töölepingu lisas toodud ametikirjelduse vahekord on samuti olnud pideva vaatluse all. Kutseenõuded on üldised, põhilisi tööloike avavad. Kutsenõuete alusel töötatakse igas raamatukogus välja ametikohtade kvalifikatsiooninõuded. Kvalifikatsiooninõuded määravad töötaja hariduse, staaži, eriala- ja üldteadmiste ja -oskuste taseme, mis tagab tööülesannete täitmise antud ametikohal. Isikuga sõlmitud töölepingu lisana koostatud ametikirjeldus fikseerib töötaja tööülesanded.

Küsimusi on tekitanud kutseenõuete rakendamise vajadus ja võimalus eri tüüpi raamatukogudes. **Rahva- ja kooliraamatukogude** puhul on rõhutatud, et nõuete kehtestamine pakub neile kaitset – kohalikel omavalitsustel ja koolidel muutub võimatuks võtta raamatukoguhoidjana tööle isi-

kuid, kellel pole vastavat ettevalmistust, ning aitab tõsta nende raamatukogude mainet.

Teistsuguseks peetakse **olukorda teadusraamatukogudes**. Leitakse, et raamatukogud, nende ajalugu, suurus ja ülesanded on väga erinevad ning teadusraamatukogudes on terve rida ametikohti, kus töö eeldab hoopis teise eriala väga head tundmist. Reeglina on sellistele ametikohtadele teretulnud teise eriala spetsialistid.

Koolitusnõukogus leiti, et erinevused teadusraamatukogude vahel ja eri ametikohtadele esitatavad nõudmised ei takista kutsenõuete kinnitamist. Tööprotsessid on raamatukogudes laias laastus siiski sarnased ning lugejaskonna koosseisust, raamatukogu profiilist jm. taolisest tulenevaid rõhuasetusi saab arvestada kindlale ametikohale esitatavates nõuetes.

Tuleb nõustuda Evi Rannapi ja Marje Aasmetsa poolt tõdetuga, et kutsenõuete olemasolu aitab väärtustada raamatukoguhoidja elukutset.

*Aili Normak
EARi asedirektor
Kultuuriministeri
raamatukoguhoidjate koolituse nõukogu
esinaine*

***

17. aprillil toimus Rahvusraamatukogu kuppelsaalis Eesti Rahvusraamatukogule kingitud taani raamatute pidulik üleandmine. Kopenhaageni ja Tallinna linnavalitsuse, Taani Kultuuriinstituudi, Taani Saatkonna, Kopenhaageni Linnaraamatukogu ning Eesti Rahvusraamatukogu koostöö tulemusel saabunud raamatusaadetis koosneb ligi 200 taanikeelsest, valdavalt 1990ndate teisel poolel välja antud raamatust. Kingitus sisaldab 27-kõitelise Taani entsüklopeedia *Den Store Danske Encyklopæde* viimase väljaande, taani keele seletavaid õigekirja- ja etümoloogiasõnaraamatuid, võõrsõnaleksikone, kirjan-
dusantoloogiaid, Taani kuningakoja ning riigi ajalugu ja poliitikat käsitlevaid teoseid, bibliograafiaid, aime- ja ilukirjandust jpm.

Taani raamatud andsid üle Taani Kultuuriinstituudi peasekretär Finn Andersen ja Taani suursaadik Eestis Svend Roed Nielsen.

30. ja 31. märtsil toimus soome kolleegide algatusel seminar "Raamatukogunduse aktuaalseid probleeme". Eesti asjastuhvitatuile esinesid Soome Parlamendiramatukogu direktor Tuula H. Laaksovirta ja vanemraamatukoguhoidja Virpi Johanson ning endine Soome Raamatukoguühingu tegevjuhataja Tuula Haavisto. Käsitleti raamatukogude tulevikku, autoriõiguse küsimusi, arutleti raamatukogude rahvusvahelisuse üle ja Euroopa Liidu infoteenistuse rajamist raamatukogus, vaadeldi raamatukogu kui asjatundlikku institutsiooni jmt. Kuigi oodatud dialoogi esinejate ja kuulajate vahel ei sündinud, jäid vähemalt esinejad seminariga rahule.

Seminarist võttis osa ligi 50 Eesti eriala- ja teadusraamatukogude raamatukoguhoidjat, korraldusliku poole eest hoolitsesid ERÜ ja RR.

6.-7. aprillini osalesid St. Peterburgis IFLA Raamatukoguühingute juhtimise ümarlaua seminaril "Kuidas juhtida raamatukoguühingut" ERÜ juhatuse liige Anne Valmas ja aseesimees Kalju Tammaru. Anne Valmas esines seminaril ettekandega ERÜ taastamisest ja tegevusest.

JUHATUS

6. aprillil toimus ERÜ büroos juhatuse koosolek, kus täpsustati juhatuse järgneva kahe aasta ülesandeid.

Leiti, et ERÜ juhatusel peaks olema toimekondade, töörühmade ja seksioonidega tihedam side. Juhatuse liikmed lubasid edaspidi toimekondade ja töörühmade tegevuse vastu senisest suuremat huvi üles näidata alljärgnevalt:

- bibliograafiatoimekond –

K. Gottlob

- kogude toimekond –

K. Niklus ja A. Alamaa

- koolituse toimekond – **K. Talvi ja M. Ermel**

- liigitamise ja märksõnastamise toimekond – **J. Järs**

- raamatukogu- ja arhiivimaterjalide säilitamise toimekond –

M. Ermel

- rahvaraamatukogude automatiseerimise toimekond – **A. Alamaa**

- terminoloogiatoimekond –

K. Tammaru

- vanaraamatu toimekond –

M. Ermel ja K. Tammaru

- analüütilise kirje töörühm –

K. Gottlob

- maaraamatukogude seksioon –

S. Bärg ja M. Ektermann

- kooliraamatukogude seksioon –

K. Talvi, K. Gottlob ja A. Alamaa.

Vaadati läbi ERÜ 1998. a. eelarve eelnõu teine variant ja kinnitati eelarve. Kinnitati raamatukoguhoidjate VII kongressi toimekonna koosseis: esinaine Malle Ermel (TÜR) ja liikmed Rutt Enok (Harju Maakonnaraamatukogu), Linda Kask (ERÜ büroo), Vaike Kurel (Tartu Kunstigümnaasiumi raamatukogu), Aira Lepik (TPÜ infoteaduste osakond), Tiina Matsuleviš (TÜR), Anu Nuut (RR), Reet Olevsoo (ERÜ büroo), Krista Talvi (ERÜ), Öie Tammissaar (Tartu Linna Keskraamatukogu), Urve Tõnnov (TÜR) ja Anne Valmas (EAR).

Juhatus pidas vajalikuks, et ka 1998. aasta raamatukogupäevade "Raamatukogu õpikeskkonna osana" keskus oleks maakonnakeskuses, mitte Tallinnas. Otsustati paluda Lääne Maakonna Keskraamatukogul täita keskuse rolli ja ERÜ juhatuse liikmel Mare Ektermannil olla korraldustoimekonna eesotsas.

RAAMATUKOGU- JA ARHIIVIMATERJALIDE SÄILITAMISE TOIMEKOND

15. aprillil toimus RRis toimekonna koosolek, kus arutati projekti "Raamatukogu- ja arhiivimaterjalide säilitamine ja kasutamine" mikrofilmimisega seotud küsimusi.

KOOLITUSE TOIMEKOND

17. aprillil TPÜ infoteaduste osakonna arvutiklassis toimunud koosolekul tutvustas Sirje Virkus kaugkoolituse võimalusi ja arengut Eestis. S. Virkus demonstreeris kohalviibijatele videokonverentsi läbiviimist.

TERMINOLOOGIA-TOIMEKOND

Vajadust raamatukoguhoidja sõnastiku järele on tõstatatud pea igal suuremal Eesti raamatukoguhoidjate kokkutulekul. Toimekonna koosolekul eelmise aasta 1. detsembril otsustatigi asuda sõnastikku koostama. Kalju Tammaru koostas "Raamatukoguhoidja sõnaraamatu" projekti, mida Kultuuriministeerium otsustas rahastada. ERÜ ja RRi esindajate nõupidamisel 1. aprillil arutati sõnastiku koostamisega seotud küsimusi veidi üksikasjalikumalt ja Kalju Tammaru soostus projekti juhtima.

Toimekonna koosolekul 27. aprillil käsitleti K. Tammaru "Põhimõtteid raamatukoguhoidja sõnaraamatu koostamiseks", arutati raamatukoguhoidja-arvutikasutaja oskussõnavara valikut ja raamatukoguhoidja sõnastiku VARIA sõnavaliku põhimõtteid. Seoses toimekonna esinaine Reet Kuke üleminekuga teisele tööle uuendati toimekonna juhtkonna koosseisu. Esimeheks valiti Kalju Tammaru ja sekretäriks Maris Ringvee.

RAHVARAAMATUKOGUDE AUTOMATISEERIMISE TOIMEKOND

Jüri Järs

26. märtsil toimus RRis konverents "Maakonna ja linna keskraamatukogude infosüsteemi loomine", kus osales 120 tegijat ja huvilist peamiselt nii eriala- ja teadus- kui ka rahva- ja kooliraamatukogudest. Pikema ettekande tegi projekti juht Jüri Järs (TTÜR), kes käsitles projekti eesmärke, ülesannete täitmist, rahastamist ja arenduskava. Jaanus

Kõuts (TPÜ) andis ülevaate Interneti levikust Eesti raamatukogudes ja tegi ettepaneku koondada Eesti rahvaraamatukogude informatsioon RRI üldkasutatavale WWW serverile. **Toomas Etverki** (AS Teek) ettekanne käsitles multimeediatoodete kasutamist raamatukogudes. **Tagmar Lehtme** (Harju Maakonnaraamatukogu) tutvustas Harju ja Akershusi (Norra) maakonnaraamatukogu koostööd ning raamatukogutarkvara *MikroMARC* kasutamist. **Ene Kiil** (Kärdla KR) rääkis *Kirjasto 3000* kasutuselevõtmisest ja Kärdla KRi avalikust Interneti punktist. **Salme Vainlo** (Valga KR) ettekanne käsitles probleeme, millega infosüsteemi loomisel on tulnud kokku puutuda. **Viivi Küttis** (Tallinna KR) rääkis analüütiliste kirjade andmebaasi loomisest Tallinna Keskraamatukogu bibliograafiaosakonnas. **Küllike Lutsar** (Tartu LKR) juhtis tähelepanu *Kirjasto 3000* otsisüsteemi puudustele vabasõnaotsingul ja otsingul kirje elemendi järgi. **Ilme Sepp** (Lääne Maakonna KR) rõhutas, et kiiremas korras oleks vaja lahendada kirjade eksportimise ja importimisega seotud küsimused. **Kaido Kallikorm** (ATP Tarkvara OÜ) kutsus huvilisi tutvuma uue WWW tehnoloogial põhineva toote – Interneti raamatukoguga. Arutleti ka Interneti teenuste pakujale makstava tasu suuruse üle, kuid kahjuks tuleb leppida sellega, et eri maakondades on hinnad suuresti erinevad. Loodetavasti täitis konverents oma eesmärgi – võimaldas laiendada kontakte projektis osalevate raamatukogude töötajate vahel ning teavitas projekti eesmärkidest ja käigust kõiki osavõtjaid.

16. aprillil toimus Tallinna Keskraamatukogus ERÜ **rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna** töökoosolek, kus käsitleti keskraamatukogu info- tehnoloogia arenduskava koostamist, Interneti ühendusel põhinevaid lahendusi, andmevahetust lähitulevikus, infotehnoloogia rakendamiseks mõeldud summa kasutamise ja jaotamise põhi-

mõtteid. Raamatukogude esindajad tutvustasid *Kirjasto 3000* parandus- ja muudatustepanekuid, mis pärast täpsustamist esitatakse ATP Oy-le. Lepiti kokku, et suuremate keskraamatukogude spetsialistidele korraldatakse 7. mail tutvumine ELNET Konsortsiumi süsteemiga INNOPAC. Lähemat tutvustamist vajavad ka ATP Oy laivõrgulahendused. Seoses Avatud Eesti Fondi sünnipäevanädalaga koostati õnnitluskiri, millele kirjutasi alla kõik kohalviibinud – teatavasti toetas Eesti rahvaraamatukogude projekti alustamist 1996. aastal Avatud Eesti Fond. Pärast koosolekut oli osalejatel võimalik tutvuda *Kirjasto 3000* kasutamisega Tallinna Keskraamatukogus.

MAARAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

Maakogude sektsioon pidas koosoleku 22. aprillil Tartu Linna Keskraamatukogus. Arutati päevaprobleeme ja kavandati suvist **seminar-kokkutulekut** Taeblass 28.–30. juulini.

KOOLIRAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

ERÜ aastakoosolekul 12. veebruaril sõnastasid kooliraamatukoguhoidjad vajaduse moodustada ERÜ kooliraamatukogude sektsioon. Algatajate, Ester Sõrmuse (Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu), Vaike Kureli (Tartu Kunstigümnaasiumi raamatukogu) jt. eestvedamisel kutsutigi **17. aprillil** kokku asutamiskoosolek. Otsustati **luua kooliraamatukogude sektsioon**, mille esinaineks valiti Ester Sõrmus. Sektsioon seab **ülesandeks** täita osalt metoodilise keskuse ülesandeid, levitada seadusandlikku informatsiooni, korraldada seminare, õppepäevi jm. vormis täiendõpet, parendada koostööd kirjastuste, raamatukogude ja Haridusministeeriumiga, koguda informatsiooni kooliraamatukogude kohta, toetada kooliraamatukogude automatiseerimist ja vahetada kogemusi.

Edasist tegevust kavandatakse töörühmade kaudu. Peeti vajali-

kuks luua **kuus töörühma**: täienduskoolituse, seadusandluse, teabe, õppekirjanduse, kutseõppeasutuste ning töökorralduse ja automatiseerimise töörühm.

Koosolekul kavandati kooliraamatukogude sektsiooni töökorraldust Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil ja suveseminari Pariisis, saadi teavet kooliraamatukogude hetkeolukorrast, täienduskoolituse võimalustest jm.

Selgitamaks kooliraamatukogude olukorda otsustati maakonna/linna haridusosakondade vahendusel saata kõigile kooliraamatukogudele **küsitlusleht**, millele toimikond ootab 15. maiks vastuseid. Kokkuvõtted esitatakse raamatukoguhoidjate kongressil oktoobris.

PENSIONÄRIDEL OMA KLUBI

Ester Lepik

Märtsis viidi ellu ERÜ eks-presidendi Ivi Tingre ammu- idanenud mõte: kutsuda üles Tallinna pensionieas raamatukoguhoidjaid tihedamale suhtlemisele ja klubi asutamisele. 15. aprillil kogunes 62 asjasthuvitatut RRI ruumes, kus otsustati moodustada ERÜ juurde oma klubi. Nimevõistlusel sai klubi nimeks *Eksklubi*. Klubi eestseisusesse valiti Ivi Tingre, Evi Rannap, Evi Ratas-sepp, Aita Karjatse, Maara Üksti, Ester Lepik ja Milvi Raamat. Presidendiks sai Ester Lepik. Nüüdseks on eestseisus koostanud klubi põhikirja projekti ja käesoleva aasta tegevuskava.

Kavas on suvine kokkutulek Rocca al Mares ja jõulumeeleoluline kohvikuõhtu EARis. Kord kuus vaadatakse RRI väljapan- dud näitusi ja jagatakse saadud muljeid kohvilauas. Septembris käiakse Kadriorus Mikkeli Muuseumis ning tutvutakse Eneseabi ja Nõustamise Keskusega. Korraldatakse raamatukogutöötajate mälestuste kirjanemise võistlus.

Klubi liikmeskond pole arvu- liselt piiratud, seega on igal asja- huvilisel võimalik sellega liituda – astuda läbi ERÜ büroost ja esitada avaldus või teha seda mõne klubiliikme kaudu.

Taas anti välja Nukitsamehe auhind eesti lastekirjanduse parimale originaalteosele. Oma lemmikunstniku või -kirjaniku poolt võib raamatukogude vahendusel hääletada iga laps. Neljanda Nukitsa-konkursi küsitlus hõlmas aastail 1996–1997 ilmunud raamatuid – 39 kirjaniku 55 esmatrükki ja 56 kunstniku pilte 78 raamatule (s.h. ka tõlgete ja korduustrükkide uued pildid). Kirjanikest võistles Leelo Tungal viie raamatuga, mitu raamatut olid välja andnud Erika Esop, Artur Jurin, Henno Käo, Ira Lember, Voldemar Miller, Tiia Toomet jt., raamatuillustraatoritest olid mitme raamatuga esindatud Edgar Valter ja Henno Käo (kummalgi viis), Ülle Meister, Artur Jurin, Reet Rea jt.

Raamatuid hindas 6868 erinevas vanuses last. Rohkem hääletajaid oli Hiiumaalt (906), Lääne-Virumaalt (767) ja Võrumaalt (672), samuti Jõgeva, Pärnu, Rapla, Viljandi, Järva ja Saare maakonnast. Linnadest oli aktiivseim Kohtla-Järve 607 lapse häälega. Hääletanud laste arv oli eelnenud konkursside omaga võrreldes väiksem, korraldus oli aga ladusam, sest lapsed juba teadsid, kuidas hääletada.

Neljanda **Nukitsa-konkursi lõputseremoonia toimus 4. aprillil Tallinna Raekojas**. Konkursi

Ene-Maris ja Tarmo Tali.

reeglite kohaselt osales üritusel 101 loosi teel valitud last üle Eesti. Tseremooniat juhatas IBBY president ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse tegevdirektor Andres Jaaksoo, meeleolu lõi ansambel "Rumal noorkuu", kelle esituses kuulsime muuhulgas ka Andres Jaaksoo tõlgitud laulu Tove Janssoni muumitrollide multfilmist. Auhinnad andis kätte Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse direktor Anne Rande. Kolmanda koha lastekirjanikuna pälvis raamatukunstnik, laulutekstide autor ja lastekirjanik Henno Käo raama-

tuga "Olematu saar?", teise koha lastekirjanik ja prosaist Erika Esop raamatuga "Rikas tüdruk". **Parima lastekirjaniku Nukitsamehe pälvis** ETV lastesaadete toimetaja, ligi 200 lastelavastuse ja -seriaali autori **Ene-Maris Tali "Suur jõuluraamat"**. Ka "Suure jõuluraamatu" pildid meeldisid lastele väga ja nii kuulutatigi **parima raamatukunstniku Nukitsamehe saajaks** graafik **Tarmo Tali** sellesama raamatu illustatsioonide eest. Teise koha said graafik ja raamatukunstnik Ülle Meister ning Tallinna Kunstiakadeemia III kursuse üliõpilane Kirke Kangro piltide eest raamatule "Vanad head muinasjutud" (3. osa), kolmanda koha sai graafik-illustraator Reet Rea "Kõik on emadele kallid" illustatsioonide eest.

Eesti algupärast lastekirjandust hindavast Nukitsa-konkursist on tänaseks saanud oodatud kultuurisündmus. 1992. aastal, kui auhind esmakordselt välja anti, oli eesti algupärase lastekirjanduse seis üsna täbar. Praegu on parima valik raske, sest häid lasteraamatuid ilmub rohkesti. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse korraldusel ning Eesti laste abiga jagakse **Nukitsamehed** uuesti kahe aasta pärast.

Ene Riet

NÄITUS EESTI LASTEKIRJANDUSE TEABEKESKUSES

ENO RAUD – 70

15. veebruaril oleks üks tuntumaid lastekirjanikke Eno Raud saanud 70aastaseks. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus (endine Eesti Lasteraamatukogu) korraldas tähtpäeva puhul näituse Eno Raua elust ja loomingust. Kohal viibisid abikaasa Aino Pervik, lapsed Rein, Piret ja Mihkel Raud ning lapselapsed ja mitmed nimekad eesti lastekirjanikud (Jaan Rannap, Harri Jõgisalu, Dagmar Normet, Olivia Saar, Asta Põldmäe, kunstnik Silvi Väljal ja tuntud raadiohääli Mari Tarand). Nii kujunes näituse avamine omaette kirjandussündmuseks.

Lastekirjanduse Teabekeskuse tegevdirektori Andres Jaaksoo jutust selgus, et Eno Raud on ilmselt enimtõlgitud eesti lastekirjanik. Ainuüksi tema raamatuid on ilmunud 29 võõrkeeles (koos ajakirjanduses avaldatud tõlgetega arvata- vasti veelgi arvukamates keeltes). Eno Raud on eesti lastekirjanikest ainus, keda on tõlgitud ka prantsuse keelde (**"Nii või naa"**). Eno Raud on üldse ilmselt enim- avaldatud Eesti autor, sest juba tema eestikeelsete raamatute kogutiraaž on aukartustäratav – 2,2 miljonit. Seega tuleb iga maailmas elava eestlase kohta vähemalt kaks Eno Raua raamatut. Teistes keeltes on Eno Raua raamatuid ilmunud isiku kohta veel rohkem. Nii ongi Eno Raud muutunud eesti lastekirjanduse sünonüümiks.

Eno Raud on kindlasti üks mitmekülgsemaid eesti lastekirjanikke. Asta Põldmäe aastatetaguse hinnangu kohaselt on Eno Raul teoseid, mida oleks võinud kirjutada ka Ellen Niit, Jaan Rannap või Heino Väli, kuid põhiosa tema loomingust moodustavad teosed, mille autoriks võiks olla küll üksnes Eno Raud.

Ühel poolt tuntakse teda kui seikluslikku noorsookirjanikku (**"Rooste- vaba mõök"**, **"Päris kriminaalne lugu"**, **"Telepaatiline lugu"**, **"Lugu lendavate taldrikutega"**, **"Märgutuled Padalaiul"**), teiselt poolt ka arvukate valmilaadsete lühijuttude autori ja kalambuurse lasteluuletajana, kelle sellelaadse loominguga absoluutne paremik on koondatud kogumikku **"Kilul on vilu"**. Kuid kuulsamad Eno Raua loodud tegelaskujud on siiski Sipsik ja Naksitrallid, eesti lastekirjanduse omamütoloogia kõige elujõulisemad tegelaskujud, kellele visuaalse väljanägemise on andnud teine eesti lastekirjanduse suurkuju Edgar Valter.

Näituse avamisel mainis Aino Pervik, et igapähele oma kolmest praegu juba üsna tuntuks saanud lapsest pühendas Eno Raud ühe raamatu. **"Helikopter ja tuuleveski"** on kirjutatud vanemale pojale

Reinule ja **"Väike autoraamat"** noore-

male pojale Mihklile. Tütar Piretile on mõeldud **"Suvejutte veski all"**. Kunstnik Iivi Raudsepp on raamatu illustatsioonidel kujutanud Piret Rauda täiesti äratuntavalt. Näitusel olid väljas ka mõned Piret Raua pildid oma isa lasteluulekogumikule **"Kala kõnnib jala"**, mida tuleb pidada üheks kaunimaks viimastel aastatel ilmunud lasteraamatuks Eestis.

Mõned aastad enne Eno Raua lahkumist meie seast avaldas kirjastus "Tiritamm" raamatu **"Siniste kaantega klade"**, milles kajastuvad autori lapsepõlvemälestused Kivimäelt ja Viljandimaalt. Muude huvitavate materjalide seas eksponeeriti näitusel ka mälestusteraamatule nime andnud siniste kaantega kladet, kuhu kirjaniku ema Lea Nurkse märkis üles oma poja esimesed luulevormis eneseavaldused. Ilmnes, et Eno Raud unistas tollal

R. Raud 76

hoopis muusiku elukutsest. Viiulimäng pakkus talle vaheldust hiljemgi. Mõned Kirjanike Maja elanikud meenutavad siiani, kuidas Eno Raud käis mõnikord Kirjanike Maja koridoris viiulit mängimas, olles avastanud selle väga hea akustika. Eno Raua rockmuusikust poeg väitis näituse avamisel, et just isa ostis talle tema elu esimese akustilise ning hiljem ka esimese elektrikitarrari.

Eno Raud oli suur nalja- ja vembumees, kelle erilise huumorimeele kajastusi võib leida tema loomingustki. Kirjanik, kelle põhimõtteks oli: "Lasteraamat ei tohi olla igav!", püüdis huvitavaks muuta ka enda ja oma lähikondsete elu. Näituse avamiselgi meenutasid kirjaniku lapsed nn. siilisõite, st. sügisesi väljasõite Eestimaa erinevatesse paikadesse. Oma sõnade kohaselt üritab Mihkel Raud praegu jätkata oma isa boheemilise traditsiooni.

Ja kuigi Eno Raud pole enam meie hulgas, elavad tema poolt loodud tegelaskujud oma iseseisvat elu. Tuntud Norra kirjaniku Jostein Gaarderi kuulsaima raamatu **"Sofie maailm"** eelviimasest peatükist sõidab raamatu peategelaste autost maanteel mööda naksitrallide auto. Teiste kirjanike, eriti aga just teiste maade kirjanike raamatutesse jõuavad aga üksnes väga elujõulised tegelaskujud.

Mait Talts

KÕIK LEEDU RAAMATUST

Möödunud aastal kulmineerusid Leedus ja mujal maailmas leedu raamatu 450. aastapäeva ettevõtmised. Ka Eesti sai sellest viimase aja leedu kultuuri vaieldamatult ühest tähtsündmusest osa. Lisaks Eesti Rahvusraamatukogus aset leidnud leedu raamatu päevale, oli huvilistel võimalus näha oktoobris-novembris Tartu Ülikooli Raamatukogus vanema leedu raamatu näitust. XVI–XVII sajandi trükiseid tutvustav näitus valmistati ette Vilniuse Ülikooli Raamatukogus ning seda eksponeeriti UNESCO peakorteris Pariisis ja Berliinis Riigiraamatukogus. Näitust tutvustas kõrgel tasemel kataloog, mis on huvilistele kättesaadav ka Eesti raamatukogudes. Samuti on meil tänu juubelikomisjoni sekretärile Domas Kaunasele olemas juubeli puhul välja antud parkümmend erinevat trükist. Viimasena ilmus 1997. aasta lõpus kauaoodatud ja kestvat tööd nõudnud entsüklopeediline raamatu sõnastik.

Kui viis aastat tagasi alustati oma raamatut käsitleva teatmeteose ettevalmistamist, võeti pärast pikki arutlusi vastu põhimõtteline otsus teha sõnastik leedukeskne. Üldisem ja teisi riike puudutav andmestik on kättesaadav vastavatest teatmeteostest, materjali liiga lai haare oleks suurendanud töö mahtu ja muutnud selle ülejõukäivaks. Idee algataja ja toimetuskolleegiumi esimees professor **Domas Kaunas** rõhutab ka praegu, et see oli ainuvõimalik otsus. Sõnastikus on 1035 terminiseletust, artiklid 293 asutuse ja organisatsiooni ning 72 perioodilise väljaande kohta, samuti 340 isikuloolist kirjutist.

Lisaks leidub 218 ulatuslikumat ülevaadet. Tekstilise osa maht on ca 40 autoripoognat. 42 autori (eesõnas toodud 40 autorit on peatoimetaja sõnul eksitus) artikleid näitlikustavad 300 illustratsiooni.

Ulatuslik eeltöö oli materjali valiku põhimõtete fikseerimine ja esialgse märksõnaloendi koostamine. Viimast arutati laialdaselt ja

lisati hulgaliselt uusi märksõnu. Väga keeruline oli kaasaegsete valik. Võimalusel koguti elulooline teave isikutelt vastava küsitluslehe abil, mis tagas ühtlasi ka isikulooliste artiklite sarnase ülesehituse.

Leedu raamatu-uurijatega koostööd teinud, leedu raamatust artikleid avaldanud ja vastavatel konverentsidel osalenud välismaiseid autoreid on samuti teatmeteostesse võetud. Eestist teenis selle au TPÜ professor Mare Lott.

Stardikapitali andis mahuka töö jaoks Avatud Leedu Fond, hiljem finantseeriti nimetatud raamatut juba raamatu-juubeli tähistamiseks mõeldud vahenditest. Sellest tuleneb järgimist vääriv praktika. Otsustati, et pool väljaande tiraažist antakse Leedu raamatukogudele tasuta, 20 % jaotab juubelikomisjon ja 30 % müüakse hinnaga 19 litti. Raamatut omahind on küll rohkem kui kaks korda kõrgem, kuid hinda peetakse vajalikuks hoida tasemel, mis võimaldab seda osta raamatuhuvilistel või näiteks õpetajal, kellel raamat koolis vajalik.

Raamatu andis välja vastava konkursi võitnud kirjastus "Alma littera". Professor Kaunase sõnul on toimetuskolleegium kirjastuse valikuga rahul, väheste vahendite eest ilmus heal tasemel trükis. Leedulaste raamatuleksikoni (nii oleks vist seda kõige õigem eesti keeles nimetada) koostamisest lisaks kadestamisele, tuleb ka eeskuju võtta. Meie sarnase teatmeteose ettevalmistamist peab kiirendama. Kas küll eesti raamatu 475. aastapäevaks, aga loodame siiski, et kord jõuab analoogne väljaanne ka eesti huvilise lauale. Võttes arvesse raamatu ja trükisõna osa Eesti arengus, on raamat ja temaga seotud inimesed oma leksikoni ammu ära teeninud.

KASUTATUD KIRJANDUS

Early Books of Lithuania : 16th–18th Century : Exhibition catalogue / Vilnius University Library. – [S. l.]: Baltos lankos, [1997]. – 59 p.

Knygotyra : Enciklopedinis zodynas / Vilnius Universitاس knygotyry katedra. – Vilnius: Alma littera, 1997. – 413 p.

Kalju Tammaru

RICHARD JOHANNES ANTIK

11. aprill 1901 – 16. aprill 1998

16. aprillil suri Torontos eesti raamatukogunduse ja bibliograafia rajajaid, Arhiivraamatukogu omaaegne juhataja Richard Antik. Äraaatmine leidis aset 22. aprillil Toronto Peetri kirikus. Richard Antik sündis Tartumaal Äksi vallas. Õppis Tartus H. Treffneri eragümnaasiumis ja kommertsgümnaasiumis, koolipoisina võttis osa Vabadussõjast. 1922–1926 õppis Tartu Ülikoolis majandusteadust, kuulates ühtlasi ajaloo, kunstiajaloo, kirjanduse ja rahvaluule loenguid. 1926–1927 täiendas end Prahaskõrgematel raamatukogunduse erikursustel, hiljem samal alal Leipzgis, Helsingis ja Stockholmis. Alates 1923 töötas ERMi Arhiivraamatukogus, 1927–1942 oli selle juhataja. Pannes aluse kogude täiendamise, korraldamise ja kataloogimise põhimõtetele,

kujundas R. Antik arhiivraamatukogust tõelise rahvusraamatukogu R. Antikul on suuri teeneid eesti rahvusbibliograafia väljakujundamisel. Temalt on ilmunud "Eesti raamatute üldnimestik 1918–1923" (1931), "Oskussõnastik raamatukogunduse ja bibliograafia aladelt" (1931), "Eesti Rahvuslik Arhiivraamatukogu" (1931), "Eesti ajakirjandus" (1932), "Eesti raamat 1535–1935 – Das Estnische Buch 1535–1935" (1936), "Estland in fremden Sprachen" (1936), "Kataloogid ja kataloogimine" (1938) ning rida kirjutisi erialastes koguteostes ja ajakirjades. R. Antik oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhtivaid tegelasi. Alustas ulatusliku kapitaal-teosega "Eesti rahvusbibliograafia 1535–1917".

1942 avas Tartus raamatu- ja kunstiantikvariaadi. 1944 põgenes Taani. Töötas arhivaarina mitmes äriettevõttes ning Hagerupi kirjastuse kunsti kirjanduse ja rareteetide osakonnas. Oli Kopenhaageni Eesti Seltsi esimees. Korraldas Kopenhaagenis eesti kunsti näitusi. 1951 siirdus Kanadasse. Töötas üle kümne aasta Toronto Keskhaiglas, osaledes vabal ajal väliseesti kultuuri- ja seltsielus. 1960ndatel pidas Toronto südalinnas kunstigaleeriid. Oli Kanada Eesti Keskarhiivi rajajaid ja juhataja. Oli koguteose "Eestlased Kanadas" (I 1975, II 1985) kaasautor ja üks toimetajatest.

EÜSi liige alates 1922.

Eesti Kirjandusmuuseum

EEVI KUKK

16. august 1940 – 9. mai 1998

9. mail lahkus meie keskelt jäädavalt Rahvusraamatukogu kunstide osakonna üks põhilisi alustalasid – Eevi Kukk. 35 aastat oma ajalikust elust oli ta seotud RRiga. Viljandi Kultuuri- kooli lõpetamise järel asus ta juba 1963. aastal tööle tollasesse Fr. Kreutzwaldi nim. Riiklikusse Raamatukogusse.

See on piisavalt pikk aeg jätmaks endast ja oma tegevusest sügavaid

jälgi – Eevi Kukk oli inimene, kelle kõigile nähtavaks jäljeks jääb RRI kunsti kirjanduse kogu. Tema oli selle kogu looja ja kujundaja aastakümnete vältel. Ta oli oma tööle pühendunud inimene, kes tegi seda suure vastutuse ja innustusega, eeldades sama suhtumist ka oma kolleegidelt. Nõudlik oli ta teiste, eriti aga iseenese suhtes.

Ta oli uhke loomuga, oma väljakujunenud arvamuse ja suure sisemise väärikusega mitmetahuline isiksus, vahe ja vaimukas, kohati terav, kuid täpne, kohati valus, kuid lõpuni aus. Elu ja inimesed paistsid tema silmades alati väga värvikad.

Teel teispoolsusse on ta vaikselt enda järel sulgenud ukse, aga tema tehtud tööd ja tegemised jäävad meid alati-seks ümbritsema, teenima oma lugejat.

Peatugem hetkeks, vaadake tagasi, mäletagem ja mälestagem Eevit kui oma eriala jäägitult armastanud inimest!

*Eesti Rahvusraamatukogu
RRI kunstide teabekeskus*

SUMMARY

Peeter Aas, head of the Cultural Affairs Department at the County Government of Põlva, introduces in his article "A Library Is the Nest of Democracy" the changes caused by the regaining of independence at Põlva in Southern Estonia. As in other places in Estonia, many parish libraries have moved into new rooms. The author claims that the public libraries in Põlva County have a considerable role in county's general cultural life though there is a notable backwardness in information technology.

***

In her article "Põlva Parish Libraries Cognize Their Necessity" Külli Ots shares the positive experience of Põlva parish libraries. Most of the libraries have moved to new rooms, have got new furniture; the number of readers has increased and local club life is in full swing.

***

In her article "Thinking of a Librarian" Eha Podgornova, Head Librarian of Raasiku Village Library, describes the development of the library in the recent years. She considers the library to be the most important cultural centre of the neighbourhood. So she has put together a plan for supporting the idea of adult education. Several study circles and lectures on different subjects have been organized, e.g. a long-term course "We Must Show the Initiative Ourselves" has been launched. The Public Education Society of Raasiku has been founded. The society tries to support the identity of a person with the help of the above mentioned project. E. Podgornova considers lifelong learning very important.

***

In her article Ene Kütt, head of Paldiski Town Library, introduces the state of Paldiski and the situation of its library. The town has been closed to Estonians and civilians for 50 years. Now the library is situated in uncomfortable rooms in the basement. But the things are coming better. There are about 4,000 inhabitants in Paldiski, and it is a town of migrants. At the present time Paldiski has friendly relations with local authorities in Sweden, Finland and Germany. The programme of town's cultural and educational development is being put together. Other cultural institutions in Paldiski are: two schools, two kindergardens, a club and a museum.

***

In her article, dedicated to the 90th anniversary of the Saare County Central Library, Maire Rauk deals with the history of the library from its foundation to the establishment of the Soviet regime in Estonia in 1941.

The predecessor of the library is considered to be the Library of the

Department of Education of Kuressaare Estonian Society that served all the residents of Kuressaare, the centre of the Saare County, in 1907–1919. A long-time librarian of the society was Karl Ojassoo (1869–1926), a member of society activities and temperance movement. After his death, the town of Kuressaare inherited his library worth 122,685 marks. In WW I the library was destroyed by German troops. On November 12, 1919 a public reading room founded by the Kuressaare Town Government was opened, and simultaneously the Library of the Department of Education of Kuressaare Estonian Society was restored. The next year these libraries were united and in 1921 the library had already 243 users. The library services were free. The collection included over 1,300 copies of Estonian, 80 copies of Russian and about 400 copies of German books. The public reading room provided the residents of Kuressaare with all Estonian, German and Russian newspapers and the most popular magazines and journals published in Estonia. In 1927–1935 the inhabitants of Kuressaare were served by two local libraries oriented to Estonian-speaking residents. In 1935 the libraries were united to cut the running costs of local library services, and in 1936 a new institution – Kuressaare Public Library – with a collection of 11,000 volumes was opened to the public. The library's activities were supervised by the Kuressaare Town Council and the Kuressaare Town Government. In her article, the author presents library statistics on the collections and on the users of the library as well as introduces the librarians who worked in the library and continuing education events on librarianship held in Kuressaare during that period.

***

Virve Adamson has worked for 50 years in the Bibliography Department of the Estonian Literary Museum Archive Library. In the interview she tells how she began to work there and describes her activities then and afterwards. At the present time the bibliographer of long standing composes a bibliography of the newspaper "Postimees", published during the German occupation (1941-1944).

***

750 years have passed from the awarding Lübeck Town Bylaws to Tallinn. In this event Urve Sildre writes about the publications on Lübeck Law that are preserved in the Rare Books Collection of the National Library of Estonia. The 5th and the 6th edition of these publications are *Dero Käyserlichen Freyen und des Heiligen Römischen Reiches Stadt Lübeck, Statua end Stadt-Recht* in Lübeck in 1657 and in 1680. Unlike a manuscript code, a printed version of a statute book had a fixed structure, varying only in the number of appendices.

In 1642 the German lawyer D. Malvius's *Commentarii in jus Lubecense* was published. There are the 3rd edition (Frankfurt am Main, 1679) and the 4th edition (Frankfurt; Leipzig, 1700) in the National Library of Estonia. The book contains the text of Lübeck Town Bylaws in German and Malvius's comments in Latin.

The most important Baltic-German historian and lawyer F. G. v. Bunge had compiled the collection of source materials *Die Quellen des Revaler Stadtrechts (Dorpat, 1844-1847, 2. Bde)*. The first volume contains the first edition (Lübeck, 1586) of Lübeck Code in manuscript, preserved in Tallinn and the texts of the following appendices.

Several of the above mentioned books have the notes of proprietors. The 6th edition of the Law has been in the possession of the History Society in Pärnu (founded in 1896). Before that its owner had been the merchant of Pärnu Dietrich Johann Burmeister. In the fourth edition of the commentaries we can find the autograph of the burgomaster of Tallinn Andreas Wetterstrand.

***

In her article "Music Gives Rise to Ideas" Tiiu Tosso gives a survey of Karl Leichter's collection of articles "Within Music". Karl Leichter was the founder of the Estonian music scientists school and we get to know about the life and activities of this outstanding personality in Estonian culture. His creative work reflects the essential part of the development of Estonian musical culture. He didn't give up his convictions even under the strongest political pressure. We can find different stages in Karl Leichter's activities, e. g. criticizing current musical events or making profound studies in the philosophy of music. The most important part of his lifework was the work in Tallinn State Conservatoire. Listening to his lectures the students got acquainted with the understanding of the 20th century music. This latest music was not in the curriculum Karl Leichter has published many monographs, the most essential of them "About Contemporary Music".

CONTENTS

- FIRST COLUMN
  - A Library is a Nest of Democracy **Peeter Aas 4**
- A LIBRARY AND LOCAL AUTHORITIES
  - Põlva Parish Libraries
  - Cognize their Necessity **Külli Ots 6**
  - Thinking of a Librarian **Eha Podgornova 8**
  - Järva County Libraries **Eha Palm, Viivi Kallasaru 10**
  - Paldiski Town Library **Ene Kütt 12**
  - Saare County Central Library **Maire Rauk 14**
- RESEARCH LIBRARY
  - From Card Catalogues to Electronic Catalogues: the Catalogues and Collections of Tartu University Library **Ljudmila Dubjeva 19**
- ***
  - Estonian Libraries in 1997: Statistics **20**
- RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP **21**
  - NATIONAL BIBLIOGRAPHY
  - The Publications of Estonian Current Bibliography **Ene Loddes 25**
- INTERVIEW
  - An Interview with Virve Adamson **Merike Kiipus 26**
- BOOK HISTORY
  - Rare Books in the National Library of Estonia: On Publications of Lübeck Town Bylaws **Urve Sildre 28**
- ESTONIAN HISTORY OF IDEAS
  - Music Gives Rise to Ideas **Tiiu Tosso 30**
- COMPUTER EDUCATION
  - It You Are not in WWI, You will not Exist at All **Riin Olonen, Margus Mihhailov 32**
- COMMON TOPIC
  - Professional Library Training in the Centre of Information Studies at Tallinn University of Education Sciences **Silvi Roomets 35**
  - Professional Demands for Librarians: Commentary to the Decree of the Minister of Culture **Aili Normak 36**
- ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION **37**
- NEWS
  - Nukits Prizes in 1998 **Ene Riet 39**
  - Exhibition in the Estonian Information Centre of Children's Literature: Eno Raud 70 **Mait Talts 40**
  - All About a Lithuanian Book **Kalju Tammaru 41**
- IN MEMORIAM
  - Richard Antik **42**
  - Eevi Kuk **42**
- SUMMARY **42**

RK

